

Regeringens proposition

1975/76: 136

om ändringar i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap;

beslutad den 26 februari 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

G. E. STRÄNG

ANNA-GRETA LEIJON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en sänkning av kravet på viss tids hemvist i Sverige vid naturalisation och vid nordbos förvärv av svenskt medborgarskap genom anmälan. Naturalisation skall kunna beviljas annan än nordbo efter fem år. Samma tid föreslås gälla för nordbos medborgarskapsförvärv genom anmälan. Medborgare i nordiskt land skall kunna naturaliseras redan efter två års hemvist i Sverige. Nuvarande krav på försörjningsförmåga föreslås utgå.

Propositionen innehåller vidare förslag till ändringar rörande barns förvärv av svenskt medborgarskap. Barn till svensk moder skall inte längre i något fall kunna bli statslöst vid födelsen. Barn skall i större omfattning än hittills kunna få svenskt medborgarskap genom självständig naturalisation.

Härutöver föreslås sådana ändringar i lagen om svenskt medborgarskap, att dess bestämmelser om förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen eller som biperson till förälder i visst fall anpassas till de ändringar i föräldrabalkens faderskaps- och vårdnadsbestämmelser som har föreslagits i annat sammanhang.

De ändrade naturalisations- och anmälningsbestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1976. Övriga ändringar avses gälla fr.o.m. den 1 januari 1977.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap¹

dels att i 9 a, 11, 12 och 14 §§ ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 1, 5, 6, 10 och 13 a §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Svenskt medborgarskap förvärvas vid födelsen av

1. barn i äktenskap, vars fader är svensk medborgare;

2. här i riket fött barn i äktenskap, av vars föräldrar endast modern är svensk medborgare, om fadern ej har medborgarskap i någon stat eller om barnet icke vid födelsen förvärvat faderns medborgarskap;

3. barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare.

Barn förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen, om

1. fadern är svensk medborgare och gift med barnets moder,

2. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets moder,

3. modern är svensk medborgare och gift med barnets fader eller änka efter honom, men fadern ej har medborgarskap i någon stat eller barnet icke vid födelsen förvärvat faderns medborgarskap,

4. modern är svensk medborgare och inte är gift med barnets fader eller änka efter honom.

Hittebarn som anträffas här i riket anses såsom svensk medborgare intill dess annat utrönes.

5 §

Blir utländsk man svensk medborgare enligt 3 eller 4 §, medför detta svenskt medborgarskap jämväl för hans ogifta barn i äktenskap, som har hemvist här i riket och ej fyllt aderton år. Vad nu sagts gäller dock icke barn, som efter äktenskapets återgång eller äktenskapsskillnad eller under hemskillnad står under moderns vårdnad.

Vad i första stycket är stadgat om att barn i äktenskap förvärvat medborgarskap tillsammans med fadern skall äga motsvarande tillämpning

Blir utländsk man svensk medborgare enligt 3 eller 4 §, medför detta svenskt medborgarskap jämväl för hans ogifta barn som har hemvist här i riket och ej fyllt aderton år, om han ensam har vårdnaden om barnet eller har vårdnaden gemensamt med barnets moder och modern är svensk medborgare.

Vad i första stycket är stadgat om att barn förvärvat medborgarskap tillsammans med fadern skall äga motsvarande tillämpning på förhållandet mellan barn och modern.

¹ 9 a § senaste lydelse 1968: 704.

12 § senaste lydelse 1971: 602.

Nuvarande lydelse

1. å förhållandet mellan barn utom äktenskap och moder, om ej fadern är utlänning och har vårdnaden om barnet;

2. å förhållandet mellan barn i äktenskap och moder, som är änka;

3. å förhållandet mellan barn i äktenskap och moder, vars äktenskap eljest är upplöst eller som är hemskild, om barnet står under moderns vårdnad.

Föreslagen lydelse

Blir fader och moder till ogift barn som har hemvist här i riket och ej fyllt aderton år samtidigt svenska medborgare enligt 3 eller 4 §, medför detta svenskt medborgarskap jämväl för barnet, om barnet står under bådvas vårdnad.

6 §²

Utlänning, som

1. fyllt aderton år;
2. sedan sju år har hemvist här i riket;

3. fört en hederlig vandel;
samt

4. har möjlighet att försörja sig och sin familj,

kan på ansökan upptagas till svensk medborgare (naturaliseras). Fråga om naturalisation prövas av den centrala utlänningsmyndighet som avses i 3 § utlänningslagen den 30 april 1954 (193).

Finnes det medföra gagn för riket att sökanden upptages till svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må naturalisation beviljas, även om de i första stycket stadgade villkoren icke äro uppfyllda. Är sökanden dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, må även om annat särskilt skäl ej föreligger avvikelse ske från det under punkt 2 angivna villkoret.

2. sedan fem år eller, i fråga om dansk, finländsk, isländsk eller norsk medborgare, sedan två år har hemvist här i riket; samt

3. fört en hederlig vandel,

Finnes det medföra gagn för riket att sökanden upptages till svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må naturalisation beviljas, även om de i första stycket stadgade villkoren icke äro uppfyllda.

Förflorar sökande, som har utländskt medborgarskap, ej detta i och med sin naturalisation utan fordras härför medgivande av den utländska statens regering eller annan myndighet, må som villkor för medborgarskapets förvärvande stadgas, att sökanden inför den centrala utlänningsmyndigheten inom viss tid styrker att dylikt medgivande lämnats.

* Senaste lydelse 1971: 1189.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Då utlännning enligt denna paragraf upptages till svensk medborgare, bestämmer den centrala utlänningsmyndigheten, huruvida naturalisationen skall omfatta även sökandens ogifta barn under aderton år.

10 §^a

Konungen äger, efter avtal med Danmark, Finland, Island eller Norge, förordna om tillämpning av en eller flera av bestämmelserna under a)—c) här nedan. Med fördragsslutande stat avses i dessa bestämmelser den eller de stater, med vilka Sverige ingått avtal om tillämpning av bestämmelsen i fråga.

a) Vid tillämpning av 1 § första stycket punkt 2 likställes födelse i fördragsslutande stat med födelse här i riket.

I fråga om anmälan enligt 3 § likställes hemvist i fördragsslutande stat med hemvist i riket i den mån hemvisttiden infallit före sexton års ålder och tidigare än fem år före anmälan.

Såvitt angår 4 § likställes hemvist intill tolv års ålder i fördragsslutande stat med hemvist i riket.

Bestämmelsen i 8 § första stycket äger ej tillämpning på den som under sammanlagt minst sju år haft hemvist i fördragsslutande stat.

b) Medborgare i fördragsslutande stat som

1. förvärvat medborgarskapet på annat sätt än genom naturalisation;
2. fyllt aderton år;
3. sedan *sju* år har hemvist här i riket; samt
3. sedan *fem* år har hemvist här i riket; samt
4. icke under denna tid dömts till fängelse,

förvärvar svenskt medborgarskap genom att hos länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd skriftligen anmäla sin önskan härom. Vid sådant förvärv av medborgarskap skall vad i 5 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

c) Den som förlorat svenskt medborgarskap och därefter oavbrutet varit medborgare i fördragsslutande stat, återvinner svenskt medborgarskap genom att, efter det han tagit hemvist här i riket, hos länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd skriftligen anmäla sin önskan härom. Vid sådant förvärv av medborgarskap skall vad i 5 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

Regeringen äger, efter avtal med Danmark, Finland, Island eller Norge, förordna om tillämpning av en eller flera av bestämmelserna under a)—c) här nedan. Med fördragsslutande stat avses i dessa bestämmelser den eller de stater, med vilka Sverige ingått avtal om tillämpning av bestämmelsen i fråga.

a) I fråga om anmälan enligt 3 § likställes hemvist i fördragsslutande stat med hemvist i riket i den mån hemvisttiden infallit före sexton års ålder och tidigare än fem år före anmälan.

* Senaste lydelse 1968: 704.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*13 a §⁴

Bestämmelserna i denna lag om barns förvärv eller förlust av svenskt medborgarskap med anledning av att barnets fader eller moder förvärvar eller förlorar sådant medborgarskap gäller i fråga om adoptivbarn endast om barnet också är adoptivfaderns eller adoptivmoderns barn i eller utom äktenskap.

Endast om fader eller moder adopterat eget barn gäller i fråga om adoptivbarnet bestämmelserna i denna lag om barns förvärv eller förlust av svenskt medborgarskap med anledning av att barnets fader eller moder förvärvar eller förlorar sådant medborgarskap.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976, såvitt gäller 6 §, och den 1 januari 1977, såvitt gäller 1, 5, 10 och 13 a §§.

Till dess regeringen förordnar annat gäller i förhållande till Danmark, Finland och Norge 10 § b) i dess äldre lydelse.

⁴ Senaste lydelse 1971: 881.

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-02-26

Närvarande: statsrådet Sträng, ordförande, och statsråden Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Geijer, Bengtsson, Norling, Carlsson, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Peterson.

Föredragande: statsrådet Leijon

Proposition om ändringar i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap

1 Inledning

Lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap (Mbl), som trädde i kraft den 1 januari 1951, har endast vid ett par tillfällen varit föremål för ändringar av någon betydelse. Frågan om en översyn av lagstiftningen har ställts vid skilda tillfällen.

I december 1975 lades fram promemorian (Ds A 1975: 14) Förvärv av svenskt medborgarskap, som har utarbetats inom arbetsmarknadsdepartementet. Promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av riksåklagaren, hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarrätten i Stockholm, rikspolisstyrelsen (RPS), socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, riksskatteverket, arbetsmarknadsstyrelsen, statens invandrarverk (SIV), utlänningsnämnden, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges advokatsamfund, Svenska flyktingrådet samt Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer. Förslaget har även varit föremål för diskussion inom invandrarrådet, varvid synpunkter har framförts från olika invandrarorganisationer.

Inom justitiedepartementet har i maj 1975 upprättats departementspromemorian (Ds Ju 1975: 17) Faderskap och vårdnad. Promemorian innehåller i huvudsak förslag till ändring av reglerna i föräldrabalken (FB) om bl.a. faderskap samt vårdnad om barn. I promemorian föreslås också vissa följdändringar i Mbl.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av ett stort antal myndigheter och organisationer. Yttranden över de föreslagna följdändringarna i MbL har avgetts av riksskatteverket, SIV, namnlagutredningen (Ju 1972: 06) och Centralorganisationen SACO/SR.

Departementspromemorian Ds Ju 1975: 17 har föranlett lagrådsremiss den 23 oktober 1975 med förslag om ändring i föräldrabalken. Enligt vad jag har inhämtat avser regeringen att inom kort förelägga riksdagen proposition i ämnet.

2 Gällande ordning m. m.

I denna del hänvisas till s. 48—74 i bilagan.

3 Departementspromemorian (Ds A 1975: 14) Förvärv av svenskt medborgarskap

3.1 Promemorian

I fråga om innehållet i promemorieförslaget hänvisas till s. 75—94 i bilagan.

3.2 Remissyttrandena

Förslagen i departementspromemorian har så gott som genomgående fått ett positivt mottagande. Flera remissinstanser understryker det angelägna i att de föreslagna ändringarna genomförs.

Samtliga remissinstanser tillstyrker att *hemvist villkoret* enligt 6 § MbL för icke-nordbor sänks från nuvarande sju års vistelse till fem års vistelse i Sverige. *Svenska flyktingrådet* anser att kravet borde kunna sänkas ytterligare och förutsätter att en sänkning till fyra år genomförs senare. De flesta av remissinstanserna ställer sig likaså positiva till att kvalifikationstiden för nordbor sänks till två år och att en uttrycklig bestämmelse härom införs i 6 § MbL. *Kammarrätten i Stockholm* förordar dock ändring i denna del endast under den förutsättningen, att en motsvarande sänkning genomförs i de övriga nordiska länderna. *Riksskatteverket* och *länsstyrelsen i Stockholms län* pekar på det förhållandet, att det i vissa fall kommer att krävas längre kvalifikationstid för att en nordbo skall få rösträtt vid kommunala val enligt de från den 1 januari 1976 införda bestämmelserna än för att han skall få svenskt medborgarskap. Enligt uttalanden i prop. 1975/76: 23 om kommunal rösträtt för invandrare har tre år bedömts åtgå för att en utlänning skall bli förtrogen med svenska förhållanden. Länsstyrelsen avstyrker med hänvisning till dessa uttalanden förslaget om två års hemvistid för nordbor. I stället föreslås att nuvarande treårskrav förs in i lagtexten.

Om särskilda skäl föreligger får dispens beviljas. Den föreslagna sänkningen av hemvisttiden vid anmälan enligt 10 § b) MbL har tillstyrkts av samtliga remissinstanser.

I anslutning till promemorieförslagets riktlinjer för dispens från hemvistvillkoret föreslår *kammarrätten i Stockholm*, att den i promemorian angivna kortare hemvisttiden för statslösa och politiska flyktingar uttryckligen regleras i lagtexten. Kammarrätten hänvisar till att lagstiftningen bör ge uttryck för det verkliga rättsläget. *Svenska flyktingrådet* föreslår en bestämmelse enligt vilken dessa grupper upptas till svenska medborgare redan efter tre års vistelse i Sverige. Detsamma bör gälla krigsvägrare och sådana utlännningar som utan att vara politiska flyktingar på grund av politiska förhållanden i hemlandet inte vill återvända dit.

Det stora flertalet remissinstanser har i allt väsentligt anslutit sig till förslaget att slopa *försörjningsvillkoret*. *SAF* anser dock att tillräckliga skäl saknas för en sådan ändring och avstyrker förslaget.

Vad som i promemorian anförs angående den inverkan försörjningsvillkorets slopande kan få på *vandelsvillkoret* har ingående behandlats av *SIV*. Verket framhåller till en början att den omständigheten att utlännningen uppbär socialhjälp bör utgöra hinder mot naturalisation endast om det rör sig om ett brottsligt utnyttjande av socialhjälpsmöjligheterna. Sådan brottslighet framgår av polisregistret. Någon utredning av frågan om socialhjälp har utgått skall därför normalt inte göras i naturalisationsärendet. *SIV* ifrågasätter vidare om det är rimligt att göra de ingående undersökningar som skulle behövas för att utröna om underlåtenhet att betala skatter, böter eller underhåll skall utgöra hinder mot naturalisation. En regel som innebär att svenskt medborgarskap skall kunna vägras, om utlännningen underlåter att fullgöra betalningskyldighet, kan emellertid enligt verket inte avvaras. Övervägandena bör dock inte ske inom ramen för en prövning av sökandens hederligaandel. I stället bör i lag uppställas kravet att sökanden fullgör sina ekonomiska skyldigheter i den utsträckning som det skäligen kan begäras. Man föreslår att införsel används för att utröna om tredska föreligger eller inte i sådana fall där det inte står klart att utebliven betalning beror på bristande försörjningsförmåga. Fogar sig utlännningen i införseln, bör i princip hinder mot naturalisation inte föreligga.

SIV föreslår vidare att begreppet "hederligandel" slopas i lagen. Detta är enligt *SIV* angeläget redan med hänsyn till att begreppet är vagt till sin innebörd. I stället bör anges att skötsamhetskravet uppfylls av den som inte har gjort sig skyldig till brottslighet och som inte för ett grovt störande levnadssätt. Dispens från vandelsvillkoret bör enligt *SIV* lämnas den som har vistats här mycket lång tid utöver den annars föreskrivna tiden, även om han har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

SIV tar vidare upp frågan vilken karenstid som bör krävas för naturalisation när brott har begåtts. SIV ansluter sig till förslaget att karenstiden räknas från tidpunkten för brottet och inte från dagen för domen. SIV föreslår att den nuvarande karenstiden på tre år vid en månads fängelse minskas till ett år. Vid grövre brottslighet bör tidpunkten för frigivningen kunna bilda utgångspunkt för beräkningen. I regel bör enligt SIV naturalisation inte ske medan sökanden undergår frihetsstraff. Även när skyddstillsyn och villkorlig dom har ådömts bör karenstiden kunna räknas från dagen för brottet. Det bör enligt SIV ankomma på verket att utveckla praxis på grundval av sådana generella riktlinjer av regeringen.

Förslagen angående *en spärregel mot statslöshet för barn* och om en *liberalare praxis vid självständig naturalisation av barn* har mottagits positivt av de flesta remissinstanserna. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser det emellertid i princip vara tillräckligt med en regel enligt vilken barn skulle bli svenskt om det inte vid födelsen erhöll medborgarskap i främmande stat. Därigenom skulle dubbla medborgarskap undvikas i det fall barnet skulle födas i ett land som tillämpar territorialprincipen. *LO* föreslår att bestämmelserna i 1 § MbL ändras på sådant sätt att barn i äktenskap mellan utländsk man och svensk kvinna får svenskt medborgarskap vid födelsen. *TCO* föreslår att barn till svensk fader eller moder vid födelsen normalt erhåller svenskt medborgarskap. Båda remissinstanserna anser detta vara en jämlikhetsfråga.

Kammarrätten i Stockholm ifrågasätter slutligen om inte bestämmelsen i 10 § b) punkt 4, vilken som villkor för medborgarskapsförvärv genom anmälan anger att sökanden inte har dömts till fängelse, förtydligas så att det framgår att det omfattar också t.ex. villkorlig dom och skyddstillsyn.

4 Departementspromemorian (Ds Ju 1975: 17)

Faderskap och vårdnad. Lagrådsremiss med förslag om ändring i föräldrabalken

4.1 Promemorian m.m.

I promemorian, som har upprättats inom justitiedepartementet i maj 1975, föreslås ändringar i FB:s regler om faderskap och om vårdnad om barn m.m.

De i promemorian framlagda förslagen har, som nämnts, föranlett remiss till lagrådet den 23 oktober 1975 med förslag om ändring i FB m. m. Följdändringarna i MbL utelämnades i det sammanhanget för att i stället övervägas inom ramen för det inom arbetsmarknadsdepartementet pågående arbetet med vissa ändringar i MbL.

4.1.1 Förslagen till ändrade faderskaps- och vårdnadsbestämmelser

Faderskap. Frågan vem som skall anses vara fader till ett barn regleras i 1 kap. FB. Reglerna fäster avgörande vikt vid om modern vid barnets födelse är gift eller inte. Är hon gift, anses mannen i äktenskapet som barnets fader. Barnet anses i sådant fall ha äktenskaplig börd. Detsamma gäller om äktenskapet har upplösts så kort tid före barnets födelse att barnet kan ha avlats dessförinnan. Under vissa förutsättningar kan domstol förklara, att moderns man inte är fader till barnet, dvs. att barnet inte har äktenskaplig börd. Mannen måste väcka sådan talan inom viss tid, om den skall tas upp till prövning.

I andra fall än som nu har berörts anses barnet vara fött utom äktenskap. Faderskapet till barn utom äktenskap fastställs genom erkännande eller genom dom.

Vårdnadsbestämmelserna i 6 kap. FB ansluter till reglerna i 1 kap. FB. Barn i äktenskap står sålunda under föräldrarnas vårdnad, medan barn utom äktenskap står under moderns vårdnad. Föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra eller som är skilda kan enligt FB inte utöva den rättsliga vårdnaden gemensamt.

I det till lagrådet remitterade förslaget till ändring av faderskaps- och vårdnadsbestämmelserna framhålls, att de nuvarande bördreglerna bör ses mot bakgrund av att barn i äktenskap tidigare har haft en i rättsligt avseende mera gynnad ställning än barn utom äktenskap. Genom att barn enligt FB:s regler i stor utsträckning har presumerats ha äktenskaplig börd har dessa regler därmed också tjänat som skydd för barnen. I och med att de utomäktenskapliga barnens situation numera har förbättrats så att de i alla väsentliga avseenden har en rättsställning som motsvarar andra barns anses det inte längre finnas så stor anledning att i barnens intresse ställa upp regler som presumerar att moderns make eller förutvarande make är barnets fader. Reglerna anges i stället böra utformas så att man så säkert som möjligt skall kunna fastställa vem som är ett barns fader.

I fall då barnets moder är gift vid födelsen torde man enligt lagrådsremissen kunna utgå från att de nuvarande presumptionsreglerna i det alldeles övervägande antalet fall leder till ett materiellt riktigt resultat. Detsamma sägs vara fallet när modern vid barnets födelse så nyligen har blivit änka, att barnet kan vara avlat före mannens död. Faderskapspresumtionen behålls därför i dessa fall.

När barn föds efter en skilsmässa torde emellertid enligt lagrådsremissen de nuvarande presumptionsreglerna oftast slå fel. Det föreslås därför att den nuvarande presumtionen för den fränskilde makens faderskap slopas i detta fall. Faderskapet för barn som föds efter äktenskapskillnad skall därför enligt förslaget fastställas genom erkännande eller dom.

Eftersom förslaget innebär att den legala faderskapspresumtionen behålls i fall då barnets moder är gift eller nyss har blivit änka, föreslås att FB även i fortsättningen skall innehålla bestämmelser enligt vilka det blir möjligt att häva presumtionen. Nuvarande tidsfrister för talans väckande föreslås upphäva. Vidare föreslås att mannen, till skillnad från nu, skall få rätt att väcka talan om att han inte är fader till barnet även i de fall då han tidigare har erkänt det som sitt.

De nuvarande bestämmelserna om förutsättningarna för bifall till talan om hävande av faderskapspresumtionen föreslås i sina huvuddrag gälla även i fortsättningen. I fall då modern har haft samlag med annan än maken skall det emellertid räcka för att bryta presumtionen att det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som sannolikt att barnet har avlats av den andre. Därmed uppnås överensstämmelse med vad som gäller för fastställande av faderskap till barn utom äktenskap.

Att väcka talan vid domstol om hävande av faderskapspresumtionen kan te sig onödigt omständligt för de inblandade parterna i sådana fall då det står helt klart för dem, att en annan man än moderns make är villig att erkänna faderskapet. F. n. kan sådant erkännande inte lämnas förrän presumtionen för den äkta mannens faderskap har hävts av domstolen. Praktiska skäl sägs tala för att faderskapserkännande skall få verkan även i de fall bördstalan inte har väckts eller avgjorts. Det föreslås alltså att i de fall då modern är gift, annan än hennes make skall kunna erkänna faderskapet till barnet med den verkan att presumtionen för den äkta mannens faderskap hävs. Såväl modern som hennes make skall dock godkänna erkännandet.

Regler föreslås införda som gör det möjligt att gemensamt handlägga talan om att moderns make inte är fader till hennes barn och talan om fastställande av att annan man är fader till barnet. Barnavårdsnämnden skall få möjlighet att börja utreda vem som kan vara fader till barnet redan när den äkte mannens faderskap har ifrågasatts.

Vårdnad. Även när det gäller vårdnaden föreslås långtgående ändringar i FB:s nuvarande regler. I lagrådsremissen anförs att flera skäl talar för att föräldrarna bör ha möjlighet att efter skilsmässa behålla den gemensamma vårdnaden om sina barn. Det framhålls att den ändrade uppfattning om äktenskap och skilsmässa som har kommit till uttryck bl.a. i 1973 års ändringar i giftermålsbalken har gett många fränkskilda makar bättre förutsättningar att på ett mindre känsloladdat och prestige-betonat sätt se på sina relationer efter skilsmässan, inbördes och i förhållande till barnen. Därigenom har föräldrarna också fått ökade möjligheter att ta ett gemensamt rättsligt ansvar för barnen efter äktenskapets upplösning och efter det att de har flyttat isär. En ordning med gemensam rättslig vårdnad sägs kunna främja goda förhållanden till båda föräldrarna.

På grund av dessa och andra skäl föreslås att om föräldrarna vid en

skilsmässa är ense om att även i fortsättningen utöva vårdnaden om barnen gemensamt, så skall domstolen i princip förordna i enlighet med deras önskemål.

I lagrådsremissen föreslås vidare att möjlighet öppnas för ogifta föräldrar att få utöva den rättsliga vårdnaden gemensamt när de båda önskar detta. En förutsättning är att domstol har beslutat om gemensam vårdnad. I princip skall domstolen förordna om gemensam vårdnad i alla de fall då föräldrarna önskar det.

Har beslut meddelats om gemensam vårdnad och visar det sig sedan att denna ordning inte fungerar, skall enligt lagrådsremissen vardera föräldern kunna begära att beslutet upphävs. Det ankommer då på domstolen att bestämma vem av föräldrarna som skall utöva vårdnaden. Under särskilda förhållanden skall vårdnaden kunna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Det föreslås vidare i lagrådsremissen att termerna äktenskaplig börd, barn i äktenskap och barn utom äktenskap rensas ut ur lagstiftningen i samband med att börds- och vårdnadsreglerna ändras. Visserligen kan det inte alltid undvikas att man på olika områden har skilda regler, beroende på om ett barns föräldrar var gifta med varandra eller inte vid tiden för barnets födelse eller om de senare har ingått äktenskap med varandra. I så fall bör emellertid enligt förslaget det angivna förhållandet direkt anges i de berörda bestämmelserna.

4.1.2 Förslagen till ändring i lagen om svenskt medborgarskap

Enligt gällande rätt förvärvat barn i äktenskap svenskt medborgarskap vid födelsen, om fadern är svensk medborgare. Hit hör, som nämnts, även barn som har fötts på sådan tid efter ett äktenskaps upplösning genom äktenskapsskillnad att barnet kan vara avlat dessförinnan. Det till lagrådet remitterade förslaget innebär att presumptionen för mannens faderskap i detta fall slopas och att faderskapet fastställs på samma sätt som nu gäller beträffande barn utom äktenskap. Detta medför att det vid barnets födelse inte finns någon man som direkt av lagen utpekas som barnets fader. I de fall då modern är gift vid barnets födelse eller har blivit änka så kort tid före födelsen att barnet kan vara avlat av den avlidne mannen, skall dock mannen i äktenskapet liksom nu anses som fader till barnet.

Förslaget till ändrade faderskapsbestämmelser ger sålunda upphov till ändring i bl.a. gällande regler om förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen. I departementspromemorian (Ds Ju 1975: 17) Faderskap och vårdnad har som tidigare angetts föreslagits följdändringar i bl.a. MbL.

För de fall då en man direkt i lagen anges som fader till ett barn bör man enligt promemorian i medborgarskaphänseende behålla de regler som nu gäller i fråga om barn som föds i äktenskap. I övriga situationer föreslås barnet bli svensk medborgare, om modern är svensk med-

borgare. 1 § MbL har i promemorian ändrats i enlighet härmed.

Paragrafens första stycke föreslås reglera det fallet att barnets moder är gift vid barnets födelse eller har blivit änka så nyligen att barnet kan ha avlats i äktenskapet. I detta fall då, som förut har angetts, maken skall anses som fader till barnet föreslås barnet också förvärva hans medborgarskap, om han är svensk medborgare. Är fadern i det angivna fallet utlänning men är modern svensk medborgare, förvärvar barnet enligt förslaget svenskt medborgarskap under förutsättning, dels att barnet är fött här i landet, dels att fadern är statslös eller att barnet inte vid födelsen förvärvar hans medborgarskap. Till skillnad från nu kommer emellertid barn som föds kort tid efter en skilsmässa inte att omfattas av den nu angivna bestämmelsen. I stället blir andra stycket tillämpligt. Enligt detta förvärvar barnet svenskt medborgarskap, om modern är svensk medborgare.

Som tidigare har framgått (4.1.1) kan huvudregeln att moderns make skall anses som fader sättas ur spel under vissa förutsättningar. Annan man kan erkänna faderskapet med påföljd att faderskapspresumtionen hävs. Sådant erkännande kan lämnas redan före barnets födelse. Om erkännande har lämnats på sådant sätt och det alltså redan vid barnets födelse är klart att annan man än moderns make är fader till barnet, blir enligt promemorian första stycket i förevarande paragraf inte tillämpligt. I stället kommer barnet att enligt andra stycket följa modern i medborgarskapshänseende.

I fråga om den redaktionella utformningen av förslaget till ändrad lydelse av 1 § MbL kan nämnas, att paragrafen i fråga om grundläggande rekvisit hänvisar till 1 kap. 1 § första stycket FB.

Förslaget att ur lagstiftningen föra bort termerna barn i äktenskap och barn utom äktenskap har vidare föranlett vissa ändringar i 5 § MbL. Dessa sammanhänger dessutom med förslaget att även ogifta föräldrar skall kunna ha gemensam vårdnad om sina barn.

I 5 § MbL anges under vilka förutsättningar ogift barn under 18 år som är bosatt här i landet får svenskt medborgarskap genom att dess fader eller moder förvärvar svenskt medborgarskap genom anmälan enligt 3 eller 4 §. I promemoriaförslaget behålls den nuvarande principen att barnet under närmare angivna förutsättningar automatiskt får svenskt medborgarskap i samband med att fadern eller modern genom anmälan blir svensk medborgare. De föreslagna bestämmelserna innebär följande.

I paragrafens första stycke tas upp det fallet att svenskt medborgarskap förvärvas av en man. Har han ogift barn under 18 år som är bosatt här i landet, får även det svenskt medborgarskap, om han har vårdnaden om det. Det krävs inte att mannen ensam har vårdnaden. Inte heller har det enligt förslaget någon betydelse om mannen är eller har varit gift med modern till barnet. På denna punkt skiljer sig de nya

reglerna från nuvarande bestämmelser, enligt vilka endast barn i äktenskap följer fadern i nu aktuellt hänseende.

Andra stycket i den föreslagna lydelse av 5 § MbL innehåller bestämmelser för det fall att svenskt medborgarskap förvärfvas av en kvinna, som har här i landet bosatt, ogift barn under 18 år. Sådant barn förvärfvar svenskt medborgarskap tillsammans med modern, om inte fadern är utlänning och har vårdnaden om barnet, antingen ensam eller tillsammans med modern. Huruvida föräldrarna är eller har varit gifta med varandra saknar betydelse också i detta fall.

Slutligen har föreslagits en mindre ändring i 13 a § MbL med anledning av att uttrycken barn i och barn utom äktenskap har slopats.

4.2 Remissyttrandna över förslagen till ändring i lagen om svenskt medborgarskap

De föreslagna ändringarna i MbL kommenteras av *riksskatteverket*, *SIV*, *namnlagsutredningen* och *SACO/SR*. Såväl *riksskatteverket* som *SIV* och *namnlagsutredningen* riktar anmärkning mot att 1 § MbL utformats på sådant sätt, att hänvisning görs till innehållet i en bestämmelse i FB. Enligt *SIV* bör bestämmelser som rör förvärv och förlust av svenskt medborgarskap uttryckas i klartext i MbL. Verket pekar vidare på att den svenska medborgarskapsstiftningen har tillkommit i samverkan med Danmark och Norge samt att de nordiska medborgarskapslagarna, även den finska, har i huvudsak likalydande bestämmelser beträffande barns förvärv och förlust av medborgarskap. En samordning av lagstiftningen är enligt verket alltjämt av stort värde inte minst med tanke på det stora antalet invandrare i Sverige från övriga nordiska länder.

SIV anför vidare att de nya bestämmelserna kommer att ge upphov till dubbla medborgarskap, eftersom de föreslagna bordsreglerna skiljer sig från bordsreglerna i andra länder, bl.a. de nordiska. Som exempel nämner verket det fallet att en svensk kvinna skiljer sig från en dansk man och kort efter äktenskapets upplösning föder ett barn. Barnet blir därvid svensk medborgare till följd av de nya bestämmelserna men också samtidigt dansk medborgare, eftersom mannen enligt de danska bordsreglerna anses vara fader till barnet. Att på detta sätt införa regler som medför att nya grupper kan få dubbla medborgarskap vid födelsen strider enligt verkets mening mot den ledande principen inom svensk medborgarskapsrätt att undvika dubbelt medborgarskap.

Vad gäller förslaget till ny lydelse av 5 § MbL anför *riksskatteverket*, att det framstår som orimligt att förvärv av svenskt medborgarskap för förälder, som inte sammanbor med barnet, medför svenskt medborgarskap för barnet därigenom att föräldern har del i vårdnaden. På samma sätt kan den omständigheten att föräldrarna har gemensam vårdnad för-

hindra att barnet upptas till svensk medborgare gemensamt med den förälder med vilken barnet sammanbor. *SIV* anser att 5 § MbL bör modifieras på det sättet, att barn får svenskt medborgarskap som biperson till endera av föräldrarna, om föräldern antingen ensam har vårdnaden eller har vårdnaden med den andre och denne är svensk medborgare. I övriga fall där gemensam vårdnad förekommer bör barnet enligt verket kunna tas upp till svensk medborgare efter ansökan om naturalisation.

5 Föredraganden

5.1 Inledning

Den nuvarande medborgarskapslagen (1950: 382-MbL) har varit i tillämpning i 25 år. Den tillkom i samarbete mellan Danmark, Norge och Sverige. Någon allmän översyn av lagstiftningen har inte skett under lagens hittillsvarande giltighetstid. Vid två tillfällen under denna tid har ändringar i sak genomförts i lagen. I olika sammanhang har väckts förslag om en översyn av lagstiftningen.

Sverige har under den tid som lagen gällt tagit emot ett stort antal invandrare. Invandringen var särskilt stor under slutet av 1960-talet. I vårt land har under senare år genomförts en rad åtgärder för att underlätta för invandrarna att växa in i det svenska samhället.

De ändringar i MbL som jag kommer att föreslå i det följande har till väsentlig del aktualiserats av invandrarutredningen i dess huvudbetänkande (SOU 1974: 69) *Invandrarna och minoriteterna*. Utredningen hade till uppgift att kartlägga invandrarnas och minoriteternas situation i Sverige och att föreslå samhällsåtgärder på skilda områden för dessa grupper. Betänkandet ledde efter remissbehandling till en proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m.m., vilken antogs av riksdagen förra året (prop. 1975: 26, InU 1975: 6, rskr 1975: 160). Invandrarutredningen granskade även reglerna om förvärv av svenskt medborgarskap och fann därvid anledning att i betänkandet ta upp vissa frågor till diskussion. Dessa rör främst kraven på viss tids hemvist i Sverige och försörjningsförmåga hos den som önskar få svenskt medborgarskap samt vissa problem i samband med barns förvärv av svenskt medborgarskap. Invandrarutredningen förordade i betänkandet en allmän översyn av medborgarskapslagstiftningen.

Invandrarutredningens synpunkter har behandlats i promemorian (Ds A 1975: 14) *Förvärv av svenskt medborgarskap*, som har utarbetats inom arbetsmarknadsdepartementet. Under arbetet har samråd ägt rum med representanter för Danmark, Finland och Norge. Sedan promemorian nu har remissbehandlats, ämnar jag ta upp de i promemorian framlagda förslagen.

Inom justitiedepartementet har upprättats en departementspromemoria (Ds Ju 1975: 17) Faderskap och vårdnad. Promemorian innehåller förslag till ändringar i föräldrabalken (FB). Bl.a. föreslås att bords- och vårdnadsreglerna ändras samt att i samband därmed begreppen äktenskaplig börd, barn i äktenskap och barn utom äktenskap förs bort ur lagstiftningen. Promemorian har remissbehandlats.

Departementspromemorian har föranlett lagrådsremiss med förslag till ändring i FB m.m. I promemorian föreslagna följdändringar i MbL har emellertid inte behandlats i lagrådsremissen. Efter samråd med statsrådet Lidbom har jag funnit lämpligt att överväga dessa följdändringar i samband med de ändringar som i övrigt har föreslagits beträffande MbL. Jag ämnar därför ta upp dem till behandling i detta sammanhang.

De frågor som jag avser att nu gå in på rör sålunda dels barns förvärv av svenskt medborgarskap dels förvärv i allmänhet av svenskt medborgarskap genom naturalisation.

Frågor som rör barns medborgarskapsförvärv har på senare tid aktualiserats både i vårt land och i internationella sammanhang. Det har därvid främst varit fråga om rätten för barnet till båda föräldrarnas medborgarskap samt om förhindrande av statslöshet. Det nyss berörda förslaget till nya faderskaps- och vårdnadsbestämmelser gör det vidare nödvändigt att reglera frågan om barns förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen eller senare på annat sätt än f. n. Jag anser det lämpligt att först till en samlad bedömning ta upp de frågor som jag nu har berört.

Den andra gruppen av frågor hänför sig som jag nämnde till förutsättningarna för att få svenskt medborgarskap genom naturalisation samt, i fråga om nordbo, även genom anmälan. F. n. gäller enligt 6 § första stycket MbL som villkor för naturalisation att sökanden har fyllt 18 år, har sitt hemvist här sedan sju år, har fört en hederlig vandel samt har möjlighet att försörja sig och sin familj. Enligt andra stycket kan i vissa fall lämnas dispens från dessa krav. Jag ämnar föreslå att nuvarande krav för erhållande av svenskt medborgarskap genom naturalisation samt, för nordbos del, genom anmälan mildras i skilda hänseenden, inte minst i fråga om kravet på hemvistid.

5.2 Barns förvärv av svenskt medborgarskap

5.2.1 Allmänna synpunkter

Den svenska medborgarskapsrätten bygger sedan gammalt på härstamningsprincipen. Enligt denna princip är föräldrarnas medborgarskap och inte födelseorten avgörande för ett barns ställning i medborgarskapsrättsligt hänseende. Barn i äktenskap följer i princip fadern i medborgarskaphänseende. För barn utom äktenskap är det avgörande om modern

har svenskt medborgarskap. Liknande principer ligger till grund för medborgarskapslagstiftningen i ett stort antal länder, däribland övriga nordiska länder. Vissa av de stater som tillämpar härstamningsprincipen har infört en ordning som innebär, att barnet får landets medborgarskap om någon av föräldrarna är medborgare i landet. Andra varianter förekommer också.

Under remissbehandlingen av departementspromemorian Ds A 1975: 14 har LO och TCO fört fram förslag som syftar till att barn till svensk man eller kvinna oftare än nu skall få svenskt medborgarskap redan vid födelsen. LO föreslår att barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man får svenskt medborgarskap vid födelsen. Enligt TCO bör, oavsett föräldrarnas samlevnadsformer, alltid gälla att barn vars moder eller fader är svensk medborgare får svenskt medborgarskap vid födelsen.

Förslag i detta syfte har tidigare förts fram i riksdagen, i Nordiska rådet och i andra sammanhang. Förslagen har hittills inte föranlett någon ändring, främst av det skälet att en sådan ordning skulle ge upphov till ett stort antal dubbla medborgarskap. Hithörande frågor är f. n. föremål för överväganden inom Europarådet. Syftet är bl. a. att granska de problem som hänger samman med medborgarskap för barn vilkas föräldrar har olika medborgarskap samt att undersöka möjligheten att utarbeta en konvention på detta område.

För egen del har jag förståelse för LO:s och TCO:s förslag. Den föreslagna ändringen skulle ju även ligga i linje med strävandena för jämställdhet mellan män och kvinnor. Jag bedömer det emellertid inte vara möjligt att f. n. förorda så långtgående ändringar i de principer på vilka vår medborgarskapslagstiftning vilar. Resultatet av arbetet inom Europarådet bör avvaktas och fortsatta överläggningar hållas med övriga nordiska länder innan ändringar av detta slag närmare övervägs.

Redan nu bör emellertid enligt min mening naturalisation underlättas i fråga om barn som växer upp i vårt land och som har svensk fader eller moder. Jag återkommer till den frågan längre fram, sedan jag har behandlat de i de båda departementspromemoriorna föreslagna ändringarna av bestämmelserna om förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen.

5.2.2 Konsekvenser för medborgarskapsförvärv vid födelsen av ändrade bordsregler

Som jag nyss nämnt bygger vår medborgarskapslagstiftning på härstamningsprincipen. Barn i äktenskap får svenskt medborgarskap vid födelsen, om fadern är svensk medborgare (1 § första stycket första punkten MBL). Även om fadern inte är svensk medborgare, förvärvar barn i äktenskap svenskt medborgarskap vid födelsen, om barnet föds i Sverige och modern är svensk medborgare samt dessutom fadern är

statslös eller barnet inte förvärvar faderns medborgarskap (1 § första stycket andra punkten MbL). Barn utom äktenskap får vid födelsen svenskt medborgarskap, om modern är svensk medborgare (1 § första stycket tredje punkten MbL).

Vad som avses med barn i äktenskap och barn utom äktenskap framgår av 1 kap. 1 och 2 §§ FB. Med barn i äktenskap avses barn som föds under bestående äktenskap eller inom sådan tid efter det att äktenskapet har upplösts, att det kan vara avlat dessförinnan. Den man med vilken barnets moder är eller var gift presumeras i dessa fall vara fader till barnet. Barnet sägs ha äktenskaplig börd. Under vissa förutsättningar kan domstol häva faderskapspresumtionen, vilket även återverkar på frågan om barnets medborgarskap. Med barn utom äktenskap avses barn som inte har äktenskaplig börd. Vem som skall anses som fader till sådant barn fastställs genom dom eller erkännande enligt bestämmelserna i FB.

De gällande bördreglerna får ses mot den bakgrunden att barn i äktenskap tidigare har haft en i rättsligt hänseende mer gynnad ställning än andra barn. Sedan de utomäktenskapliga barnens situation numera har förbättrats så att de i allt väsentligt har samma rättsställning som andra barn, har det ansetts att det inte längre finns anledning att i hittillsvarande omfattning ställa upp regler som presumerar att ett barn är fött i äktenskap och att moderns make eller förutvarande make är att anse som fader. I lagrådsremissen med förslag till ändringar i FB m.m. föreslås att faderskapspresumtionen behålls för de fall då modern är gift vid barnets födelse eller så nyligen har blivit änka att barnet kan vara avlat före mannens död. Mannen i äktenskapet skall alltså i dessa fall anses som fader till barnet. Förslaget motiveras med att presumtionsregeln för dessa fall i allmänhet ger ett materiellt riktigt resultat. Situationen anges emellertid vara en annan i de fall då barn föds efter skilsmässa. Den nuvarande presumtionsregeln anges i dessa fall oftast slå fel. Det föreslås därför att den frånskilde maken inte längre skall presumeras vara fader till barnet. Faderskapet till barn som föds efter äktenskapsskillnad föreslås i stället bli fastställt på samma sätt som när barnets moder inte har varit gift, dvs. genom erkännande eller dom.

I lagrådsremissen föreslås vidare att den man som presumeras vara fader får vidgade möjligheter att föra talan om att barnet inte skall ha äktenskaplig börd. Sådan talan skall få väckas även i de fall då mannen först har erkänt barnet som sitt. Vidare slopas nuvarande tidsfrister för väckande av talan. I de fall då modern är gift skall annan man än hennes make kunna erkänna faderskapet med verkan att presumtionen för den äkta mannens faderskap hävs. Det skall dock krävas att både modern och maken har godkänt erkännandet. Sådant erkännande skall kunna lämnas även före barnets födelse. I samband med att börd-

reglerna — och även vårdnadsreglerna — ändras framläggs även förslag om att termerna barn i äktenskap och barn utom äktenskap slopas i gällande lagstiftning.

Det är uppenbart att de nu berörda ändringarna i FB får återverkningar på gällande bestämmelser om förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen, eftersom dessa knyter an till begreppen barn i äktenskap och barn utom äktenskap. I den departementspromemoria som ligger till grund för lagrådsremissen med förslag till ändringar i FB m.m. har också föreslagits ändring av bl.a. 1 § MbL. Förslaget innebär att barnet i de fall då viss man enligt FB presumeras vara dess fader följer honom i medborgarskapshänseende.

Om barnets moder är gift vid barnets födelse eller så nyligen har blivit änka att barnet kan ha avlats i äktenskapet skall, som förut har nämnts, maken anses som fader till barnet. Barnet föreslås i promemorian förvärva faderns medborgarskap, om han är svensk. Är han inte svensk, men är modern svensk medborgare, förvärvar barnet svenskt medborgarskap, om det är fött här i landet och fadern är statslös eller barnet inte vid födelsen förvärvar hans medborgarskap. Bestämmelsen har i redaktionellt hänseende utformats så att förutsättningarna för dess tillämpning anges genom hänvisning till innehållet i 1 kap. 1 § första stycket FB.

I övriga fall föreslås barnet få svenskt medborgarskap, om modern är svensk medborgare. Detta blir liksom nu fallet när modern är ogift vid barnets födelse. Till skillnad från gällande rätt kommer barnet att i medborgarskapshänseende följa modern också när barnet föds kort tid efter äktenskaps upplösning genom skilsmässa.

Vid remissbehandlingen har från olika håll understrukits, att avskaffandet av termerna barn i och barn utom äktenskap medför svårigheter vid utformningen av skilda bestämmelser i annan lagstiftning. SIV framhåller för sin del att bestämmelserna i 1 § MbL om förvärv och förlust av svenskt medborgarskap är av sådan vikt att de måste "uttryckas i klartext". Det kan enligt SIV inte anses lämpligt att som har skett hänvisa till rekvisit som finns angivna i annan lag. Beträffande det sakliga innehållet i den föreslagna bestämmelsen har SIV pekat på att dubbelt medborgarskap i vissa fall kan uppkomma. Det hänger samman med att de föreslagna reglerna skiljer sig från motsvarande bestämmelser i andra länder, däribland de nordiska länderna. I övrigt har frågan inte berörts vid remissbehandlingen.

För egen del vill jag instämma i de synpunkter som SIV har framfört beträffande bestämmelsernas utformning. 1 § MbL utgör den mest centrala bestämmelsen i lagen. Förutsättningarna för förvärv av svenskt medborgarskap bör finnas angivna i MbL. Vad gäller det sakliga innehållet i de föreslagna bestämmelserna är det enligt min mening uppenbart, att 1 § MbL måste anpassas till ändringen i FB:s börsregler,

även om detta i vissa fall kan leda till dubbla medborgarskap. Det föreslagna innehållet i 1 § MbL innebär för övrigt i flertalet fall inte någon saklig ändring i förhållande till vad som nu gäller. Detta är endast fallet i fråga om barn som föds kort tid efter skilsmässa. Eftersom det i dessa fall inte kommer att finnas någon av lagen utpekad fader vid födelsen, bör barnet i stället som föreslagits förvärva svenskt medborgarskap, om modern är svensk medborgare. I de fall då barn till utländsk moder föds efter hennes skilsmässa från svensk make och det visar sig att denne är fader till barnet, bör barnet genom naturalisation kunna ges svenskt medborgarskap.

Presumtionen för att moderns make är fader till barnet kan som jag förut har nämnt hävas genom att en annan man erkänner barnet. Detta kan ske redan innan barnet är fött. I sådant fall kan barnet bli svensk medborgare vid födelsen endast om modern är svensk medborgare. Har erkännandet skett sedan barnet har fötts eller har domstol efter bördstalan fastställt, att moderns make inte är fader till barnet, verkar domen eller erkännandet retroaktivt i fråga om barnets medborgarskap. Denna situation kan ibland uppstå redan med nuvarande regler. Det finns emellertid anledning att räkna med att de ändrade bordsreglerna medför fler sådana fall. Det är emellertid endast i de fall då modern inte är svensk medborgare som en bördstalan eller ett faderskapserkännande kan inverka på barnets medborgarrättsliga ställning. Även i dessa fall torde de olägenheter som kan komma att uppstå i många fall kunna avhjälpas genom naturalisationsförfarandet.

Jag ansluter mig sålunda i sak till det förslag som har lagts fram i promemorian i denna del. 1 § MbL bör utformas på sådant sätt, att det redan av den bestämmelsen framgår i vilka fall barn vid födelsen förvärvar svenskt medborgarskap.

5.2.3 Förhindrande av att barn blir statslöst vid födelsen

Av den tidigare redogörelsen har framgått att barn i äktenskap förvärvar svenskt medborgarskap vid födelsen, om fadern är svensk medborgare, medan barn utom äktenskap blir svensk medborgare vid födelsen, om modern har svenskt medborgarskap. I båda fallen saknar det betydelse var barnet är fött. Från huvudregeln att faderns nationalitet är bestämmande för vilket medborgarskap barn i äktenskap förvärvar vid födelsen finns ett undantag. Om fadern inte har medborgarskap i någon stat eller om barnet inte förvärvar hans medborgarskap vid födelsen, får nämligen barn i äktenskap svenskt medborgarskap, om modern är svensk medborgare. En förutsättning för tillämpning av denna bestämmelse är dock att barnet har fötts här i riket. På grund av samhörigheten mellan de nordiska länderna har i 10 § a) MbL öppnats möjlighet att i vissa avseenden jämställa födelse i Danmark, Norge och Finland med födelse här i riket. En sådan ordning har också införts.

Av vad nu har sagts följer att barn i äktenskap till svensk moder i vissa fall kan bli statslöst vid födelsen, nämligen om barnet föds utanför Norden och fadern är statslös eller barnet inte förvärvar faderns medborgarskap. Föds barnet i land som tillämpar territorialprincipen, erhåller barnet dock medborgarskap i det landet.

I promemorian (Ds A 1975: 14) föreslås att det inte skall krävas att barnet har fötts här i riket för att barnet i nu berörda fall skall erhålla svenskt medborgarskap. Förslaget har allmänt tillstyrkts av remissinstanserna. Jag vill nämna att ett sådant förslag nyligen har lagts fram i ett betänkande av en samnordisk arbetsgrupp, vilken har tillsatts efter en rekommendation av Nordiska rådet för att undersöka möjligheten att vid fastställande av barns medborgarskap ta större hänsyn till principen om barnets intresse.

Den nu aktuella bestämmelsen infördes vid MbL:s tillkomst. Tidigare saknade barn i äktenskap möjlighet att vid födelsen få moderns svenska medborgarskap i de fall då barnet inte erhöll faderns medborgarskap. Vid den nuvarande regelns tillkomst diskuterades om bestämmelsen skulle avse även barn som hade fötts utomlands. Mot en sådan ordning talade bl.a. svårigheten att få upplysningar om faderns medborgarskapsrättsliga status. Vidare anfördes att medborgarskapsfrågan troligen inte skulle bli aktuell förrän långt efter barnets födelse och att ett utomlands fött barn i äktenskap mellan en statslös man och svensk kvinna i många fall kunde antas sakna närmare anknytning till Sverige.

Sedan MbL:s tillkomst har, som också påpekas i promemorian, antalet statslösa ökat betydligt världen över. Ansträngningar har därför gjorts, särskilt på det internationella planet, för att minska antalet statslösa personer samt för att förbättra deras rättsliga ställning. Detta arbete har bl.a. resulterat i 1954 resp. 1961 års FN-konventioner om statslösas rättsliga ställning resp. begränsning av statslöshet. Sverige har tagit aktiv del i detta arbete och har ratificerat konventionerna.

Enligt min mening är det bl.a. mot denna bakgrund angeläget att försöka hindra att barn i äktenskap till svensk moder i något fall blir statslöst. Denna uppfattning delas av en enhällig remissopinion.

Jag är visserligen medveten om att det i vissa fall kan föreligga svårigheter när det gäller att konstatera om barnet får faderns medborgarskap eller inte. Det bör emellertid framhållas, som också har skett i promemorian, att kommunikationsförhållandena har förbättrats och att upplysningar numera lättare kan erhållas om främmande lagstiftning. De praktiska svårigheterna bör inte överdrivas. I Finland tillämpas för övrigt redan nu en liknande regel.

Jag anser sålunda att övervägande skäl talar för att nuvarande bestämmelser ändras så att barn till svensk moder inte kan bli statslöst, vare sig det fötts i bestående äktenskap eller inte. Ändringen bör vidare medföra att barnet genom modern får svenskt medborgarskap, även

om det skulle få medborgarskap i annan stat, som tillämpar territorialprincipen. Jag ansluter mig därför till förslaget att avskaffa den i 1 § andra punkten MbL intagna begränsningen att barnet skall vara fött i Sverige.

Bestämmelsen i 10 § a) första stycket MbL — enligt vilken födelse i annat nordiskt land i nu angivet fall jämställs med födelse i Sverige — blir med den nu föreslagna ändringen överflödigt och kan utgå.

5.2.4 *Självständig naturalisation av barn*

Barn i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader naturaliseras i vårt land i allmänhet som biperson till fadern. Har barnet fyllt 15 år, får även barnet uttala sig innan ansökan avgörs. För självständig naturalisation krävs enligt 6 § MbL att sökanden har fyllt 18 år. Villkoret är liksom de andra villkoren dispensivt.

I samband med MbL:s tillkomst diskuterades frågan om barn i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader borde vid födelsen få också moderns medborgarskap. Departementschefen som inte kunde biträda ett sådant förslag, utgick för sin del ifrån att sådant barn, om det var bosatt i Sverige, i allmänhet skulle bli svensk medborgare före vuxen ålder, nämligen som biperson till fadern när denne naturaliserades. Ibland kunde det enligt departementschefen vara motiverat att barnet naturaliserades självständigt. Detta gällde främst när föräldrarnas äktenskap hade upplösts och modern fått vårdnaden om barnet. I de fall då barnet stod under föräldrarnas gemensamma vårdnad och fadern inte ville eller kunde bli svensk medborgare, borde barnet likaså kunna upptas till svensk medborgare på ansökan av båda föräldrarna.

Den praxis som har utbildats beträffande självständig naturalisation av barn är numera mycket liberal. I äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man beviljas sålunda regelmässigt naturalisation för alla barn som vid förvärv av svenskt medborgarskap förlorar sitt tidigare medborgarskap. Detsamma gäller barn som inte förlorar sitt tidigare medborgarskap ens om det upptas till svensk medborgare tillsammans med fadern, t.ex. brittiska och grekiska barn. I de senare fallen uppstår sålunda dubbelt medborgarskap. Även sådana barn, som inte förlorar sitt tidigare medborgarskap om det förvärvar svenskt medborgarskap genom självständig naturalisation men väl om det naturaliseras som biperson till fadern, t.ex. italienska och spanska barn, kan numera självständigt naturaliseras. I dessa fall avvaktas dock i allmänhet faderns ansökan om svenskt medborgarskap för att dubbelt medborgarskap för barnet skall kunna undvikas. Om det visar sig att fadern inte för egen del vill ansöka om svenskt medborgarskap trots att han uppfyller villkoren, upptas barnet självständigt, fastän dubbelt medborgarskap därigenom uppstår. Den omständigheten att även fadern hade

kunnat upptas till svensk medborgare har hittills varit avgörande för bifall till barnets ansökan.

För självständig naturalisation av barn gäller generellt att barnet skall vara bosatt i Sverige och att båda föräldrarna samtycker till att barnet upptas till svensk medborgare.

I departementspromemorian (Ds A 1975: 14) föreslås nu att som huvudregel skall gälla, att medborgarskapsansökningar för barn under 18 år i äktenskap mellan utländsk fader och svensk moder skall bifallas, under förutsättning att familjen är bosatt i landet. Ansökan skall ha gjorts av båda föräldrarna. Barn som har fyllt tolv år bör beredas tillfälle att uttala sig innan ansökningen om naturalisation avgörs. Om fadern inom en mycket nära framtid kommer att uppfylla förutsättningarna för naturalisation och förklarar sig ämna söka svenskt medborgarskap, kan det emellertid enligt promemorian finnas skäl att även i fortsättningen avvakta faderns ansökan i de fall då barnet förlorar sitt tidigare medborgarskap vid naturalisation, om det naturaliseras som biperson till fadern.

Jag vill nämna att ett likartat förslag har förts fram av den tidigare nämnda på initiativ av Nordiska rådet tillsatta arbetsgruppen. Denna har haft till uppgift att undersöka om man vid beviljande av medborgarskap kan ta större hänsyn till principen om barnets intresse. Arbetsgruppen anser i sitt betänkande att det önskemålet f. n. bäst kan tillmötesgåas genom en väsentlig liberalisering av naturalisationspraxis. Genom ett ansökningsförfarande uppnås nämligen den fördelen, att barn vid förvärv av svenskt medborgarskap i viss utsträckning förlorar sitt tidigare medborgarskap.

Förslaget om liberalisering av praxis vid självständig naturalisation av barn har tillstyrkts av det stora flertalet remissinstanser. Även jag anser, som jag tidigare har nämnt, att det är angeläget att ytterligare underlätta naturalisation av barn med svensk moder, när familjen är bosatt här och båda föräldrarna önskar att barnet skall bli svenskt. Det är enligt min mening inte befogat att generellt särbehandla de barn som kan förlora sitt hemlands medborgarskap endast som bipersoner till fadern. I all synnerhet gäller detta mot bakgrund av att dessa barn ändå beviljas självständig naturalisation när fadern slutligen uppfyller naturalisationsvillkoren men för egen del väljer att inte söka svenskt medborgarskap. Den omständigheten att barn i något fler fall får dubbel medborgarskap bör enligt min mening inte tillmätas alltför stor betydelse. De olägenheter detta kan medföra får anses vara begränsade.

Jag förordar alltså som en allmän riktlinje att barn under 18 år i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader regelmässigt skall kunna naturaliseras om familjen är bosatt i Sverige och båda föräldrarna har ansökt om naturalisation. Barn över tolv år bör få tillfälle att yttra sig. Undantag bör kunna förekomma i de fall då barnet förlorar

sitt tidigare medborgarskap endast om det naturaliseras samtidigt med fadern och denne kan väntas bli naturaliserad inom kort tid.

5.2.5 Barns förvärv av svenskt medborgarskap som biperson i visst fall

Enligt 3 och 4 §§ MbL kan utlänning under vissa förutsättningar få svenskt medborgarskap efter anmälan hos länsstyrelse. Sådan rätt tillkommer den som har levt i Sverige viss längre tid som anges i lagen (*increscens*) och den som tidigare har varit svensk medborgare (*återvinning*). I 5 § MbL anges under vilka förutsättningar ogift barn under 18 år som är bosatt i landet får svenskt medborgarskap genom att dess fader eller moder förvärvar svenskt medborgarskap efter sådan anmälan. Bestämmelsen innebär att barn i äktenskap följer fadern som biperson vid dennes förvärv av svenskt medborgarskap. Barn i äktenskap följer dock modern om hon är änka eller om barnet efter äktenskapets upplösning står under hennes vårdnad. Barn utom äktenskap blir svensk medborgare tillsammans med modern utom i de fall då fadern är utlänning och har vårdnaden om barnet.

I de fall som avses i 5 § MbL får barnet automatiskt svenskt medborgarskap i och med att ifrågavarande förälder blir svensk medborgare.

I departementspromemorian (Ds Ju 1975: 17) Faderskap och vårdnad föreslås att bestämmelserna om barns förvärv av svenskt medborgarskap som biperson i återvinnings- och *increscens*fallen ändras. Ändringen är en följd av förslaget att begreppen barn i äktenskap och barn utom äktenskap skall avskaffas. Den syftar emellertid även till att anpassa 5 § till de föreslagna nya vårdnadsbestämmelserna. Med hänsyn härtill vill jag i korthet erinra om innehållet i den förut nämnda lagrådsremissens i denna del.

F.n. gäller enligt FB att barn vars föräldrar är gifta står under deras gemensamma vårdnad. Däremot kan inte ogifta föräldrar utöva den rättsliga vårdnaden tillsammans. I detta fall är det barnets moder som har vårdnaden. Inte heller fränskilda makar kan i dag gemensamt ha den rättsliga vårdnaden om sina barn. I stället bestämmer domstol vem som skall vara vårdnadshavare. Vid upprepade tillfällen har emellertid rests krav på att även ogifta och fränskilda skall ha möjlighet att gemensamt utöva vårdnaden om sina barn. I lagrådsremissen rörande ändring i FB m.m. föreslås att fränskilda skall ha möjlighet att behålla den gemensamma rättsliga vårdnaden om barnen. Om makarna före skilsmässan har haft gemensam vårdnad och är ense om att den skall fortsätta efter skilsmässan, skall domstolen i princip alltid besluta i enlighet med deras önskemål. Vidare föreslås att domstol i fråga om ogifta föräldrar som så önskar skall kunna besluta att de skall ha gemensam vårdnad om sina barn.

Den i den nyssnämnda departementspromemorian föreslagna ändringen av 5 § MbL fäster avgörande vikt vid vem som har vårdnaden om

barnet. Barn som är under 18 år och ogift blir svensk medborgare som biperson till fadern, om denne ensam eller tillsammans med modern har vårdnaden. Däremot följer barnet enligt andra stycket modern i medborgarskapshänseende, endast om hon ensam har vårdnaden eller har vårdnaden gemensamt med barnets fader och han är svensk medborgare. Huruvida föräldrarna är eller har varit gifta med varandra skall inte tillmätas betydelse. Är annan än fadern eller modern vårdnadshavare, förvärvar barnet svenskt medborgarskap tillsammans med modern.

Utformningen av 5 § MbL har kritiserats av SIV och riksskatteverket. Man har pekat på det orimliga i att förvärv av svenskt medborgarskap för förälder som inte sammanbor med barnet skall medföra att barnet får svenskt medborgarskap bara av det skälet att föräldern har del i vårdnaden. Vidare har framhållits att förslaget i vissa fall hindrar att barnet får svenskt medborgarskap tillsammans med den förälder hos vilken barnet bor. Det har ansetts olämpligt att barnet inte i något fall får tas upp till svensk medborgare tillsammans med modern när fadern är utlänning och gemensamt med modern har vårdnaden om barnet.

Om vårdnadsreglerna i FB ändras bör enligt SIV:s mening 5 § MbL ges ett sådant innehåll, att barn får svenskt medborgarskap som biperson till endera av föräldrarna om denne antingen ensam har vårdnaden eller har vårdnaden tillsammans med den andre och denne är svensk medborgare. I övriga fall där gemensam vårdnad förekommer kan barnet enligt SIV i stället tas upp till svensk medborgare efter ansökan om naturalisation.

Jag kan dela de nämnda remissinstansernas inställning till den föreslagna bestämmelsen. Denna leder till mindre lämpligt resultat i de fall då fadern och modern har gemensam vårdnad men fadern inte lever tillsammans med barnet. Ett barn bör i medborgarskapshänseende i möjlig mån följa den förälder som barnet lever tillsammans med och som alltså utövar den faktiska vårdnaden, förutsatt att denne också har den rättsliga vårdnaden. Svårigheter möter emellertid när det gäller att förena det nu nämnda önskemålet med en automatiskt verkande bestämmelse om förvärv av medborgarskap. En sådan bestämmelse måste knyta an till förhållanden som klart och entydigt kan konstateras. Detta är fallet med nuvarande rekvisit i 5 § MbL. Det får även anses gälla i fråga om innehavet av den rättsliga vårdnaden men däremot inte i tillräcklig grad beträffande utövandet av den faktiska vårdnaden.

De ändrade börds- och vårdnadsreglerna föranleder av bl.a. det skälet enligt min mening, att nuvarande automatik vid barns förvärv av svenskt medborgarskap som biperson delvis måste överges. I fråga om bestämmelsens utformning delar jag sålunda SIV:s uppfattning, att naturalisation i stället får tillgripas i vissa fall då föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet.

Jag föreslår sålunda att barn automatiskt får svenskt medborgarskap som biperson till fadern eller modern i fall som avses i 5 § MbL, under förutsättning att den av föräldrarna som blir svensk medborgare genom anmälan ensam har den rättsliga vårdnaden om barnet. Motsvarande bör gälla om föräldrarna har gemensam vårdnad, men den andre föräldern redan är svensk medborgare. Får föräldrarna samtidigt svenskt medborgarskap och har de gemensam vårdnad, bör barnen likaså få svenskt medborgarskap. I övriga fall bör barnet däremot inte automatiskt få svenskt medborgarskap som biperson till endera av föräldrarna. De varierande situationer som det i dessa fall är fråga om kräver enligt min mening att möjlighet finns till diskretionär prövning. Det är därför naturligt att naturalisationsvägen används.

Jag har tidigare behandlat frågan om liberalare praxis vid självständig naturalisation av barn. När det gäller naturalisation i de fall som jag nu har tagit upp bör avgörande betydelse tillmätas önskemålen hos den av vårdnadshavarna som även faktiskt handhar vårdnaden. Den omsjälsfullheten att domstol förordnat om gemensam vårdnad efter skilsmässa eller i fall då föräldrarna inte är gifta bör, som jag redan nämnt, inte utan vidare medföra, att samtycke från den andra föräldern alltid skall krävas för naturalisation av barnet. En prövning får ske i varje särskilt fall, varvid den andre förälderns intresse för barnet och aktiva deltagande i vårdnaden spelar in.

För att inte försämra möjligheten för barn att få svenskt medborgarskap som biperson i de fall som avses i 5 § MbL, bör man vid naturalisation i hithörande fall bortse från eventuell uppkomst av dubbelt medborgarskap.

5.3 Underlättande av naturalisation och medborgarskapsförvärv av nordbo genom anmälan

5.3.1 Inledning

Enligt 6 § första stycket MbL kan utlänning på ansökan upptas till svensk medborgare (naturaliseras), om han har fyllt 18 år, sedan sju år har hemvist här i riket, har fört en hederlig vandel samt har möjlighet att försörja sig och sin familj. Naturalisationsansökan prövas av SIV. Även om angivna villkor inte är uppfyllda, kan enligt andra stycket i samma paragraf naturalisation äga rum, om det med hänsyn till sökandens förhållanden föreligger särskilda skäl för detta. Som exempel på sådana särskilda skäl nämns i lagen att det skulle medföra gagn för riket att sökanden upptas till svensk medborgare, att sökanden förut haft svenskt medborgarskap eller att sökanden är gift med svensk medborgare. När sökanden är dansk, finländsk, isländsk eller norsk medborgare kan undantag göras från kravet på sju års hemvist, även om annat särskilt skäl inte föreligger. Om utlänning inte förlorar sitt ut-

ländska medborgarskap genom naturalisation utan särskilt medgivande från den utländska regeringen eller annan myndighet, kan enligt 6 § tredje stycket MbL ställas som villkor för att sökanden skall få svenskt medborgarskap, att han inom viss tid styrker att sådant medgivande har lämnats. I naturalisationsärenden bestämmer SIV om naturalisationen skall omfatta även sökandens ogifta barn under 18 år. Besvär över SIV:s beslut i naturalisationsärenden avgörs av regeringen.

Enligt 10 § b) MbL har medborgare i annat nordiskt land möjlighet att genom en ensidig förklaring förvärva svenskt medborgarskap, om han uppfyller vissa villkor. Bestämmelsen är för sin tillämpning beroende av att regeringen efter avtal med annat nordiskt land har förordnat att den skall gälla i förhållande till det landet. Så är fallet med Danmark, Finland och Norge. Medborgare i någon av dessa stater får svenskt medborgarskap efter anmälan hos länsstyrelse, under förutsättning att han förvärvat det danska, finländska eller norska medborgarskapet på annat sätt än genom naturalisation, att han fyllt 18 år, att han sedan sju år har hemvist i riket samt att han inte under denna tid har dömts till fängelse.

I departementspromemorian (Ds A 1975: 14) Förvärv av svenskt medborgarskap har lagts fram förslag som syftar till att utlänning tidigare än nu skall kunna bli svensk medborgare genom naturalisation eller anmälan enligt 10 § b) MbL. Vidare föreslås att kravet på försörjningsförmåga slopas samt att en ytterligare liberalisering sker av praxis vid självständig naturalisation av barn.

Det sist nämnda förslaget har jag tidigare behandlat. Jag ämnar i det följande var för sig ta upp frågorna om sänkning av kravet på hemvisttid här i landet och om avskaffande av kravet på försörjningsförmåga. I anslutning till den sist nämnda frågan avser jag — delvis med anledning av synpunkter som under remissbehandlingen har framförts av SIV — att särskilt behandla frågor som rör kravet på hederlig vandel för bifall till naturalisationsansökan.

5.3.2 Hemvisttidens längd

Som jag har nämnt uppställer MbL som krav för naturalisation, att utlänningen har sitt hemvist här i landet sedan sju år. Redan före tillkomsten av MbL tillämpades i praxis krav på minst sju års hemvist för annan utlänning än nordbo.

Den i 6 § andra stycket MbL angivna möjligheten att medge dispens från villkoren för naturalisation har i stor utsträckning kommit tillämpas i fråga om kravet på hemvisttidens längd. Den dispenspraxis som har utbildats i detta hänseende innebär i korta drag följande.

För nordiska medborgare krävs endast tre års vistelse i riket för naturalisation. Utomnordisk medborgare som är gift med svensk medborgare naturaliseras efter fyra års vistelse här och minst tre års äkten-

skap. För nordisk medborgare krävs endast två års vistelse och ett års äktenskap. Sammanboende under äktenskapsliknande förhållanden likställs med äktenskap i detta hänseende.

När dispens meddelas på grund av andra "särskilda skäl" uppställs varierande krav på hemvisttid. Sålunda får utlänning som för att erhålla svenskt medborgarskap måste ansöka om befrielse från tidigare medborgarskap normalt villkorat svenskt medborgarskap efter sex års vistelse, med hänsyn till att det som regel tar lång tid att bli befriad från det tidigare medborgarskapet. Vidare ges dispens även åt äldre personer, statslösa och i vissa fall politiska flyktingar. Personer över 70 år får sålunda i allmänhet svenskt medborgarskap efter fem års vistelse här. Detsamma gäller statslösa och politiska flyktingar, när starka humanitära skäl föreligger. Även om det inte föreligger sådana skäl, får statslösa dispens efter sex års vistelse i Sverige.

I departementspromemorian (Ds A 1975: 14) föreslås att hemvistkravet för *utomnordiska medborgare* sänks till fem år. Motsvarande förslag fanns även i invandrarutredningens slutbetänkande (SOU 1974:69) *Invandrarna och minoriteterna*. Den föreslagna sänkningen av hemvistkravet motiveras i promemorian med bl.a. den fasta och i vissa hänseenden långtgående dispenspraxis som har utvecklats vid tillämpningen av 6 § MbL. Lagtexten sägs ha kommit att i allt mindre grad ge en rättvisande bild av gällande rätt. Vidare hänvisas till att Sverige har tagit emot ett stort antal invandrare och att särskilt på senare tid en rad åtgärder har genomförts för att underlätta för invandrarna att växa in i svenska förhållanden. Genom dessa åtgärder har invandrarna fått möjlighet att snabbare än förr inlemmas i det svenska samhället. Enligt promemorian bör inte krävas längre hemvisttid än vad som behövs för att utlänningar i allmänhet skall hinna inlemmas i det svenska samhället. Mot bakgrund av sådana överväganden föreslås i promemorian, att hemvisttiden enligt 6 § MbL för *utomnordiska utlänningar* bestäms till fem år i stället för nuvarande sju år.

Nordiska medborgare har som jag tidigare har nämnt möjlighet att bli svenska medborgare inte bara genom naturalisationsförfarandet utan även genom att göra anmälan till länsstyrelse enligt 10 § b) MbL. En förutsättning härför är sju års hemvist i Sverige. Fastän nordisk medborgare i praxis kan naturaliseras redan efter tre år, väntar de flesta ytterligare fyra år för att skaffa sig svenskt medborgarskap genom anmälan.

I fråga om *medborgare i nordiskt land* föreslås i departementspromemorian liksom i invandrarutredningens betänkande, att kravet på hemvisttid sänks från tre till två år. Förslaget motiveras i promemorian med de nordiska ländernas gemenskap i fråga om kultur och samhällsförhållanden. I promemorian föreslås vidare att en uttrycklig bestämmelse om det särskilda hemvistkravet för dansk, finländsk, isländsk eller

norsk medborgare förs in i lagtexten. Slutligen föreslår man att kravet på sju års hemvist i anmälningsfallen sänks till fem år. Den senare ändringen förutsätter för sin tillämpning att nya avtal träffas mellan Danmark, Finland och Norge om tillämpningen av 10 § b) MbL i dess nya lydelse.

I promemorian läggs fram förslag till nya riktlinjer för dispenspraxis till följd av sänkningen av hemvistkravet. Jag återkommer till denna fråga.

Förslaget att sänka kravet på hemvisttid i naturalisations- och anmälningsfallen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Någon remissinstans menar emellertid, att en sänkning av hemvisttiden till två år vid naturalisation av nordbo förutsätter att motsvarande sänkning genomförs i övriga nordiska länder. Vidare pekas i ett par yttranden på att rösträtt för utlänning enligt den nyligen införda lagstiftningen i denna fråga förutsätter tre års vistelse här medan naturalisation av nordbo skall kunna ske redan efter två år.

I likhet med remissinstanserna anser jag förslaget om en sänkning av det generella hemvistkravet vara väl underbyggt. Dispens lämnas numera i sådan utsträckning, att lagens hemvistkrav på sju år i praktiken endast är tillämpligt på sådana sökande som i samband med naturalisation förlorar sitt tidigare medborgarskap — exempelvis sökande från flertalet västeuropeiska länder — samt på politiska flyktingar, vilka naturaliseras utan krav på befrielse från sitt hemlands medborgarskap. Lagtexten har därigenom, som anförs i promemorian, kommit att i allt mindre grad ge en rättvisande bild av gällande förutsättningar för förvärv av svenskt medborgarskap, vilket i och för sig är olyckligt. Det avgörande skälet för min ståndpunkt är emellertid, att de många åtgärder som på senare tid har vidtagits för att underlätta för invandrarna att växa in i det svenska samhället har lett till att nuvarande krav på hemvisttid framstår som onödigt långtgående. Jag delar uppfattningen i promemorian att kravet på hemvisttidens längd inte bör sättas högre än vad som erfarenhetsmässigt behövs för att utlänningar i allmänhet skall hinna inlemmas i det svenska samhället. Den föreslagna tiden om fem år för utomnordiska medborgare är enligt min mening lämpligt vald.

Gemenskapen i fråga om kultur och samhällsförhållanden inom Norden bör föranleda att hemvistkravet sätts avsevärt lägre för nordiska medborgare. Jag ansluter mig till förslaget att tiden sänks till två år. Med anledning av påpekandet i ett par remissyttranden, att mindre krav härigenom ställts vid förvärv av svenskt medborgarskap än för rätten för utlänning att rösta i kommunala val, vill jag hänvisa till att treårs-tiden i fråga om rösträtten är gemensam för alla utlänningar, oavsett nationalitet. Någon särbehandling av nordiska medborgare har sålunda inte skett i det hänseendet. Enligt min mening kan det angivna förhål-

landet inte tillmätas betydelse vid bestämmandet av hemvisttiden vid naturalisation av nordbo. Inte heller bör, som har framförts under remissbehandlingen, ändringen i MbL göras beroende av att motsvarande sänkning sker i de övriga nordiska ländernas lagstiftning.

Den föreslagna tvåårstiden bör uttryckligen framgå av 6 § första stycket MbL. Det måste nämligen anses otillfredsställande att en så viktig och i fråga om tillämpningsområdet så väl avgränsad regel endast framgår av praxis. Den särskilda dispensregeln för nordbor i andra stycket utgår därvid.

Även hemvisttiden vid nordisk medborgares förvärv av svenskt medborgarskap efter anmälan enligt 10 § b) MbL bör sänkas. Jag ansluter mig till förslaget i promemorian att sänka tiden till fem år. Ändringen i denna del förutsätter att nytt avtal träffas med Danmark, Finland och Norge om tillämpningen av 10 § b) MbL i dess nya lydelse. Jag avser att i annat sammanhang ta upp denna fråga. Tills vidare kommer bestämmelsen sålunda att gälla i sin nuvarande lydelse.

Som jag redan har nämnt har en fast praxis utbildats vid tillämpning av bestämmelserna i 6 § MbL om hemvist i Sverige. De förslag jag nu har lagt fram rubbar förutsättningarna för denna praxis. En sänkning av kravet på hemvisttidens längd gör det nödvändigt att ta ställning till om vissa nu förekommande dispenser efter en sänkning allttjämt bör komma i fråga. I sådant fall får vidare övervägas efter vilken tid naturalisation tidigast bör ske. I promemorian har från denna utgångspunkt gjorts en genomgång av de dispenser som medges med stöd av 6 § andra stycket MbL. Jag får i denna del hänvisa till avsnitt 8.2.3 i bilagan.

I departementspromemorian föreslås vissa riktlinjer för dispenspraxis vid en förkortning av den tid som utlänningen enligt MbL skall ha vistats här för att bli svensk medborgare. Förslaget innebär i huvudsak följande. Beträffande dispensgrunderna *gagn för riket* och *tidigare ägt svenskt medborgarskap* föreslås inte någon ändring i gällande praxis. I de fall dessa dispensgrunder tillämpas nedsätts hemvistkravet vanligen högst betydligt. I fråga om utomnordisk medborgare som är *gift med svensk medborgare* föreslås en sänkning av hemvisttiden till tre år och en sänkning av tiden för äktenskapets bestånd till två år. Sammanboende under äktenskapsliknande former bör även framdeles jämföras med äktenskap. Dispens på grund av *andra särskilda skäl* skall enligt förslaget även fortsättningsvis kunna ges för den som erhåller s. k. villkorat medborgarskap. Beslut härom föreslås kunna meddelas efter fyra års hemvist. För statslösa och politiska flyktingar föreslås en generell dispens. Dessa båda grupper skall kunna upptas till svenska medborgare efter fyra års hemvist i Sverige. Utöver de nu nämnda dispensgrunderna kan det enligt promemorian i enstaka fall finnas skäl att med hänsyn till humanitära, sociala eller personliga förhållanden medge vissa lättnader beträffande hemvistkravet.

Promemorieförslaget har även i denna del godtagits av praktiskt taget alla remissinstanserna. Kammarrätten i Stockholm förordar att den kortare hemvisttiden för statslösa och flyktingar anges i lagtexten. Svenska flyktingrådet föreslår att kravet på hemvisttid för flyktingar och statslösa begränsas till tre år samt att sådan dispens lämnas också krigsvägrare och andra skyddsbehövande som avses i 2 § sista stycket utlänningslagen (1954: 193).

De förslag till riktlinjer som har lagts fram i promemorian är enligt min mening väl underbyggda och är ägnade att läggas till grund för dispenspraxis efter en sänkning av det lagstadgade hemvistkravet. Jag förordar därför att de tas till utgångspunkt vid prövningen av naturalisationsansökningar. Beträffande tillämpningen av dispensreglerna på medborgare i annat nordiskt land vill jag understryka, att dessa omfattas av 6 § andra stycket MbL. Med hänsyn till att sådan utlämning redan enligt första stycket kan naturaliseras efter två år, torde emellertid anledning till dispens med hänsyn till äktenskap eller eljest mera sällan föreligga.

Enligt min mening bör hemvisttiden för politiska flyktingar och statslösa lika väl som för övriga dispensgrupper liksom hittills regleras dispensvägen. Den föreslagna generella tiden för dessa grupper om fyra år innebär en avsevärd sänkning av gällande krav. Jag kan inte biträda flyktingrådets önskemål om ytterligare sänkning av tiden. Inte heller finns det enligt min mening tillräckliga skäl att i medborgarskaphänseende jämställa de utlämningar som avses i 2 § sista stycket utlänningslagen med flyktingar.

5.3.3 Avskaffande av försörjningsvillkoret

Enligt 6 § MbL gäller som villkor för naturalisation bl.a. att sökanden har möjlighet att försörja sig och sin familj. Utvecklingen har medfört att försörjningsvillkoret efter hand har fått en avsevärt minskad betydelse som självständig bedömningsgrund. I naturalisationsärenden skall visserligen göras en utredning av sökandens försörjningsförmåga och på grundval av denna bedömas om försörjningsvillkoret är uppfyllt. I allmänhet leder dock denna prövning till att sökanden antingen anses uppfylla villkoret eller också erhåller dispens från det.

De kategorier av sökande som enligt nuvarande praxis inte anses uppfylla försörjningsvillkoret och som normalt inte heller får dispens begränsas i huvudsak till dels personer som för sin försörjning är i huvudsak beroende av socialhjälp och dels personer som inte gör vad som skäligen kan begäras för att betala skatter, böter och underhållsskulder. I vissa fall anses inte heller hemmafruar som ensamma ansöker om svenskt medborgarskap uppfylla försörjningsvillkoret. Beträffande dessa tre grupper undersöks i promemorian, om de ensamma motiverar att det nuvarande försörjningsvillkoret bibehålls.

I fråga om personer som uppbär socialhjälp pekas på att gruppen är jämförelsevis liten och att det dessutom som regel finns en godtagbar orsak till att detta sker. Det kan t.ex. vara fråga om bristande skol- eller yrkesutbildning. Med hänsyn till att rätten till socialhjälp tillkommer utlänning i lika mån som svensk medborgare bör enligt promemorian den omständigheten att utlänning uppbär socialhjälp på grund av förhållanden som inte kan läggas honom till last inte få påverka hans möjlighet att få svenskt medborgarskap. I andra fall får i stället bedömas i vad mån omständigheterna är sådana att han inte kan anses uppfylla vandelsvillkoret i 6 § MbL.

Att vid upprepade tillfällen utan godtagbart skäl underlåta att betala skatter, böter eller underhållsskulder bör enligt promemorian närmast betraktas som en vandelsfråga. Det anges att en sådan bedömning har gjorts i praxis i flera fall. Övervägande skäl anges därför tala för att medveten försummelse att betala skatter, böter eller underhållsskulder hänförs till bedömningen av frågan huruvida vandelsvillkoret har uppfyllts.

Vad slutligen gäller hemmafru som söker svenskt medborgarskap meddelas sedan länge dispens från försörjningsvillkoret i de fall då hon söker naturalisation tillsammans med sin man. Detsamma gäller hemmafru som söker ensam, om hennes man är svensk medborgare. Hemmafru som ensam söker svenskt medborgarskap anses vidare i praxis uppfylla försörjningsvillkoret, om hon tidigare har yrkesarbetat eller har yrkesutbildning och vid ansökningstillfället har minderårigt barn. Den grupp av hemmafruar som inte anses uppfylla försörjningsvillkoret bedöms därför vara mycket begränsad. Det kan enligt promemorian i vart fall inte anses rimligt att behålla försörjningsvillkoret i MbL endast beträffande dessa sökande.

Förslaget att slopa försörjningsvillkoret har mottagits positivt av praktiskt taget alla remissinstanser. Även jag anser tiden nu vara mogen att slopa försörjningsvillkoret, vilket i praktiken i så hög grad redan har satts ur spel. Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till de skäl härför som har framförts i promemorian.

Bristande försörjningsförmåga skall alltså inte längre i och för sig utgöra naturalisationshinder. En annan fråga är i vad mån sökande som medvetet underlåter att försöka ärligen försörja sig och i övrigt göra rätt för sig skall kunna naturaliseras. Jag skall nu övergå till den frågan.

5.3.4 Naturalisationsvillkoret hederlig vandel

Ett av villkoren enligt 6 § MbL för naturalisation är att sökanden har fört en hederlig vandel. Motsvarande villkor fanns redan före MbL:s tillkomst. Genom MbL infördes möjlighet att meddela dispens från villkoret. I prop. 1968:158 anförs följande angående Kungl. Maj:ts praxis vid bedömningen av vandelsvillkoret.

Frågan i vad mån brott, som har begåtts av en naturalisationssökande, skall vara diskvalificerande är beroende av tidpunkten för brottet och brottets art. Upprepad brottslighet, som inte upphört åtminstone några år före naturalisationstillfället, anses inte förenligt med lagens vandelsvillkor.

Vandelsanmärkningar av annat slag t.ex. misskötsamhet i arbetet, försummad underhållsplikt och annan ovillighet att göra rätt för sig kan föranleda avslag på naturalisationsansökan. Sådant avslag meddelas i princip när underhållsskuld till barn föreligger.

Dessa principer gäller i huvudsak alltjämt. I naturalisationsärenden utreds om sökanden har begått brott eller om det föreligger vandelsanmärkningar av annat slag, såsom t.ex. misskötsamhet i arbetet, spritmissbruk, försummad underhållsplikt och förfallna obetalda bötes- och skatteskulder.

Rörande tillämpningen i praxis kan ytterligare nämnas att en sökande som har begått brott och dömts för detta kan — om övriga villkor är uppfyllda — bli svensk medborgare efter viss tid som varierar med hänsyn till påföljden, t.ex. sedan minst tre år förflutit från brottet, när domen avser kortare fängelsestraff. Om domen eller verkställigheten ligger nära tidpunkten för medborgarskapsprövningen, bedöms det i vissa fall lämpligt att vänta längre med att uppta sökanden till svensk medborgare. För den som har fått villkorlig dom eller skyddstillsyn har hittills krävts att prøvotiden gått till ända. Beträffande skyddstillsyn krävs numera att minst två år förflutit efter domen samt att övervakningen har upphört.

Dispens från vandelsvillkoret förekommer i praxis främst då vederbörande vistas sedan mycket lång tid i Sverige, dvs. avsevärt längre tid än den i lagen stipulerade hemvisttiden. Vidare medges dispens för den som i varaktigt äktenskap eller äktenskapsliknande förhållanden sammanlever med svensk medborgare liksom för den som förut har varit svensk medborgare och önskar återfå sitt svenska medborgarskap.

I promemorian (8.3.3) anförs att försörjningsvillkorets avskaffande medför konsekvenser i fråga om tillämpningen av vandelsvillkoret. I vissa av de fall då en ansökan nu avslås på grund av sökandens bristande försörjningsförmåga får i stället prövas om vandelsvillkoret är uppfyllt. De fall som åsyftas är sådana då sökanden inte gör vad som skäligen kan begäras för att betala skatter, böter eller underhållsskulder eller för att försörja sig.

Sökande tillhörande den första gruppen bör enligt promemorian anses inte uppfylla vandelsvillkoret, om han visar uppenbar ovilja att göra rätt för sig, t.ex. genom att hålla sig undan från berörda myndigheter, eller också visar bristande vilja att iaktta uppgjord avbetalningsplan eller dylikt. Hit hänförs i princip även sådana fall där sökanden åberopar bristande förmåga att betala men där en sammanställning av sökandens ekonomiska förhållanden klart ger vid handen, att han har möjlighet

att helt eller delvis klara betalningen. För att ansökan skall avslås på grund av bristande vandel bör således enligt promemorian förutsättas att sökanden på ett tydligt sätt har dokumenterat sin ovilja eller brist på vilja att betala. Denna bör dessutom ha manifesterats under en inte alltför kort tid.

Den omständigheten att en utlänning uppbär socialhjälp på grund av förhållanden som inte kan läggas honom till last anges inte få påverka hans möjlighet att få svenskt medborgarskap. I andra fall däremot får enligt promemorian bedömas i vad mån omständigheterna är sådana att han inte kan anses uppfylla vandelsvillkoret enligt 6 § MBL.

Förslaget har i allmänhet godtagits av remissinstanserna. SIV har emellertid framfört invändningar i olika hänseenden. Verket anser det inte vara rimligt att i naturalisationsärenden göra ingående undersökningar av orsakerna till att sökanden uppbär socialhjälp eller har underlåtit att betala skatter eller böter, särskilt som en bedömning av dessa orsaker i sig själv är svår att göra. Endast de fall då socialhjälp har åtkommit genom brottsligt beteende samt fall av flagrant underlåtenhet att betala skatter, böter och underhåll bör enligt SIV beaktas. I lagen bör som naturalisationsförutsättning anges att skatter, böter och underhållsbidrag har erlagts i den omfattning som skäligen kan fordras. För att man i tveksamma fall skall kunna utröna om tredska föreligger i sistnämnda fall, föreslår SIV att införsel prövas under viss tid. Om naturalisationssökanden lojalt finer sig i att införsel sker, skall tredska inte anses föreligga. Enligt SIV bör vidare föreskriften om hederlig vandel utgå ur 6 § MBL. I stället bör av lagtexten framgå, att skötsamhetskravet uppfylls av den som inte har gjort sig skyldig till brott och som inte heller för ett grovt störande levnadssätt.

Med anledning av de synpunkter som SIV har framfört vill jag för egen del framhålla följande. Naturalisation innebär att en utlänning under vissa givna förutsättningar beviljas svenskt medborgarskap. Någon absolut rätt härtill föreligger inte, även om villkoren i och för sig är uppfyllda. Det måste — som också SIV anser — vara rimligt att som förutsättning för naturalisation till svensk medborgare uppställa vissa skötsamhetskrav. I detta hänseende krävs f. n. att sökanden har fört en hederlig vandel. SIV:s förslag innebär att vandelsförutsättningarna i stället anges uttömmande och begränsas till frånvaron av brottslighet eller grovt störande levnadssätt. Till detta kommer kravet på fullgörande i rimlig mån av vissa förpliktelser. Jag kan inte ansluta mig till en sådan utformning av lagtexten. Naturalisationsinstitutet förutsätter en diskretionär prövning av medborgarskapsansökningar. Det är därför enligt min mening naturligt att utforma vandelsvillkoret liksom övriga villkor positivt, dvs. att uppställa krav på hederlig vandel. Till detta kommer att även andra vandelskäl än dem som SIV uttryckligen nämner bör tillmätas betydelse. Förhållandena kan även i andra fall

vara sådana, att det skulle vara stötande för rättskänslan att bevilja sökanden svenskt medborgarskap. Man kan heller inte bortse från fall då sökanden utgör en säkerhetsrisk.

Jag anser sålunda att det nuvarande kravet att sökanden skall föra en hederlig vandel bör behållas. Det får i praxis närmare anges i vilka fall vandelsvillkoret inte skall anses uppfyllt. En sådan praxis finns sedan lång tid. Jag har inte för avsikt att nu generellt ange ändrade riktlinjer för denna. De frågor som aktualiserats genom promemorian vill jag emellertid beröra.

I promemorian föreslås, som har nämnts, att den omständigheten att sökanden har uppburit socialhjälp eller underlåtit att betala skatter, böter och underhåll i vissa fall kan få betydelse för vandelsprövningen. Jag kan till stora delar ansluta mig till de synpunkter som förs fram i promemorian i denna del. Jag vill emellertid för min del betona, att det endast i fall av mera allvarlig försummelse eller av asocialitet bör komma i fråga att av nu nämnda skäl avslå en naturalisationsansökan. När förhållandena i nu berört hänseende inte redan från början framstår som graverande torde utredningen kunna i hög grad begränsas. Vid prövning av naturalisationsansökningar ankommer det självfallet på berörda myndigheter, dvs. i första hand polismyndigheterna, att svara för att den utredning görs som behövs för ett riktigt beslut och att därvid utreda även sådana förhållanden som talar till förmån för sökanden. Med den utgångspunkt för bedömningen samt de begränsningar i fråga om utredningens omfattning som jag nyss har angett, torde denna prövning inte behöva föranleda särskilt omfattande svårigheter.

I promemorian understryks att uppskovstiden med beviljande av svenskt medborgarskap för sökande som har begått brott i princip bör beräknas med utgångspunkt i tidpunkten för brottet. SIV, som i likhet med övriga remissinstanser har tillstyrkt förslaget, har anhållit om vissa, närmare riktlinjer för praxis. Den nuvarande lägsta uppskovstiden, tre år, föreslås sänkt till ett år vid dom på en månads fängelse. Vidare föreslås bl.a. att tidpunkten för frigivningen skall vara utgångspunkt vid grövre brottslighet.

Jag vill även för egen del framhålla, att tidpunkten för brottets begående i allmänhet bör vara utgångspunkt för bedömning av om sökanden uppfyller vandelsvillkoret. I vissa fall är det emellertid motiverat att beakta även senare tidpunkter. I princip bör en sökande sålunda inte upptas till svensk medborgare medan han undergår frihetsstraff. Jag delar SIV:s uppfattning att den nuvarande treårstiden bör sänkas. Ett år anser jag emellertid vara för kort tid. Som allmän riktlinje bör enligt min mening gälla en karenstid av två år från brottets begående, när sökanden har dömts en månads fängelse. Även vid skyddstillsyn eller villkorlig dom bör karenstiden i princip beräknas från brottet och i allmänhet utgöra två år. Vid skyddstillsyn bör dock övervakningen i

allmänhet ha upphört innan sökanden upptas till svensk medborgare. Ibland bör dock naturalisation kunna ske under pågående övervakningstid. Detta kan ibland vara fallet när brottet ligger i tiden långt före domen. Vid grövre brott bör givetvis längre karenstid gälla, särskilt vid upprepad brottslighet.

Sökande som bor här i landet sedan mycket lång tid bör kunna naturaliseras även om vändelsvillkoret inte är uppfyllt.

Jag vill slutligen erinra om 9 a § MbL enligt vilken SIV kan hänskjuta ärenden till regeringens prövning. Till denna kategori ärenden hör framförallt sådana i vilka SIV avser att ändra praxis i fråga om dispens från naturalisationsvillkoren. Det är angeläget att dessa ärenden hänskjuts till regeringen med hänsyn till att den ändrade tillämpningen annars ofta inte blir föremål för regeringens prövning.

6 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap.

7 Specialmotivering

1 §

I paragrafen anges i vilka fall barn förvärvar svenskt medborgarskap vid födelsen. Som framgår av den allmänna motiveringen har bestämmelserna anpassats till det ändrade innehåll som FB:s bestämmelser om faderskap föreslås få (lagrådsremiss den 23 oktober 1975 med förslag till lag om ändring i FB). I de fall då viss man även efter ändringarna i FB presumeras vara fader till ett barn skall barnet liksom hittills i medborgarskapshänseende följa honom. I övriga fall får barnet svenskt medborgarskap genom modern. Det senare kommer att gälla, inte bara barn vars föräldrar inte är eller har varit gifta, utan även barn som har fötts kort tid efter det äktenskapet har upplösts genom äktenskapskillnad.

Punkterna 1—3 avser fallet att viss man presumeras vara fader till barnet. Detta inträffar när barnet föds i bestående äktenskap eller inom så kort tid efter äktenskapets upplösning genom makes död, att barnet kan vara avlat i äktenskapet. Under angivna förutsättningar får barnet svenskt medborgarskap om fadern är svensk medborgare.

Är fadern i nu nämnda fall statslös eller är han utlänning men överför inte sitt medborgarskap till barnet, får barnet enligt punkt 3 svenskt medborgarskap om modern är svensk medborgare. Var barnet är fött har därvid ingen betydelse.

Punkt 4 avser det fall då barnets föräldrar inte är gifta och modern

inte heller är änka efter barnets fader. Barnet får i detta fall svenskt medborgarskap, om modern är svensk medborgare. Denna punkt omfattar även barn som föds kort tid efter skilsmässa.

Enligt de föreslagna nya reglerna i 1 kap. FB kan huvudregeln att moderns make skall anses som fader sättas ur spel under vissa förutsättningar. Bl.a. kan annan man erkänna faderskapet, vilket får till följd att presumtionen för makens faderskap hävs. Sådant erkännande kan lämnas redan före barnets födelse. Om så skett och det alltså redan vid barnets födelse är klart att annan man än moderns make är fader till barnet, blir punkterna 1—3 aldrig tillämpliga. I stället gäller bestämmelserna i punkt 4.

5 §

I paragrafen anges under vilka förutsättningar ogift barn under 18 år som är bosatt i landet får svenskt medborgarskap genom att dess fader eller moder förvärvar svenskt medborgarskap genom anmälan enligt 3 eller 4 §. Den nuvarande principen innebär att barnet under närmare angivna förutsättningar automatiskt får svenskt medborgarskap då dess fader eller moder genom anmälan blir svensk medborgare. En annan princip gäller vid ansökan om naturalisation. I sådant fall bedömer ansökningsmyndigheten särskilt om naturalisationen skall omfatta också sökandens ogifta barn under 18 år.

Bestämmelsen, som har anpassats till de nya faderskaps- och vårdnadsreglerna, innebär att nuvarande automatik efterges i viss utsträckning. Den behålls i de fall då den som genom anmälan får svenskt medborgarskap är ensam vårdnadshavare. Detta gäller oavsett om man eller kvinna får svenskt medborgarskap och oavsett om föräldrarna är eller har varit gifta. Även i det fall då den andre föräldern har del i den rättsliga vårdnaden behålls nuvarande automatik under den förutsättningen, att den andre föräldern redan är svensk medborgare. En särskild bestämmelse har införts i tredje stycket för det fall båda föräldrarna samtidigt får svenskt medborgarskap enligt 3 eller 4 § och båda har vårdnaden. Det har i den situationen ansetts naturligt att barnet får svenskt medborgarskap tillsammans med föräldrarna.

I andra fall av gemensam vårdnad får barn inte automatiskt svenskt medborgarskap som biperson. I stället får naturalisationsvägen anlitas. De närmare övervägandena i denna del har angetts i den allmänna motiveringen (5.2.5).

6 §

Denna paragraf anger villkoren för förvärv av svenskt medborgarskap genom naturalisation.

Bestämmelsen ändras bl.a. så, att den föreskrivna hemvisttiden sänks

från sju till fem år. Nuvarande sjuårskrav gäller även för nordiska medborgare. Med stöd av en särskild dispensregel för denna grupp har kravet i praxis kommit att sänkas till tre år. För nordiska medborgares del sänks kravet ytterligare till två år och en uttrycklig bestämmelse om detta tas in i första stycket. Samtidigt upphävs den särskilda dispensregeln i andra stycket.

Naturalisationsvillkoren ändras även därigenom att kravet på försörjningsförmåga upphävs.

I övrigt får jag hänvisa till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen (5.3).

10 §

Enligt förevarande paragraf får regeringen, efter avtal med annat nordiskt land, förordna om tillämpning av vissa i paragrafen angivna bestämmelser.

Första stycket har ändrats endast i redaktionellt hänseende.

I andra stycket a) har första punkten utgått som en följd av att det i 1 § för visst fall angivna kravet på födelse här i riket har utgått.

Den för förvärv av svenskt medborgarskap genom anmälan föreskrivna hemvisttiden sju år har sänkts till fem år.

Under remissbehandlingen har kammarrätten i Stockholm framhållit att uttrycket fängelse i andra stycket b) bör förtydligas. Enligt 36 kap. 6 § BrB jämföras med fängelse bl.a. villkorlig dom och skyddstillsyn. Detta borde emellertid enligt kammarrätten framgå redan av bestämmelsen i MBL.

Bestämmelsen i 36 kap. 6 § BrB har generell räckvidd. Enligt denna jämföras vissa andra påföljder med fängelse vid tillämpning av lagstiftning i vilken fängelse föreskrivs. Att endast i detta särskilda fall införa en förklarande bestämmelse är därför enligt min mening inte befogat.

13 a §

Paragrafen har ändrats i redaktionellt hänseende med anledning av att uttrycken barn i och barn utom äktenskap har slopats.

I kraftträdande

Ändringarna i 6 §, vilka avser naturalisationsförutsättningarna, föreslås träda i kraft den 1 juli 1976.

Ändringarna i 1, 5 och 13 a §§ har utformats bl.a. med utgångspunkt i de i annat sammanhang föreslagna ändringarna i FB. Dessa avses träda i kraft den 1 januari 1977. Även 1, 5 och 13 a §§ bör därför i den nya lydelsen gälla fr. o. m. denna tidpunkt.

Den föreslagna ändringen i 10 § a) hänger samman med den nya utformningen av 1 § och ändringen i 10 § b) förutsätter för sin tillämp-

ning att nytt avtal träffas med övriga nordiska länder. Med hänsyn härtill föreslås även ändringen av 10 § träda i kraft den 1 januari 1977.

8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslaget till

lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap.

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Ds A 1975: 14

**Förvärv av svenskt
medborgarskap**

Promemoria utarbetad inom
arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

Sammanfattning

I denna promemoria föreslås vissa ändringar i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap (Mbl) och medborgarskapskungörelsen (1969: 235 — MbK).

Ändringarna har aktualiserats av invandrarutredningen i dess slutbetänkande *Invandrarna och minoriteterna* (SOU 1974: 69). Utredningen har haft till uppgift att kartlägga invandrarnas och minoriteternas situation i Sverige och att föreslå samhällsåtgärder på skilda områden för dessa grupper. Betänkandet, som remissbehandlats, har lett till en proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m. m., vilken har antagits av riksdagen i maj i år (prop. 1975: 26, InU 1975: 6, rskr 1975: 160). Utredningen har i betänkandet även gjort en genomgång av reglerna om förvärv av svenskt medborgarskap och funnit anledning att ta upp vissa frågor till diskussion. Frågorna rör i huvudsak kravet på viss tids hemvist i Sverige och försörjningsmöjligheter för den som önskar få svenskt medborgarskap samt vissa problem i samband med barns förvärv av medborgarskap.

Promemorieförslaget innebär till en början att kvalifikationstiden för erhållande av svenskt medborgarskap vid naturalisation enligt 6 § Mbl sänks från nuvarande sju år till fem år. Motsvarande sänkning föreslås i 10 § b) Mbl, som behandlar rätten för medborgare i annat nordiskt land att genom anmälan erhålla svenskt medborgarskap. Den sist nämnda ändringen förutsätter för sin tillämpning att regeringen efter avtal med de övriga nordiska länderna förordnar därom. Vidare föreslås att nordisk medborgare skall kunna naturaliseras redan efter två års hemvist här i stället för som nu efter tre år.

Försörjningsvillkoret i 6 § Mbl föreslås utgå. Redan nu gäller i praxis att nästan alla sökande uppfyller villkoret eller erhåller dispens från det. Som en följd härav ändras 3 § MbK.

I promemorian föreslås vidare sådan ändring i 1 § Mbl att barn som föds av svensk moder inte skall kunna bli statslöst vid födelsen. Ändringen innebär att barn i äktenskap, av vars föräldrar endast modern är svensk medborgare medan fadern antingen inte har medborgarskap i någon stat eller inte överför sitt medborgarskap till barnet, förvärvar svenskt medborgarskap vid födseln oberoende av var det är fött.

En ändring av praxis vid självständig naturalisation av barn bör enligt förslaget även genomföras. Som huvudregel bör gälla att medborgarskapsansökningar för barn under 18 år i äktenskap mellan utländsk fader och svensk moder bör bifallas, under förutsättning att familjen är bosatt i landet och föräldrarna gemensamt ansöker om svenskt medborgarskap för barnet.

Samråd har ägt rum med representanter för Danmark, Finland och Norge.

Förslaget avses träda i kraft den 1 juli 1976.

Upprättade författningsförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap¹

dels att i 9 a, 11, 12 och 14 §§ ordet "Konungen" skall bytas mot "regeringen",

dels att 1, 6 och 10 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Svenskt medborgarskap förvärfvas vid födelsen av

1. barn i äktenskap, vars fader är svensk medborgare;

2. *här i riket fött* barn i äktenskap, av vars föräldrar endast modern är svensk medborgare, om fadern ej har medborgarskap i någon stat eller om barnet icke vid födelsen förvärfvar faderns medborgarskap;

2. barn i äktenskap av vars föräldrar endast modern är svensk medborgare, om fadern ej har medborgarskap i någon stat eller om barnet icke vid födelsen förvärfvar faderns medborgarskap;

3. barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare.

Hittebarn som anträffas här i riket anses såsom svensk medborgare intill dess annat utrönes.

6 §²

Utlänning, som

1. fyllt aderton år;

2. sedan *sju* år har hemvist här i riket;

2. sedan *fem* år eller, i fråga om dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, sedan två år har hemvist här i riket; *samt*

3. fört en hederlig vandel; *samt*

3. fört en hederlig vandel,

4. *har möjlighet att försörja sig och sin familj,*

kan på ansökan upptagas till svensk medborgare (naturaliseras). Fråga om naturalisation prövas av den centrala utlänningsmyndighet som avses i 3 § utlänningslagen den 30 april 1954 (193).

Finnes det medföra gagn för riket att sökanden upptages till svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligga

Finnes det medföra gagn för riket att sökanden upptages till svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligga

¹ 9 a § införd genom 1968: 704. 12 § senaste lydelse 1971: 602

² Senaste lydelse 1971: 1189.

Nuvarande lydelse

eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må naturalisation beviljas, även om de i första stycket stadgade villkoren icke äro uppfyllda. *Är sökanden dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, må även om annat särskilt skäl ej föreligger avvikelser ske från det under punkt 2 angivna villkoret.*

Förlorar sökande, som har utländskt medborgarskap, ej detta i och med sin naturalisation utan fordras härför medgivande av den utländska statens regering eller annan myndighet, må som villkor för medborgarskapets förvärvande stadgas, att sökanden inför den centrala utlänningsmyndigheten inom viss tid styrker att dylikt medgivande lämnats.

Då utlämning enligt denna paragraf upptages till svensk medborgare, bestämmer den centrala utlänningsmyndigheten, huruvida naturalisationen skall omfatta även sökandens ogifta barn under aderton år.

Föreslagen lydelse

eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må naturalisation beviljas, även om de i första stycket stadgade villkoren icke äro uppfyllda.

10 §³

Konungen äger, efter avtal med Danmark, Finland, Island eller Norge, förordna om tillämpning av en eller flera av bestämmelserna under a)—c) här nedan. Med fördragsslutande stat avses i dessa bestämmelser den eller de stater, med vilka Sverige ingått avtal om tillämpning av bestämmelsen i fråga.

Regeringen äger, efter avtal med Danmark, Finland, Island eller Norge, förordna om tillämpning av en eller flera av bestämmelserna under a)—c) här nedan. Med fördragsslutande stat avses i dessa bestämmelser den eller de stater, med vilka Sverige ingått avtal om tillämpning av bestämmelsen i fråga.

a) Vid tillämpning av 1 § första stycket punkt 2 likställes födelse i fördragsslutande stat med födelse här i riket.

I fråga om anmälan enligt 3 § likställes hemvist i fördragsslutande stat med hemvist i riket i den mån hemvisttiden infallit före sexton års ålder och tidigare än fem år före anmälan.

Såvitt angår 4 § likställes hemvist intill tolv års ålder i fördragsslutande stat med hemvist i riket.

Bestämmelsen i 8 § första stycket äger ej tillämpning på den som under sammanlagt minst sju år haft hemvist i fördragsslutande stat.

b) Medborgare i fördragsslutande stat som

1. förvärvat medborgarskapet på annat sätt än genom naturalisation;
 2. fyllt aderton år;
 3. sedan *sju* år har hemvist här i riket; samt
 3. sedan *fem* år har hemvist här i riket; samt
 4. icke under denna tid dömts till fängelse,
- förvärvar svenskt medborgarskap genom att hos länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd skriftligen anmäla sin önskan härom. Vid

³ Senaste lydelse 1968: 704.

*Nuvarande lydelse**Förslagen lydelse*

sådant förvärv av medborgarskap skall vad i 5 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

c) Den som förlorat svenskt medborgarskap och därefter oavbrutet varit medborgare i fördragsslutande stat, återvinner svenskt medborgarskap genom att, efter det han tagit hemvist här i riket, hos länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd skriftligen anmäla sin önskan härom. Vid sådant förvärv av medborgarskap skall vad i 5 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

Till dess regeringen förordnar annat gäller i förhållande till Danmark, Finland och Norge 10 § b) i dess äldre lydelse.

2 Förslag till**Förordning om ändring i medborgarskapskungörelsen (1969: 235)**

Härigenom föreskrives i fråga om medborgarskapskungörelsen (1969: 235)

dels att i 4 § orden "Kungl. Maj:t" skall bytas ut mot "regeringen",
dels att 3 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Myndighet som tar emot anmälan eller ansökan enligt lagen om svenskt medborgarskap skall göra den utredning som behövs för ärendets prövning. I ärende enligt 6 § samma lag skall utredningen avse sökandens personliga förhållanden och försörjningsförmåga samt frågan i vilken omfattning han fullgjort *sin skattskyldighet här i landet.*

Myndighet som tar emot anmälan eller ansökan enligt lagen om svenskt medborgarskap skall göra den utredning som behövs för ärendets prövning. I ärende enligt 6 § samma lag skall utredningen avse sökandens personliga förhållanden samt frågan i vilken omfattning han fullgjort *honom ålagd underhållsskyldighet och uppfyllt sina förpliktelser mot det allmänna.*

Avser anmälan eller ansökan utlänning som vid anmälnings- eller ansökningshandlingens ingivande icke får uppehålla sig i landet ytterligare minst två månader, skall myndigheten genast underrätta statens invandrarverk om anmälingen eller ansökningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1976.

1 Inledning

I varje stats medborgarskapslagstiftning anges vilka personer som från födseln skall anses som medborgare i den staten. I allmänhet finns också bestämmelser om senare förvärv av statens medborgarskap genom naturalisation eller på annat sätt.

Den nuvarande svenska medborgarskapslagstiftningen har tillkommit i samarbete mellan Danmark, Norge och Sverige. Den har nu varit i kraft under nästan ett kvarts sekel. Någon allmän översyn av lagstiftningen har inte skett under denna tid.

Invandrarutredningen pekar i betänkandet *Invandrarna och minoriteterna* (SOU 1974: 69) på att många invandrare har kommit hit med avsikt att bosätta sig här för gott. Andra bestämmer sig senare för att stanna här. Det är för dem av väsentlig betydelse att på enklast möjliga sätt kunna få svenskt medborgarskap. Utredningen framhåller också vikten av att barn till invandrare i vårt land och barn i äktenskap mellan svensk och utlänning får ett så gott medborgarrättsligt skydd som möjligt.

I det nämnda betänkandet tar invandrarutredningen särskilt upp tre medborgarskapsrättsliga frågor till diskussion, nämligen kvalifikationstiden för förvärv av svenskt medborgarskap genom naturalisation (hemvistvillkoret), kravet på försörjningsförmåga samt vissa frågor i samband med barns medborgarskap. Invandrarutredningen har däremot inte ansett sig böra göra en allmän översyn av medborgarskapslagstiftningen men uttalar att en sådan översyn bör övervägas.

Frågor om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap (MbL) har vid åtskilliga tillfällen varit föremål för motioner i riksdagen. Dessa har bl. a. gällt sänkning av hemvisttiden samt medborgarskap för barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man. Även i internationellt sammanhang, både inom och utom Norden, har hithörande frågor under senare tid varit föremål för överväganden.

Det bör vidare nämnas att inom justitiedepartementet utarbetats departementspromemorian *Faderskap och vårdnad* (Ds Ju 1975: 17). I promemorian föreslås ändringar i bl. a. föräldrabalkens faderskaps- och vårdnadsregler och, som en konsekvens av detta, även ändringar i MbL. Sålunda föreslås att, om modern till ett barn är gift vid barnets födelse eller om hon kort dessförinnan har blivit änka, hennes make liksom nu skall anses vara fader till barnet. Däremot föreslås ändrade regler för det fallet att modern har skilt sig kort före barnets födelse. Den frånskilde mannen skall då inte längre automatiskt anses vara fader till barnet, utan faderskapet skall fastställas genom erkännande eller dom, på samma sätt som när modern är ogift vid barnets födelse. I samband med dessa ändringar föreslås att termerna barn i äktenskap och barn utom

äktenskap slopas. Vårdnadsreglerna ändras enligt förslaget på sådant sätt, att föräldrarna även efter skilsmässa får behålla gemensam vårdnad. Även föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra skall enligt justitiedepartementets promemoria kunna få gemensam vårdnad om sina barn. Dessa förslag medför ändring i bl. a. 1 och 5 §§ MbL. Det berörda promemorieförslaget torde få beaktas i samband med den vidare behandlingen av de förslag som i det följande läggs fram i förevarande promemoria.

Mot bakgrund av vad som nu har angetts, främst invandrarutredningens överväganden, tas i denna promemoria upp vissa frågor om ändring i MbL. De frågor som närmare behandlas i det följande avser hemvist- och försörjningsvillkoren vid förvärv av svenskt medborgarskap genom naturalisation och, i visst fall, anmälan samt medborgarskap för barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man.

I detta sammanhang bör erinras om en fråga som hänger samman med den nuvarande lydelsen av lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare. De rättigheter lagen ger avser endast utländska medborgare. Detta medför bl. a. att utlänning, som blir svensk medborgare under tid han deltar i sådan undervisning, inte längre kan påfordra att få fortsätta språkutbildningen. Problemet får än större betydelse om kravet på hemvistid vid naturalisation sänks, som föreslås i det följande. Det är angeläget att den nu berörda frågan i annat sammanhang tas upp till behandling.

Slutligen bör nämnas att invandrarutredningen i sitt betänkande även föreslagit att expeditionsavgiften vid förvärv av svenskt medborgarskap slopas. I september 1974 fick riksrevisionsverket i uppdrag att pröva avvägningen av avgiftssättningen enligt expeditionskungörelsen och föreslå sådana förändringar av avgifterna som framstår som motiverade. Invandrarutredningens förslag i denna del bör behandlas i sammanhang med riksrevisionsverkets översyn och tas sålunda inte upp i denna promemoria.

Betänkandet Medborgarskap för barn och jämlikhet vid naturalisation, vilket avgetts av särskilda sakkunniga från Danmark, Finland, Norge och Sverige, fogas till denna promemoria som *bilaga*.¹

2 Gällande ordning i huvuddrag

2.1 Medborgarskapslagens tillkomst; ändringar i lagen

Det nordiska samarbetet på medborgarskapslagstiftningens område inleddes redan på 1880-talet. Såväl 1894 års lag som 1924 års lag tillkom efter nordiskt samarbete. Gällande bestämmelser om svenskt medborgarskap återfinns i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap (MbL). Lagen trädde i kraft den 1 januari 1951. Den bygger på ett av

¹ Bilagan här utesluten.

särskilda delegerade för Danmark, Norge och Sverige år 1949 framlagt betänkande (SOU 1949: 45). Förslag till medborgarskapslag förelades riksdagen genom prop. 1950: 217. Även Danmark och Norge erhöll år 1950 nya medborgarskapslagar, som i sakligt hänseende överensstämmer med den svenska. Finland, som inte deltog i arbetet, erhöll ny medborgarskapslag år 1968.

Samtidigt med MbL tillkom en kungörelse (1950: 614) med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av medborgarskapslagen.

MbL innefattar ändringar i skilda hänseenden jämfört med 1924 års lag. Således höjdes genom den nya lagen hemvistkravet vid naturalisation från fem till sju år. I praxis hade dock vid lagens tillkomst sedan länge krävts minst sju års hemvist i riket. Naturalisationsåldern sänktes från 21 till 18 år. Gift kvinna behandlas i MbL självständigt, vilket innebär att hon endast kan naturaliseras på egen ansökan.

I MbL har sedan lagens tillkomst skett vissa ändringar. Sakkunniga från Danmark, Finland, Norge och Sverige avgav år 1965 betänkandet Underlättande för nordiska medborgare att vinna medborgarskap i annat nordiskt land m. m. (Nordisk utredningsserie 1965: 8). På grundval av förslaget genomfördes år 1968 vissa ändringar, som gjorde det lättare för medborgare i annat nordiskt land att erhålla svenskt medborgarskap (prop. 1968: 128). Sålunda sänktes kravet på hemvisttid vid förvärv av svenskt medborgarskap genom anmälan enligt 10 § b) MbL från tio till sju år. Den undre åldersgränsen för sådan anmälan sänktes från 21 till 18 år och den övre åldersgränsen — då 60 år — slopades. Det förutskickades även att Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden skulle komma att ändras så att för bifall till ansökan om naturalisation av medborgare från annat nordiskt land inte såsom dittills skulle krävas hemvist i Sverige under fem år utan i allmänhet endast tre års hemvist här. Det nordiska samarbetet rörande medborgarskapsfrågor har kommit till uttryck i 1962 års samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (SÖ 1962:14). I art. 3 i överenskommelsen anges att de fördragsslutande parterna skall söka underlätta för medborgare i ett nordiskt land att förvärva medborgarskap i annat nordiskt land.

Vidare har vissa förslag som framfördes i betänkandet Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. (SOU 1966: 20) tagits upp i prop. (1968: 142) angående riktlinjer för utlänningspolitiken m. m., prop. (1968: 158) angående ändring i utlänningslagen m. m. och prop. (1969: 53) angående organisationen av statens invandrarverk, m. m.

I prop. 1968: 158 föreslogs att beslutanderätten i naturalisationsärenden skulle föras över från Kungl. Maj:t till den centrala utlänningsmyndigheten. Mot denna myndighets beslut skulle besvär kunna föras hos Kungl. Maj:t. Dessutom skulle myndigheten kunna hänskjuta medborgarskapsärenden till Kungl. Maj:t för avgörande. En redogörelse för

Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden finns fogad som bilaga till propositionen. De i de nämnda propositionerna föreslagna ändringarna i MbL trädde i kraft den 1 juli 1969 (SFS 1968: 704). Central utlänningsmyndighet är sedan nämnda tidpunkt statens invandrarverk (SIV).

Med anledning av ändringarna i MbL utfärdades år 1969 en ny medborgarskapskungörelse (1969: 235-MbK), som ersatte 1950 års kungörelse. Enligt den nya kungörelsen har polismyndigheten övertagit länsstyrelsernas utredningsuppgifter i naturalisationsärenden. Tidigare föreskriven skyldighet för utredningsmyndigheten att avge yttrande togs bort i den nya kungörelsen.

Slutligen har ändringar gjorts i MbL år 1971 (prop. 1971: 155, SFS 1971: 1189 och prop. 1971: 143, SFS 1971: 881). Den förstnämnda ändringen avsåg s. k. villkorliga naturalisationsbeslut. Prövning huruvida bevis om befrielse från medborgarskap i annat land har företetts inom förelagd tid skall numera göras av SIV och inte som tidigare av länsstyrelse. I propositionen uttalade vidare departementschefen, att bevis om svenskt medborgarskap inte bör utfärdas förrän förvärvet av det svenska medborgarskapet blivit slutligt gällande och inte, som tidigare var fallet, i samband med villkorligt beslut om medborgarskap i avvaktan på att sökanden erhöll befrielse från tidigare medborgarskap. Villkorstiden förlängdes till två år mot tidigare ett. Den ändring som skedde på grund av förslaget i prop. 1971: 143 innebar, att bestämmelserna i MbL om barns förvärv och förlust av svenskt medborgarskap med anledning av att barnets fader eller moder förvärvar eller förlorar sådant medborgarskap skall gälla i fråga om adoptivbarn endast om barnet också är adoptivfaderns eller adoptivmoderns barn i eller utom äktenskap.

2.2 Bestämmelserna om förvärv av svenskt medborgarskap

Enligt MbL kan utlännning förvärva svenskt medborgarskap antingen som självständig person eller som biperson. De olika sätt på vilket svenskt medborgarskap kan erhållas framgår av följande uppställning.

A. Självständigt förvärv:

- 1) vid födelsen — 1 § (10 § a)
- 2) genom legitimation — 2 §
- 3) genom anmälan
 - a) den som oavbrutet haft sitt hemvist här i riket från det han fyllt sexton år och dessutom tidigare har haft sitt hemvist här under sammanlagt minst fem år förvärvar svenskt medborgarskap genom att, efter det att han fyllt tjugoott år men innan han fyllt tjugotre, anmäla sin önskan att bli svensk medborgare (increscens) — 3 § (10 § a)
 - b) den som vid födelsen blivit svensk och oavbrutet haft sitt hemvist här i riket intill arton års ålder, men som sedan förlorat sitt svenska

medborgarskap, återvinner det efter två års hemvist i riket (återvinning) — 4 § (10 § a), 10 § c) och 15 § andra stycket

c) dansk, finländsk eller norsk medborgare som förvärvat medborgarskapet på annat sätt än genom naturalisation, fyllt arton år, sedan sju år har hemvist i riket samt icke under denna tid dömts till fängelse erhåller svenskt medborgarskap genom att anmäla sin önskan att bli svensk medborgare — 10 § b)

4) genom naturalisation — 6 §.

B. Förvärv som biperson:

av barn genom att fadern eller modern blir svensk medborgare — 5 §, 6 § sista stycket, 10 § b) och c), 13 a § samt 15 § andra stycket.

Bestämmelserna innebär följande.

Förvärv vid födelsen. I 1 § MbL anges i vilka fall barn förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen. Enligt bestämmelsen gäller olika regler för barn i äktenskap och barn utom äktenskap. Barn i äktenskap förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen, om fadern är svensk medborgare, medan barn utom äktenskap blir svensk medborgare vid födelsen, om modern har svenskt medborgarskap. I båda fallen saknar det betydelse var barnet är fött. Från huvudregeln att faderns nationalitet är bestämmande för vilket medborgarskap barn i äktenskap förvärvat vid födelsen finns ett undantag. Om fadern inte har medborgarskap i någon stat eller om barnet inte förvärvat hans medborgarskap vid födelsen, får barn i äktenskap svenskt medborgarskap om modern är svensk medborgare. En förutsättning är dock att barnet har fötts här i riket. På grund av samhörigheten mellan de nordiska länderna har i 10 § a) öppnats möjlighet att i det senast berörda fallet likställa födelse eller hemvist här i riket med födelse eller hemvist i Danmark, Finland, Island eller Norge. För tillämpningen av bestämmelsen, liksom av 10 § i övrigt, krävs att avtal har träffats därom med de övriga nordiska länderna. Sedan sådant avtal har träffats år 1950 mellan Danmark, Norge och Sverige (SFS 1950: 664) och år 1969 mellan Finland och Sverige (SFS 1969: 6), har Kungl. Maj:t förordnat om tillämpning i förhållande till Danmark, Finland och Norge av 10 § MbL. I det fall som avses i 1 § 2 MbL gäller sålunda att födelse i Danmark, Finland eller Norge likställs med födelse här i riket.

Förvärv genom legitimation. I 2 § MbL behandlas förvärv av svenskt medborgarskap genom legitimation. Ingår svensk man äktenskap med utländsk kvinna medför det att före äktenskapet fött barn till makarna blir svensk medborgare, om barnet vid den aktuella tidpunkten är ogift och inte har fyllt 18 år.

Förvärv genom anmälan. Enligt 3 § första stycket MbL förvärvat utlänning, som oavbrutet haft sitt hemvist i Sverige från det han fyllt 16 år och dessutom tidigare haft sitt hemvist här under sammanlagt minst fem år, svenskt medborgarskap genom att, efter det han har fyllt 21 år men

innan han har fyllt 23 år, anmäla sin önskan därom hos länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd. Om utlänningen inte är medborgare i någon stat eller styrker att han skulle förlora sitt utländska medborgarskap genom att förvärva svenskt, får anmälan göras redan då han har fyllt 18 år, om han vid tiden för anmälan har sitt hemvist i riket sedan fem år och dessutom tidigare haft sitt hemvist här under sammanlagt fem år. Till grund för bestämmelsen ligger den uppfattningen, att barn med utländskt medborgarskap som har växt upp här i landet därigenom har knutits så starkt till Sverige, att de bör ha rätt att bli svenska medborgare om de så önskar. Medborgarskapsförvärvet sker genom s. k. *increscens* eller *inväxande* i samhället. Enligt 10 § a) MbL likställs vid tillämpning av 3 § hemvist i Danmark, Finland eller Norge med hemvist här i riket. Detta gäller dock endast i den mån hemvisttiden infallit före 16 års ålder och tidigare än fem år före anmälan.

S. k. återvinning av svenskt medborgarskap regleras i 4 §. Har någon, som vid födelsen blivit svensk och oavbrutet haft sitt hemvist här i riket intill 18 års ålder, förlorat sitt svenska medborgarskap, återvinner han detta, om han sedan två år har hemvist i riket och anmäler sin ansökan hos länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd. Den som är utländsk medborgare måste samtidigt styrka att han förlorar det utländska medborgarskapet. Enligt 10 § a) likställs vid tillämpning av 4 § hemvist intill 12 års ålder i Danmark, Finland eller Norge med hemvist här i riket.

Medborgarna i de andra nordiska länderna har genom 10 § b) fått rätt att genom ensidig förklaring förvärva svenskt medborgarskap, om de uppfyller vissa villkor. Medborgare i sådan stat förvärvar sålunda svenskt medborgarskap efter anmälan hos länsstyrelse, under förutsättning att han har förvärvat det danska, finländska eller norska medborgarskapet på annat sätt än genom naturalisation, att han har fyllt 18 år, att han sedan sju år har hemvist här i riket samt att han inte under denna tid har dömts till fängelse.

När någon blir svensk medborgare med stöd av 3 §, 4 § eller 10 § b) medför det enligt 5 § i allmänhet att hans eller hennes ogifta barn som har hemvist här i riket och inte har fyllt 18 år också får svenskt medborgarskap.

Besvär över länsstyrelsens beslut i anmälningsärenden har tidigare avgjorts av regeringsrätten men avgörs fr. o. m. den 1 januari 1972 av kammarrätt, varifrån fullföljd kan ske till regeringsrätten.

Förvärv genom naturalisation. Villkor för naturalisation är enligt 6 § första stycket MbL att den sökande har fyllt 18 år, att han sedan sju år har hemvist här i riket, att han fört en hederlig vandel samt att han har möjlighet att försörja sig och sin familj. Även om dessa villkor inte är uppfyllda kan emellertid enligt andra stycket i samma paragraf naturalisation äga rum, om det med hänsyn till sökandens förhållanden förelig-

ger särskilda skäl för detta. Som exempel på sådana särskilda skäl nämns i lagen att det skulle medföra gagn för riket att sökanden upptas till svensk medborgare, att sökanden förut har haft svenskt medborgarskap eller att sökanden är gift med svensk medborgare. När sökanden är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, kan undantag göras från kravet på minst sju års hemvist i riket, även om annat särskilt skäl inte föreligger. Om utlänning inte förlorar sitt utländska medborgarskap genom naturalisationen utan särskilt medgivande från den utländska regeringen eller annan myndighet, kan enligt 6 § tredje stycket MbL ställas som villkor för att sökanden skall få svenskt medborgarskap, att han inom viss tid styrker att sådant medgivande har lämnats. I naturalisationsärendet bestämmer SIV om naturalisationen skall omfatta även sökandens ogifta barn under 18 år. Besvär över SIV:s beslut i naturalisationsärenden avgörs av regeringen.

En ledande princip inom svensk medborgarskapsrätt är sedan gammalt att dubbelt medborgarskap bör undvikas. Sverige har också anslutit sig till 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m. Enligt konventionen gäller bl. a. att myndig medborgare i fördragsslutande stat inte tillåts behålla tidigare medborgarskap när han efter ansökan får medborgarskap i annan fördragsslutande stat.

En vuxen sökande som blir svensk medborgare förlorar i allmänhet automatiskt sitt tidigare medborgarskap. Detta är fallet med personer från exempelvis de nordiska länderna, Förbundsrepubliken Tyskland, Österrike, Frankrike, Nederländerna och Canada. Medborgare från vissa andra länder, t. ex. de östeuropeiska staterna samt Schweiz, Storbritannien, Grekland och Turkiet, måste däremot hos det förutvarande hemlandets myndigheter begära befrielse från sitt medborgarskap i det landet. I dessa fall blir utlänningen svensk medborgare endast under förutsättning att han inom viss tid, vanligen två år, befrias från sitt gamla medborgarskap. Under vissa förutsättningar kan villkoret slopas. Det gäller t. ex. i fråga om person som har bedömts vara politisk flykting och den som har vägrats befrielse från sitt medborgarskap. Villkoret slopas också för den som inte inom rimlig tid har fått svar på sin ansökan om befrielse från sitt gamla medborgarskap. Genom att sökanden i dessa fall inte förlorar sitt tidigare medborgarskap blir han medborgare i två länder och får alltså dubbelt medborgarskap.

Syftet med den villkorliga naturalisationen är att så långt som möjligt försöka undvika dubbelt medborgarskap. Bara genom att befrias från tidigare medborgarskap kan den som fått svenskt medborgarskap räknas med fullt svenskt rättsskydd utomlands. Den som inte fått befrielse betraktas i sitt förutvarande hemland som medborgare endast där. I konfliktssituationer kan därför svenska myndigheter inte garantera något rättsskydd. Ett särskilt problem kan uppstå när värnplikt blir aktuell.

Det finns inte någon föreskrift om att kunskap i svenska språket utgör villkor för naturalisation. Departementschefen framhöll emellertid i prop. 1950: 217 s. 43, att stor betydelse skulle tillmätas sökandens kunskaper i detta hänseende.

3 Närmare redogörelse för vissa förutsättningar för naturalisation

3.1 Hemvistvillkoret

Enligt 6 § första stycket 2 MbL fordras som nämnts för naturalisation att sökanden sedan sju år har hemvist i riket. Motsvarande tid var enligt 1924 års lag fem år. I praktiken innebar emellertid tillkomsten av MbL inte någon skärpning i detta hänseende. Enligt den praxis, som hade utbildats vid tillämpningen av 1924 års lag, hade nämligen femårskravet i allmänhet ansetts tillräckligt endast beträffande nordiska medborgare, medan det för övriga utlänningar i regel fordrades minst sju års hemvist.

Med hänsyn till den gemenskap i fråga om språk och kultur och den likhet beträffande samhällsförhållandena, som råder de nordiska länderna emellan, ansågs det vid MbL:s tillkomst motiverat att i regel ställa betydligt mindre krav på hemvisttidens längd för medborgare i nordiskt land än för andra utlänningar. Departementschefen anslöt sig till de delegerades uppfattning att möjlighet borde beredas att i klara fall naturalisera medborgare i annat nordiskt land efter kortare tids hemvist i Sverige än den för sådana sökande tillämpade minimitiden av fem år.

Vid riksdagsbehandlingen av prop. (1950: 217) med förslag till medborgarskapslag framhöll första lagutskottet (1LU 1950: 27) bl. a., att det biträdde propositionens förslag att beträffande utlänningar i allmänhet principiellt kräva sjuårigt hemvist, eftersom det vid de nordiska ländernas förhandlingar visat sig ogörligt att uppnå enighet om kortare tid än sju år. Utskottets ställningstagande byggde på den uttryckliga förutsättningen, att denna tid inte förlängdes i praxis, om inte en allvarlig skärpning i det internationella läget skulle inträda (s. 31). Naturalisation borde sålunda, om övriga förutsättningar förelåg, beviljas så snart sökanden haft hemvist i Sverige under sju år. Ansökan borde kunna inges så långt i förväg, att Kungl. Maj:ts beslut kunde träffas strax efter tidens utgång. Riksdagen följde utskottet.

Med en persons hemvist avses den ort där han faktiskt är bosatt på ett varaktigt sätt. MbL förutsätter att den sjuåriga hemvisttiden skall ha varit oavbrutet fram till naturalisationen. Härvid bortses dock från tillfälliga avbrott, t.ex. för semesterresor, som inte har hindrat sökandens anpassning till svenska förhållanden. Om utlandsvistelsen är av sådan längd eller i övrigt har skett under sådana omständigheter att bosättningen här anses ha avbrutits, räknas som hemvisttid i princip endast

hemvistperioden omedelbart före naturalisationen. Utflyttning ur riket i emigrationssyfte anses i princip alltid som avbrott i hemvisttiden, även om vederbörande efter relativt kort tid återvänder till riket. Till närmare belysning av praxis i fråga om dispens från MbL:s bestämmelse om oavbruten hemvist som villkor för naturalisation kan återges följande yttrande av SIV den 4 juli 1972 i ett besvärssärende:

Dispens ges i regel när omständigheterna kunnat visa att sökanden haft för avsikt att återvända till Sverige. Vistelsen utomlands skall ha haft ett på förhand bestämt syfte. I sådana fall får sökanden tillgodoräkna sig hela den tidigare vistelsen som kvalifikationstid. Det får t. ex. den som vistats i sitt hemland endast för att fullgöra värnplikt, den som för vidareutbildning inom sitt yrke varit hänvisad till utbildning utomlands, den som haft studiegång i utlandet och har sin familjeanknytning i Sverige eller den som kortare tid vistats i hemlandet i privata angelägenheter såsom för vård av sjuk anhörig eller dylikt. Sökanden som haft tillfällig placering vid svenskt dotterföretag i annat land än hemlandet eller vid SIDA-projekt får under vissa förutsättningar även tillgodoräkna sin vistelse utomlands.

I andra fall — i synnerhet om avbrottet varat så lång tid som två år eller mer — kan sökanden få tillgodoräkna sig en del, högst hälften av den tidigare vistelsen. Särskilt i sådana fall fordras dessutom som regel att sökanden skall ha vistats minst två år i Sverige efter återkomsten.

Dispens ges emellertid i princip inte om det bedöms att utresa från Sverige skett i emigrationssyfte. Sökanden får då tillgodoräkna sig endast tiden från återinflyttningen. Har sökanden tidigare vistats mycket länge i Sverige och är avbrottet förhållandevis kort kan dock undantagsvis bedömas skäligen att viss hänsyn tas till den tidigare vistelsen.

Det bör uppmärksammas att hemvistvillkoret i 6 § MbL är så utformat, att det inte torde utesluta att sökanden kan naturaliseras till svensk medborgare, även om han har sådan anknytning till annat land att han kan sägas ha hemvist också i det landet. I 6 § talas nämligen om "hemvist" och inte om "sitt hemvist" (se t. ex. 3 §).

Vidare kan anmärkas att personer som vistas i Sverige med diplomatisk immunitet inte anses ha hemvist här. Motsvarande gäller även deras familjer.

Utläningar som vistas i Sverige som SIDA-stipendiater får enligt gällande praxis inte tillgodoräkna sig sin stipendiattid här som kvalifikationstid för förvärv av svenskt medborgarskap. Detta anses ligga i sakens natur, eftersom dessa stipendiater normalt avses återvända till hemlandet för att där nyttiggöra sin utbildning.

Vid sidan av de i 6 § andra stycket angivna dispensgrunderna: gagn för riket, tidigare svenskt medborgarskap, äktenskap med svensk medborgare och särskilda skäl med hänsyn till sökandens förhållanden, vilka behandlas i följande avsnitt, gäller enligt samma bestämmelse, att medborgarskap i annat nordiskt land i sig utgör skäl för dispens från kravet på sjuårigt hemvist. Den för de nordiska länderna gemensamma språkliga eller kulturella grundvalen samt likheten i fråga om samhällsför-

hållandena anses medföra att dessa länders medborgare i regel växer in i vårt lands förhållanden avsevärt snabbare än andra utlänningar. Kravet på hemvist i Sverige för denna grupp av utlänningar har, som tidigare nämnts, i prop. 1968: 128 angetts inte böra överstiga tre år.

I fråga om de övriga dispensgrunderna i 6 § andra stycket MbL kan framhållas följande. Dispensgrunden gagn för riket har tillämpats restriktivt och därvid nästan enbart på villkoret om hemvisttid. Dispens har i ett stort antal fall lämnats sökande som vid ansökningstillfället varit gift med svensk medborgare. Kravet på hemvisttid reduceras i allmänhet förhållandevis kraftigt, när utlänningen är gift med en infödd svensk medborgare. Det krävs dock att äktenskapet har haft viss varaktighet. Enligt hittillsvarande praxis fordras att sökanden har hemvist här sedan minst fyra år och att äktenskapet består sedan minst tre år. Även vid giftermål med naturaliserad svensk medborgare kan kravet på hemvisttid reduceras. I dessa fall har dock praxis varit något strängare. För nordiska medborgare är praxis betydligt mildare. I fråga om dessa krävs för naturalisation endast två års hemvist och ett års äktenskap.

Sammanboende under äktenskapsliknande förhållanden torde i allmänhet i praxis bedömas på samma sätt som äktenskap. Har däremot sammanlevnaden upphört i bestående äktenskap, anses den utländske maken inte uppfylla dispensvillkoret.

I detta sammanhang bör även framhållas att enligt gällande praxis utländsk kvinna, som är gift med utomlands bosatt svensk medborgare, kan naturaliseras utan krav på hemvist i Sverige. I detta fall skall dock äktenskapet ha varat minst så lång tid som lagen föreskriver i fråga om hemvist i Sverige. Makarna skall dessutom sedan längre tid vara bosatta utanför hustruns hemland. Vissa undantag har gjorts från vad som sagts. Sålunda har det förekommit fall då ett särskilt behov av svenskt medborgarskap har förelegat på grund av oroliga politiska förhållanden i bosättningslandet. Naturalisation har därför beviljats trots att äktenskapet varar kort tid och makarna kanske bott i hustruns hemland. En långtgående dispens från hemvistvillkoret kan ges även för hustrur till svenska diplomater.

När utländska makar söker svenskt medborgarskap samtidigt och endast den ene uppfyller hemvistvillkoret, brukar den andre maken medges upp till två års dispens från hemvistvillkoret.

Även i vissa andra fall lämnas dispens i större eller mindre utsträckning från kravet på hemvist i Sverige. Detta gäller t. ex. beträffande hemvändande emigrant eller medlem av svensk folkspillra utomlands samt person som är anställd på svenskt fartyg eller i svenskt företag utomlands.

I fråga om tillämpningen av hemvistvillkoret kan vidare nämnas, att personer som naturaliseras med villkor enligt 6 § tredje stycket MbL får viss dispens från kravet på sju års hemvist i sådana fall, då det erfaren-

hetsmässigt tar långt tid att få befrielse från det tidigare medborgarskapet.

Full hemvisttid fordras inte heller för barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man när ansökan om naturalisation görs av båda föräldrarna eller, om äktenskapet är upplöst, av vårdnadshavaren och denne är svensk medborgare. Hemvistkravet efterges också i naturalisationsärenden i samband med adoption av barn.

För framstående idrottsutövare har i några fall lämnats viss dispens från hemvistkravet.

Under det senaste året har regeringen lämnat dispens i flera olika typer av ärenden av humanitära, personliga och sociala skäl. Sålunda har meddelats en generell dispens på två år för personer som är över sjuttio år. Vidare har statslösa f. d. polacker i princip efter tre års vistelse i riket upptagits till svenska medborgare, när de inte har haft möjligheter att försörja sig. Det rör sig här om personer som har uppnått pensionsåldern och vilka som svenska medborgare skulle kunna leva på ålderspension. I dessa fall har det i besluten framhållits att vederbörande har tagits emot i vårt land oberoende av vilka möjligheter de haft att försörja sig genom eget arbete eller genom hjälp av anhöriga. Statslösa personer och politiska flyktingar har naturaliserats efter fem års hemvist här, om starka humanitära skäl har förelegat. Som sådana har godtagits bl. a. familjeåterförening och besök i det förutvarande hemlandet hos sjuk närstående släkting.

Slutligen har regeringen genom beslut i augusti 1975 medgivit en generell dispens på ett år för statslösa.

3.2 Vandelsvillkoret

Enligt 6 § första stycket 3 MbL krävs för naturalisation att utlänningen har fört en hederlig vandel. I prop. 1950: 217 anförde departementschefen (s. 42—43) bl. a., att han hyste vissa principiella betänkligheter mot att ge dispens från vandelsvillkoret, men att det inte av detta följde att en person, som vid något tillfälle hade begått ett brott, för all framtid skulle vara utesluten från möjlighet att erhålla svenskt medborgarskap. Departementschefen framhöll att man i praxis hade brukat bortse från vissa i mindre grad klandervärda förhållanden och i viss mån även från mera allvarliga sådana, om dessa låg långt tillbaka i tiden. Att departementschefen inte motsatte sig förslaget att även villkoret om hederlig vandel skulle vara dispensabelt berodde främst på att det kunde vara något tveksamt om dittillsvarande praxis stod i god överensstämmelse med den gamla lagens text. Det var vidare önskvärt att undvika olikheter mellan den svenska och den norska lagen. För en dispensmöjlighet talade i viss mån även det förhållandet, att enligt förslaget naturalisationsvägen måste anlitas för att en utländsk kvinna som gift

sig med en svensk man skulle kunna bli svensk medborgare. I syfte att markera, att eftergift från kravet på hederlig vandel låg på ett annat plan än dispens från övriga naturalisationsvillkor, förordade departementschefen att detta fall behandlades i en särskild bestämmelse och att det i denna som förutsättning för eftergift krävdes att synnerliga starka skäl talade för dispens.

Även första lagutskottet (1LU 1950: 27) ansåg att dispens från vandelskravet borde meddelas mera restriktivt än dispenser från andra naturalisationsvillkor. Detta ansågs ligga i sakens natur, eftersom den prövning som äger rum i ett naturalisationsärende i första hand avser frågan om sökanden kan anses önskvärd eller inte (s. 32). Utskottet bedömde det inte vara behövt att i lagtexten utmärka den skillnad i tillämpningen som borde ske mellan dispens från vandelskravet och dispens från övriga krav. Utskottet påpekade att det även i andra hänseenden måste göras en betydande skillnad mellan olika fall utan att detta kom till uttryck i lagtexten.

I den till prop. 1968: 158 fogade bilagan med redovisning för Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden framhålls följande beträffande kravet på hederlig vandel:

Frågan i vad mån brott, som har begåtts av en naturalisations sökande, skall vara diskvalificerande är beroende av tidpunkten för brottet och brottets art. Upprepad brottslighet, som inte upphört åtminstone några år före naturalisationstillfället, anses inte förenlig med lagens vandelsvillkor.

Vandelsanmärkningar av annat slag av t. ex. misskötsamhet i arbetet, försummad underhållsplikt och annan ovillighet att göra rätt för sig kan föranleda avslag på naturalisationsansökan. Sådant avslag meddelas i princip när underhållsskuld till barn föreligger.

Dessa allmänna synpunkter har fortfarande giltighet. Rörande den närmare tillämpningen i praxis kan nämnas att en sökande som begått brott och dömts för detta kan — om övriga villkor är uppfyllda — bli svensk medborgare efter viss tid som varierar med påföljden, t. ex. att minst tre år förflutit efter brottet, när vederbörande dömts till kortare fängelsestraff. Om domen eller verkställigheten ligger nära tidpunkten för medborgarskapsprövningen, bedöms det i vissa fall lämpligt att vänta utöver angivna tid med att uppta sökanden till svensk medborgare. För den som fått villkorlig dom eller skyddstillsyn har hittills krävts att prøvotiden gått till ända. Beträffande skyddstillsyn krävs numera att minst två år förflutit efter domen samt att övervakningen upphört.

Det bör framhållas att enbart misstanke om brott inte läggs sökanden till last, även om fullständig polisutredning föreligger. I sådant fall får ärendet i stället vila i avvaktan på domstolsprövning.

Dispens från vandelsvillkoret förekommer i praxis främst då vederbörande vistas sedan mycket lång tid i Sverige, dvs. avsevärt längre tid än

den i lagen stipulerade hemvisttiden. Vidare medges dispens för den som i varaktigt äktenskap eller äktenskapsliknande förhållande sammanlever med svensk medborgare och för den som förut har varit svensk medborgare och önskar återfå sitt svenska medborgarskap.

I detta sammanhang bör även nämnas att vissa slag av vandelsanmärkningar, t. ex. angående underhålls- och skatteskulder, ofta får avgörande betydelse för bedömningen av sökandens försörjningsförmåga. När skulderna ansetts bero i första hand på tredska eller annan ovillighet att göra rätt för sig har de dock lagts till grund för bedömningen av om vandelsvillkoret har uppfyllts.

3.3 Försörjningsvillkoret

Enligt 6 § första stycket 4 MbL krävs för naturalisation att sökanden har möjlighet att försörja sig och sin familj. Före tillkomsten av 1950 års lag kunde detta krav efterges endast när sökanden tidigare hade varit svensk medborgare. I det förslag som låg till grund för prop. (1950: 217) angående MbL och som innebar att den nämnda begränsningen upphävdes, uttalades att möjligheten att meddela dispens även för sökande som inte tidigare varit svensk medborgare borde begagnas synnerligen restriktivt. Departementschefen framhöll dock för sin del att försörjningsvillkoret för sökande, som i övrigt väl fyllde kvalifikationerna för naturalisation, borde kunna efterges i något större utsträckning än som förutsatts i betänkandet (prop. s. 42). Han avsåg främst kvinnor som efter mannens död inte kunde försörja sig och personer som av politiska skäl varit tvungna att lämna sitt gamla hemland vid relativt hög ålder liksom fallet att sökanden bott i Sverige mycket länge. Han framhöll även att han inte hyste samma betänkligheter, som framkommit under remissbehandlingen av förslaget, mot att en person fick folkpension, trots att han hade varit befriad från skyldighet att erlägga folkpensionsavgift. Utskottet gick vid sin behandling av propositionen inte närmare in på dessa frågor.

Till följd av den allmänna samhällsutvecklingen har kravet på försörjningsförmåga blivit allt mer nyanserat. I den till prop. 1968: 158 fogade bilagan med redovisning av Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden framhålls bl. a. följande rörande kravet på försörjningsförmåga:

Till kategorier som anses fylla kravet hör nu unga studerande med normal studieprestation, person som blir berättigad till ålderspension eller förtidspension som svensk medborgare, änka i arbetsför ålder med pensionsförmåner tillräckliga för hennes och hennes barns försörjning och person som på grund av arbetsbrist blivit permitterad.

Dessa allmänna synpunkter äger fortfarande giltighet. Som exempel på omständigheter som kan medföra att dispens inte ges kan nämnas att

sökanden har underhålls-, bötes- och skatteskulder. Inte heller anses person i arbetsför ålder som för sin försörjning är helt beroende av socialhjälp uppfylla försörjningsvillkoret.

Bland de grupper som enligt nuvarande praxis anses uppfylla försörjningsvillkoret eller som regelmässigt erhåller dispens från detta på grund av särskilda skäl kan nämnas följande:

1. Personer som uppbär ATP i form av ålderspension eller förtidspension
2. Personer som inte uppbär pension (ATP inte intjänad) men som skulle få folkpension om de hade varit svenska medborgare
3. Personer som uppbär sjukbidrag
4. Personer som efter några års anställning permitteras från sitt arbete på grund av arbetsbrist
5. Personer som genomgår arbetsmarknadsutbildning
6. Personer som arbetar i skyddad verkstad
7. Personer som anvisats arkivarbete
8. Unga studerande med normal studieprestation
9. Vuxenstuderande med normal studieprestation
10. "Handikappfall" (oftast personer som överförs till Sverige från flyktingläger)
11. Personer som vistats mycket lång tid i Sverige
12. Personer som uppbär sjukpenning
13. Med utlänning gift kvinna, som tidigare har yrkesarbetat men nu är hemma och sköter småbarn och som söker ensam
14. Med utlänning gift kvinna med yrkesutbildning som är hemma och sköter småbarn och som söker ensam
15. Person, som under längre tid regelbundet betalar av på underhålls- eller skatteskulder eller ådömda böter
16. Kvinna som är gift med svensk eller som söker svenskt medborgarskap samtidigt med mannen

Av särskilt intresse i detta sammanhang är regeringens beslut i några ärenden som rör frågan huruvida hemmafru uppfyller försörjningsvillkoret. Invandrarverket hade i nu avsedda fall tillstyrkt bifall till besvären och framhållit att, enligt verkets mening, det arbete som hemmafru lägger ned på sitt hem och sin familj från försörjningssynpunkt är likvärdigt med förvärvsarbete utom hemmet, i vart fall när minderåriga barn finns i hemmet. Regeringens beslut kan dock inte ges en så vittgående tolkning, att hemmafru med hemmavarande minderåriga barn i allmänhet anses uppfylla försörjningsvillkoret. I två ärenden, där regeringen ansett försörjningsvillkoret uppfyllt, hade sålunda klaganden tidigare haft yrkesarbete. I ett annat fall, där särskilda skäl ansetts föreligga för dispens från försörjningsvillkoret, hade klaganden under sin drygt tjugoåriga hemvisttid i Sverige uppfostrat fyra barn. I ytterligare ett fall,

där sökanden ansågs uppfylla försörjningsvillkoret, hade sökanden visserligen inte yrkesarbetat men väl skaffat sig en utbildning. I samtliga nu berörda fall hade sökanden minderåriga barn vid ansökningstillfället.

Regeringen har slutligen också gett dispens från försörjningsvillkoret för i och för sig arbetsföra personer — ensamstående med minderåriga barn — som var beroende av socialhjälp för sin försörjning.

Den största gruppen av ärenden, i vilka ansökan avslås p. g. a. försörjningsvillkoret, avser personer med underhålls-, bötes- eller skatteskulder. Den som under längre tid dokumenterat sin skötsamhet genom avbetalningar på sina skulder får dock enligt praxis dispens från försörjningsvillkoret, fastän att en del av skulden återstår vid tidpunkten för beslutet.

4 Närmare redogörelse för barns förvärv av svenskt medborgarskap i vissa fall

Den svenska medborgarskapsrätten bygger sedan gammalt på härstammingsprincipen. Enligt denna princip är föräldrarnas medborgarskap och inte födelseorten avgörande för ett barns ställning i medborgarskapsrättsligt hänseende. Som tidigare nämnts gäller olika regler för barn i äktenskap och barn utom äktenskap. Barn i äktenskap förvärvar svenskt medborgarskap vid födelsen om fadern är svensk medborgare och barn utom äktenskap blir svenska medborgare om modern är svensk medborgare. I båda fallen saknar det betydelse var barnet är fött.

I samband med MbL:s tillkomst diskuterades frågan om barn i äktenskap även borde förvärva moderns medborgarskap. En konsekvent tillämpning av principen om könens likställighet skulle leda till att barn i äktenskap erhöll svenskt medborgarskap, även i de fall då endast modern var svensk medborgare. De delegerade ansåg sig emellertid inte kunnat förorda en sådan regel. I det stora flertalet av remissyttrandena över betänkandet SOU 1949: 45 lämnades de delegerades förslag utan erinran. De kvinnoorganisationer som yttrade sig ansåg emellertid förslaget otillfredsställande och förordade, att varje i Sverige av svensk moder i äktenskap med utländsk man fött barn skulle bli svensk medborgare genom födseln.

Departementschefen kunde emellertid icke biträda det av kvinnoorganisationerna framställda yrkandet. Eftersom flertalet stater upprätthåller principen att faderns medborgarskap överförs på barnet, skulle nämligen en sådan bestämmelse leda till dubbelt medborgarskap i utomordentligt stor omfattning. I motsats till de nämnda organisationerna kunde departementschefen inte finna, att bestämmelsen i andra hänseenden skulle innebära sådana fördelar framför de delegerades förslag, att betänkligheterna mot dubbelt medborgarskap borde få vika.

Även om den av kvinnoorganisationerna förordade bestämmelsen inte genomfördes, ansåg departementschefen att man kunde räkna med att i Sverige bosatta barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man i allmänhet kom att bli svenska medborgare innan de uppnått vuxen ålder. I de fall då fadern var bosatt i Sverige, kunde sålunda barnet i många fall väntas få svenskt medborgarskap till följd av att fadern genom naturalisation upptogs till svensk medborgare. Ibland kunde det vara motiverat att barnet självständigt naturaliserades. Detta gällde främst när föräldrarnas äktenskap hade upplösts och modern fått vårdnanden om barnet. I likhet med de delegerade ansåg departementschefen att det i sådana fall borde vara regel att göra avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren. Stod barnet under föräldrarnas gemensamma vårdnad, borde den omständigheten att fadern inte ville eller kunde bli svensk medborgare, inte böra utesluta att barnet naturaliserades på ansökan av föräldrarna.

De delegerade diskuterade vidare i betänkandet SOU 1949: 45 möjligheten av att barn i äktenskap, vars moder är svensk medborgare, förvärfvar svenskt medborgarskap, om inte barnet förvärfvar medborgarskap i annan stat. I detta fall skulle alltså inte göras skillnad mellan barn som fötts i Sverige och barn som fötts utomlands. Denna lösning valdes emellertid inte. I de danska, norska och svenska lagarna infördes heller inte en sådan regel. I förarbetena till MbL anförs som skäl mot att införa en bestämmelse av detta slag, att den skulle medföra stora tillämpningssvårigheter. I SOU 1949: 45 framhålls sålunda bl. a. följande (s. 46):

Oftast är det mycket vanskligt att med säkerhet konstatera huruvida en person, som uppger sig vara statslös, verkligen saknar medborgarskap. Tillämpningssvårigheterna skulle emellertid i hög grad minskas, om man begränsade stadgandet till att omfatta endast barn som fötts i Sverige. I dessa fall lär nämligen i regel också fadern ha uppehållit sig i Sverige, varför upplysningar om hans medborgarrättsliga ställning skulle kunna inhämtas ur svenska myndigheters handlingar. Detsamma torde också ofta gälla då endast modern uppehållit sig i Sverige, i det hon i dylika fall kan ge sådana upplysningar, som tillåter ett någorlunda säkert antagande. En omständighet, som skulle försvåra tillämpningen av en regel, omfattande jämväl utomlands födda barn, utgör även det förhållandet, att medborgarskapsfrågan för sådana barn troligen ofta icke skulle bli aktuell förrän långt efter barnets födelse. Till stöd för den ifrågasatta begränsningen kan även åberopas, att utomlands födda barn i äktenskap mellan statslös man och svensk kvinna mången gång kan antagas sakna närmare anknytning till Sverige.

Departementschefen anslöt sig i prop. 1950: 217 till de delegerades uppfattning på denna punkt.

I den finska lagen finns en regel som förhindrar att barn vid födelsen blir statslöst. Enligt 1 § 2) och 4) i den finska lagen förvärfvas sålunda finskt medborgarskap vid födseln av:

2) barn i äktenskap, vars moder är finsk medborgare, om barnet ej vid födseln förvärvar medborgarskap i främmande stat

4) annat barn, som föds i Finland, om ej barnet vid födseln förvärvar medborgarskap i främmande stat.

I prop. 1950: 217 framhölls, som tidigare nämnts, att det finns goda möjligheter att naturalisationsvägen ge barn med svensk moder och utländsk fader svenskt medborgarskap. Praxis är också numera mycket liberal i fråga om självständig naturalisation av barn. I äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man naturaliseras sålunda regelmässigt alla barn, som vid förvärv av svenskt medborgarskap förlorar sitt tidigare medborgarskap. Detsamma gäller barn, som inte förlorar sitt tidigare medborgarskap ens om det upptas till svensk medborgare tillsammans med fadern, t. ex. brittiska och grekiska barn. I de senare fallen uppstår sålunda dubbelt medborgarskap. Även sådana barn, som inte förlorar sitt tidigare medborgarskap om det förvärvar svenskt medborgarskap genom självständig naturalisation men väl om det naturaliseras som biperson till fadern, t. ex. italienska och spanska barn, naturaliseras numera självständigt, men i dessa fall avvaktar man vanligen faderns ansökan om svenskt medborgarskap för att därigenom söka undvika dubbelt medborgarskap för barnet. Om det visar sig att fadern inte ansöker om svenskt medborgarskap trots att han uppfyller naturalisationsvillkoren, naturaliseras barnet självständigt, fastän dubbelt medborgarskap därigenom uppstår. I de fall detta har skett, har den omständigheten att även fadern kunnat upptas till svensk medborgare varit avgörande för bifall till barnets ansökan. Någon ansökan om självständig naturalisation i fall där fadern visserligen uppfyllt hemvistvillkoret men inte övriga villkor för egen del har inte varit föremål för bedömning av regeringen.

Frågan om barns ställning i medborgarskaphänseende i de fall då fadern är utlänning har nyligen behandlats på nordiskt plan. I ett medlemsförslag till Nordiska rådet år 1968 föreslogs en översyn av de nordiska medborgarskapslagarna. Enligt medlemsförslaget borde regeringarna rekommenderas dels att genomföra sådana ändringar i medborgarskapslagstiftningen att barn inom äktenskap mellan utländsk man och kvinna som är medborgare i nordiskt land kan förvärva medborgarskap i moderns hemland från födseln, dels att tillämpa reglerna om naturalisation i samband med giftermål så att skillnad inte görs mellan man och kvinna. Mot bakgrund av medlemsförslaget föreslog Nordiska rådets juridiska utskott en rekommendation till regeringarna att undersöka bl. a. om man vid fastställandet av medborgarskap kunde ta större hänsyn till principen om barnets intresse. I en reservation föreslogs en rekommendation till regeringarna att genomföra sådana ändringar i medborgarskapslagstiftningen, att barn fött i äktenskap mellan utländsk man och nordisk kvinna kan förvärva medborgarskap i moderns hem-

land vid födelsen. Juridiska utskottets förslag till rekommendation antogs av Nordiska rådets 18:e session år 1970 (6/1970). Finland utsågs till koordinerande land för detta spörsmål. Vid samma session antog Nordiska rådet även en av juridiska utskottet föreslagen rekommendation beträffande den i medlemsförslaget behandlade frågan om naturalisation i samband med giftermål (7/1970). En samnordisk arbetsgrupp tillsattes för att behandla rekommendationerna nr 6 och 7. Arbetsgruppen har nyligen slutfört sitt arbete (se det bilagda betänkandet).¹

Även inom Europarådet har hithörande frågor behandlats. År 1969 erhöll kommittén för lagstiftningsfrågor inom Europarådet ett förslag till rekommendation angående medborgarskap för barn till föräldrar med olika medborgarskap. Sedan förslaget utretts inom Europarådet, har rådgivande församlingen i rekommendation nr 696 år 1973 om särskilda aspekter på förvärv av medborgarskap uttalat bl. a. att problem föreligger beträffande medborgarskap för barn som är födda i äktenskap av föräldrar med olika medborgarskap samt att det är önskvärt att i viss utsträckning låta man och hustru besluta om vilket av deras två medborgarskap som de vill ha för egen del och för sina barn. Europarådets ministerkommitté rekommenderas att studera möjligheten av att utarbeta en europeisk konvention rörande hithörande frågor. Inom Europarådet har tillsatts en expertkommitté, som f. n. utreder de nu berörda frågorna.

5 Vissa uppgifter om ordningen i övriga nordiska länder m. m.

Som förut nämnts fick Danmark och Norge nya medborgarskapslagar samtidigt med Sverige, medan Finland erhöll sin nuvarande lag år 1968. De danska och norska medborgarskapslagarna överensstämmer med den svenska. Den danska lagen skiljer sig emellertid från den norska och den svenska lagen i ett hänseende. Eftersom naturalisation enligt 44 § i den danska grundlagen endast kan ske genom lagstiftning i varje enskilt fall, finns det inte i denna som i de övriga ländernas medborgarskapslagar särskilda bestämmelser som anger förutsättningarna för naturalisation. Den ordning som i allmänhet tillämpas finns intagen i ett av indenrigsministeriet utfärdat cirkulär nr 126 den 6 juni 1968 om meddelanden om dansk infødsret (naturalisation).

5.1 Hemvistvillkoret

I *Norge* och *Danmark* krävs för naturalisation liksom i Sverige sju års hemvist för icke-nordbor och tre år för nordbor. I *Finland* fordras fem års hemvist för icke-nordbor och tre år för nordbor.

Beträffande dispenspraxis gäller att man i *Norge* kräver endast fyra års vistelse för icke-nordisk medborgare som är gift med norsk medbor-

¹ Bilagan här utesluten.

gare. Medborgare i annat nordiskt land som är gift med norsk medborgare kan naturaliseras efter två års hemvist i Norge. Har äktenskapet bestått endast under en kort tid krävs som regel längre vistelsetid, medan kravet på hemvisttid reduceras om äktenskapet har varat under längre tid. De nämnda reglerna gäller för både män och kvinnor.

I *Danmark* har hittills förelegat en viss skillnad vid behandlingen av danskgifta män och kvinnor. Enligt 2 § tredje stycket i det förut nämnda cirkuläret kan hemvisttiden för en utomnordisk man, som är gift med dansk kvinna, förkortas med ett år. Motsvarande förkortning för en nordisk man är fem år. Utländsk kvinna som är gift med dansk man kan enligt 8 § i cirkuläret i allmänhet naturaliseras sedan hon efter äktenskapets ingående levtt tillsammans med mannen i Danmark i ett och ett halvt år. Denna regel gäller såväl nordiska som utomnordiska kvinnor. Om det finns särskilda skäl, kan detta hemvistkrav begränsas eller t. o. m. efterges.

Av det sagda framgår att naturalisationsförutsättningarna för utländska män som är gifta med danska medborgare hittills har varit åtskilligt strängare än för utländska kvinnor, gifta med danska män. Detta gäller särskilt hemvistkravet i fråga om utomnordiska män. Enligt vad som uppgivits övervägs emellertid f. n. ändringar i syfte att jämställa män och kvinnor i detta avseende.

I *Finland* krävs för naturalisation tre års hemvist, om sökanden är gift med finsk medborgare. Äktenskapet skall ha varat i två år. För nordbor krävs två års vistelse och ett års äktenskap.

Beträffande dispens i övrigt från hemvistvillkoret har från norsk sida uppgivits att man i allmänhet är restriktiv. Dispens har givits enbart då det förelegat tungt vägande skäl. Som sådana har bedömts t. ex. ett starkt och varaktigt behov av att i sitt arbete med kort varsel kunna resa utomlands om samtidigt statslöshet eller "ukurant statsborgerskap" innebär svårigheter i detta hänseende. En annan grund har varit att sökanden har behövt besöka allvarligt sjuka släktingar i det tidigare hemlandet. Naturalisation har i dessa fall medgivits efter fem års vistelse.

Även i Danmark är man restriktiv med dispenser från hemvistvillkoret. Dispenser har liksom i Norge lämnats i fall då sökanden behövt danskt medborgarskap för sitt arbete eller för att besöka sjuk släkting. Högst två års dispens har lämnats.

5.2 Vandels- och försörjningsvillkoren

I *Danmark* tillämpas följande praxis. Beträffande vandelsvillkoret sägs i det tidigare nämnda danska cirkuläret, att bötesstraff i allmänhet inte är ett hinder för naturalisation. Bötesstraff för grövre överträdelse mot brottsbalken eller mot skattelagstiftningen och "afgiftslovgivning" medför dock normalt att beslut om danskt medborgarskap uppskjuts un-

der minst tre år. Samma karenstid gäller för fängelsestraff upp till tre månader. Är strafftiden längre bestäms en karenstid som efter omständigheterna anses lämplig. Naturalisation sker i allmänhet inte förrän fem år efter avtjänat straff. För villkorliga domar gäller att karenstiden sträcker sig över hela prövotiden.

Beträffande försörjningsvillkoret anges i 5 § i det danska cirkuläret, att socialhjälp som regel inte är ett hinder för naturalisation. Socialhjälp med återbetalningsskyldighet utgör dock i allmänhet hinder för naturalisation under fem år från det hjälpen upphört. Har återbetalningsskyldigheten eftergivits eller är socialhjälp återbetalad, föreligger inte något hinder mot att bli upptagen till dansk medborgare. Bidragsförskott på underhållsbidrag hindrar naturalisation under fem år från det bidraget upphört, om beloppet inte återbetalats eller efterskänkts. De nämnda fristerna kan nedsättas eller helt slopas när sökanden har stark anknytning till Danmark.

Den som är skyldig för restförda skatter kan enligt 6 § i cirkuläret i allmänhet inte bli upptagen till dansk medborgare. Har sökanden träffat avtal om avbetalning av skatterna eller har sökanden stark anknytning till Danmark kan dock bortses från skatteskulden.

I *Norge* dispenserar i mycket stor utsträckning från försörjningsvillkoret.

I *Finland* tillämpas försörjnings- och vandelsvillkoren förhållandevis strängt. Socialhjälp, obetalda böter eller skatter samt brottslighet utgör i princip hinder mot naturalisation.

5.3 Barns medborgarskap

De *norska* och *danska* medborgarskapsreglerna beträffande barns förvärv av medborgarskap vid födseln är likalydande med 1 § MbL. Den *finska* medborgarskapslagen skiljer sig som nämnts från MbL i två avseenden. Dels krävs inte att barn som avses i 1 § 2 MbL är fött i Finland för att det skall få finskt medborgarskap och dels innehåller den *finska* medborgarskapslagen en kompletterande fjärde punkt enligt vilket finskt medborgarskap förvärfvas vid födseln av varje barn som föds i Finland, om det inte vid födseln förvärfvar medborgarskap i annat land. Sålunda kan inte statslösa barn födas i Finland.

6 Internationella överenskommelser

Sverige träffade den första internationella överenskommelsen om medborgarskap 1869. Konventionen, som ingicks med USA, gällde utflyttade personers nationalitet. Sverige har därefter tillträtt ett flertal multilaterala överenskommelser på medborgarskapsrättens område. Flera av dessa konventioner speglar staternas vilja att i möjligaste mån und-

vika fall av dubbelt medborgarskap och statslöshet. Särskilda konventioner har även utarbetats för att lösa problem som uppstår för personer, som på grund av att de har flera medborgarskap har militära förpliktelser mot flera länder. Här skall enbart nämnas *1930 års NF-konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar* (SÖ 1937: 9) och *1930 års NF-protokoll angående värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap* (SÖ 1937: 6).

Den första FN-konventionen i vilken medborgarskapsfrågorna berörs är *1951 års FN-konvention angående flyktingars rättsliga ställning* (SÖ 1954: 55). Konventionen trädde i kraft år 1954. Flyktingkonventionen har ratificerats av 61 stater. I art. 34 "Naturalisation" föreskrivs följande: "Fördragsslutande stat skall så mycket som möjligt underlätta flyktingars införlivande med samhället och deras naturalisation. Särskilt skall fördragsslutande stat bemöda sig att påskynda naturalisationsförfarandet och att så mycket som möjligt nedbringa avgifterna och kostnaderna för detta".

Vidare kan nämnas *1954 års FN-konvention angående statslösa personers rättsliga ställning* (SÖ 1965: 54) samt *1961 års FN-konvention om begränsning av statslöshet* (SÖ 1969: 12). I den sistnämnda konventionens ingress anför de fördragsslutande staterna att de anser det önskvärt att begränsa statslöshet genom internationell överenskommelse. De fyra första artiklarna i konventionen syftar till att skapa möjlighet för den som är statslös att förvärva medborgarskap, medan de fem följande artiklarna avser att förhindra att statslöshet uppkommer. Konventionsbestämmelserna är i vissa delar tämligen invecklade och svårtillgängliga. Detta torde få ses mot bakgrund av att det gällt att åstadkomma en reglering som ger åsyftad effekt, både mot sådana länder som bygger sin medborgarskapslagstiftning på härstamningsprincipen och mot sådana som i första hand tillämpar territorialprincipen. Enligt art. 1 mom. 1 skall fördragsslutande stat bevilja på dess territorium född person medborgarskap, om denne annars skulle bli statslös. Medborgarskapet skall beviljas antingen automatiskt vid födseln på grund av bestämmelse i lag eller också efter ansökan.

Eftersom en anslutning till 1961 års konvention förutsatte ändringar i 1950 års medborgarskapslagar hänsköts denna fråga till de sakkunniga som tillsatts att se över medborgarskapslagstiftningen (NU 1965: 8). 1950 års dansk-norsk-svenska lagar, vilka bygger på härstamningsprincipen, upptar inte någon möjlighet att oberoende av härstamning förvärva svenskt medborgarskap i respektive land vid födseln. Någon ändring i de nämnda lagarnas utformning på denna punkt kunde de sakkunniga inte heller förorda. Den i art. 1 mom. 1 alternativt angivna möjligheten för den som är född i ifrågavarande stat att under vissa villkor förvärva medborgarskap efter ansökan, som inte får avslås, har i 1950 års lagar en motsvarighet i stadgandet i 3 § om förvärv om medborgarskap ge-

nom s. k. *increscens*. De danska och finska sakkunniga var emot en anslutning till 1961 års konvention, medan de svensk-norska sakkunniga förordade en anslutning. Vid de nordiska departementsöverläggningarna uttalade sig samtliga länder, också de som inte ämnade tillträda konventionen, för att genomföra de lagändringar som en anslutning till konventionen förutsatte. Den svenske departementschefen (prop. 1968: 128), som förordade en användning av den i art. 1 mom. 1 angivna möjligheten till förvärv av medborgarskap efter ansökan, föreslog vissa ändringar i 3 § MbL för att anpassa lagen till konventionen. 1961 års konvention träder i kraft den 13 december 1975. Konventionen har hittills ratificerats av, förutom Sverige, Australien, Irland, Österrike, Norge och Storbritannien.

Slutligen skall nämnas *1963 års Europarådskonvention angående begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap och angående militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap* (SÖ 1969: 24). Konventionens syfte är att åstadkomma större enhetlighet mellan medlemsstaternas medborgarskapsregler och att motverka flerfaldigt medborgarskap och krav på militärtjänstgöring i mer än en stat. Konventionen trädde i kraft 1969. Den har ratificerats av bl. a. Sverige (prop. 1968: 128).

Art. 1 innehåller den grundläggande principen att medborgare i fördragsslutande stat, som till följd av uttrycklig viljeförklaring förvärvar medborgarskap i annan stat genom naturalisation, option eller återvinning, skall förlora sitt tidigare medborgarskap. Regeln gäller både myndiga och omyndiga. För omyndiga är den emellertid inte ovillkorlig utan förutsätter, dels att omyndiga enligt lagen i medborgarlandet kan förlora medborgarskapet under ifrågavarande betingelser, dels att den omyndige ägt rättslig handlingsförmåga eller varit lagligen företrädd. Vidare föreskrivs i artikeln att omyndiga som inte är eller har varit gifta, skall förlora sitt tidigare medborgarskap, om de på grund av bestämelse i lag blir medborgare i annan fördragsslutande stat till följd av att deras föräldrar förvärvar medborgarskap där genom naturalisation, option eller återvinning. Är det bara den ene av föräldrarna som förlorar sitt tidigare medborgarskap, bestämmer lagen i den stat där den omyndige är medborgare om han skall följa den föräldern i medborgarrättsligt avseende eller inte.

Konventionens andra kapitel (art. 5—6) upptar regler om militära förpliktelser vid flerfaldigt medborgarskap. I art. 5 mom. 1 stadgas att den som äger medborgarskap i två eller flera fördragsslutande stater inte skall åläggas att göra militärtjänst i mer än en av dessa stater. Departementschefen fastslog i prop. 1968: 128, att konventionens regler i allt väsentligt stämde väl överens med vår lagstiftning, varför någon lagändring inte krävdes för anslutning för Sveriges del.

7 Tidigare reformförslag

7.1 Riksdagsmotioner m. m.

7.1.1 Sänkning av hemvisttiden

1971 års riksdagsbehandling. Vid 1971 års riksdag väcktes i två motioner frågan om sänkning av kvalifikationstiden för erhållande av svenskt medborgarskap. I motion nr 158 hemställdes bl. a. att förslag läggs fram om ändring av MbL så att utlänning som vistas i landet sedan fyra år — nordbo sedan två — skall kunna få svenskt medborgarskap. Den huvudsakliga motiveringen för yrkandet var att invandrarna borde få möjlighet att utöva politiska rättigheter som rösträtt efter kortare tids vistelse i Sverige än vad som f. n. är fallet. Enligt utskottet (InU 1971: 26) fanns många skäl för en ändring av tidskravet vid naturalisation, men med hänsyn till att frågan redan övervägdes i pågående utredning, grundlagberedningen, och då ändringar i berörda regler borde föregås av överläggningar med övriga nordiska stater fann sig utskottet inte för det dåvarande berett att ta ställning till vilken tidsgräns som var lämpligast. Utskottet kunde därför inte biträda motionsyrkandet men utgick ifrån att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på frågan. Riksdagen avslög motionen.

1972 års riksdagsbehandling. Vid 1972 års riksdag väcktes en motion (1972: 595) med samma innehåll som den nu nämnda motionen år 1971. Svenskt medborgarskap borde alltså erhållas efter fyra års vistelse i Sverige för utomnordiska medborgare och efter två års vistelse för nordiska medborgare. Inrikesutskottet vidhöll sin principiella inställning från år 1971 och avstyrkte motionen (InU 1972: 11). Utskottet framhöll att frågan om sänkning av tidskravet hade ytterligare aktualiserats genom grundlagberedningens betänkande. I samband med att grundlagberedningen avstyrkte att utländska medborgare får rösträtt vid kommunalval pekade beredningen på möjligheten att förkorta kvalifikationstiden för svenskt medborgarskap. Med hänsyn dels till att grundlagberedningens förslag kunde väntas på remiss och frågan därmed bli ytterligare belyst, dels ock till att det var angeläget att bibehålla samordningen med medborgarskapslagstiftningen i de övriga nordiska länderna, var det enligt utskottet inte lämpligt att riksdagen nu bestämde sig för vilka tidsgränser som i framtiden skulle gälla som villkor för erhållande av svenskt medborgarskap.

1973 års riksdagsbehandling. Även vid 1973 års riksdag väcktes en motion av samma innebörd som tidigare motioner (1973: 1545). Den huvudsakliga motiveringen för yrkandet var att invandrarna bör få möjlighet att utöva politiska rättigheter efter en kortare vistelse än vad som nu är fallet. Utskottet (InU 1973: 10) framhöll bl. a. att proposition med anledning av grundlagberedningens betänkande skulle föreläggas riksdagen. Vidare hade förslag om nordisk kommunal rösträtt och valbarhet

förelagts Nordiska rådet av Finlands regering. Utskottet framhöll slutligen att frågan om lätnader i tidskravet för erhållande av svenskt medborgarskap inte borde övervägas självständigt i förhållande till eventuella förslag om förändringar i utlänningars möjligheter att utöva politiska rättigheter. Med hänsyn härtill och då sistnämnda fråga var aktuell i annat sammanhang ansåg sig utskottet inte böra biträda motionsyrkandet. Motionen avsågs av riksdagen.

Det kan i detta sammanhang även nämnas, att konstitutionsutskottet i betänkande med anledning av motion (1971: 227) om utökade politiska rättigheter för invandrare har understrukit önskvärdheten av att åtgärder övervägs för en väsentlig förkortning av den erforderliga väntetiden för invandrare, som genom naturalisation önskar bli svensk medborgare.

Slutligen framlades i motion 1973: 702 förslag om att sänka kvalifikationstiden för svenskt medborgarskap till tre år för utomnordiska medborgare och till två år för nordiska medborgare.

Frågan om politiska rättigheter för invandrare har nu framlagts i proposition 1975/76: 23 om kommunal rösträtt för invandrare som bygger på betänkandet SOU 1975: 15, Kommunal rösträtt för invandrare. Fr. o. m. den 1 januari 1976 föreslås i Sverige bosatta utlänningar få rösträtt vid val av kommunfullmäktige, landsting och kyrkofullmäktige samt vid prästval. Som särskild förutsättning för utlännings rösträtt skall enligt förslaget gälla att vederbörande har varit kyrkobokförd i Sverige den 1 november de tre åren närmast före valåret. Med rösträtten skall enligt förslaget också följa valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

7.1.2 Barns medborgarskap

1967 års riksdagsbehandling. I motioner (I: 437 och II: 556) föreslogs en översyn av MbL såvitt avsåg svenskt medborgarskap för barn. Enligt motionärerna borde alla barn som föds i Sverige bli svenska medborgare, om den ena föräldern är svensk. Till stöd härför anförde motionärerna att till följd av invandringen allt flera barn, som är födda här, inte är svenska medborgare och att antalet socialfall bland dessa barn har ökat väsentligt. I motionerna uttalades vidare att barn kidnappas och förs utomlands efter upplösning av föräldrarnas äktenskap. Dessutom framhölls som otillfredsställande att barn blir svenska medborgare endast om föräldrarna avstår från äktenskap. Utskottet (1LU 1967: 27) ansåg att motionerna inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd. Frågan förföll eftersom sammanjämkning av kamrarnas beslut inte var möjlig. Som stöd för sitt ställningstagande anförde utskottet bl. a. att dubbla medborgarskap skulle uppkomma i stor utsträckning om förslaget genomfördes. Utskottet refererade även till följande uttalande av departementschefen vid MbL:s tillkomst:

Stundom kan det vara motiverat att barnet naturaliseras självständigt. Detta gäller främst då föräldrarnas äktenskap upplösts och modern fått

vårdsnaden om barnet. I likhet med de delegerade anser jag, att i dylika fall bör vara regel att göra avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren. Står barnet under föräldrarnas gemensamma vårdnad, synes den omständigheten, att fadern icke vill eller icke kan bli svensk medborgare, ej böra utesluta att barnet naturaliseras på ansökan av föräldrarna.

Utskottet hade under hand inhämtat att de möjligheter till avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren som lagen erbjuder i praxis utnyttjas på ett smidigt sätt som tillmötesgår de barns intressen av vars föräldrar endast den ene är svensk medborgare. Utskottet framhöll vidare i sitt yttrande vad beträffar de sociala förmånerna, att möjligheterna för de av motionärerna åsyftade barnen att erhålla bidragsförskott, allmänt barnbidrag, sjukförsäkring, socialhjälp, utbildning i grundskola och gymnasium inte är beskurna genom barnens avsaknad av svenskt medborgarskap. Utskottet anförde även att man genom den antydda lagändringen ej kunde hindra att barn förs ut ur riket.

I sammanhanget ville utskottet beröra en närliggande fråga som tilldragit sig dess uppmärksamhet. Spörsmålet gällde barn i äktenskap där modern är svensk medborgare och fadern är statslös. En förutsättning för att sådana barn vid födelsen skall förvärva svenskt medborgarskap är, som nämnts, att de fötts i Sverige. Detta medför att barn som föds utomlands i sådana äktenskap kan komma att bli statslösa. Stadgandets begränsning till barn som föds här har motiverats av att avsaknaden av en sådan begränsning skulle medföra stora tillämpningssvårigheter samt att utomlands födda barn i äktenskap mellan statslös man och svensk kvinna ofta kunde antas sakna närmare anknytning till Sverige. Departementschefen ansåg det vid MbL:s tillkomst lämpligast att frågan huruvida sådana barn skall förvärva svenskt medborgarskap underkastas prövning i det enskilda fallet. Utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet huruvida de erfarenheter som vunnits under tillämpningen av medborgarskapslagen föranleder ett ändrat ställningstagande rörande nämnda barns förvärv av svenskt medborgarskap.

1968 års riksdagsbehandling. Motionerna I: 16 och II: 65 överensstämde med 1967 års motionspar. Utskottet (1LU 1968: 54) avstyrkte bifall till motionerna och hänvisade till vad utskottet anförde år 1967. Frågan förföll vid behandlingen i kamrarna.

Med anledning av prop. 1968: 128 angående bl. a. godkännande av 1963 års Europarådskonvention om begränsning av flerfaldigt medborgarskap m. m. väcktes vidare två likalydande motioner (I: 978 och II: 1240). I dessa framhölls att en ändring i medborgarskapslagstiftningen i enlighet med förslagen i motionerna I: 16 och II: 65 skulle innebära att Sverige i större utsträckning än hittills kom att godkänna dubbla medborgarskap för barn under 18 år. Detta borde emellertid vara förenligt med Europarådskonventionen, eftersom skyldighet att välja medbor-

garskap enligt motionärerna torde inträda vid 18 års ålder. Motionärerna framhöll vidare att för att inte någon tvekan skulle uppstå om våra framtida möjligheter att överväga ändringar i den svenska medborgarskapslagstiftningen i enlighet med motionerna I: 16 och II: 65, det torde vara nödvändigt att riksdagen vid antagande av prop. 1968: 128 uttryckligen ansluter sig till vad i motionerna anförts om möjligheterna att vid ett godkännande av konventionen ändå kunna företa en översyn av den svenska medborgarskapslagstiftningen efter de riktlinjer som angetts i motionerna (I: 16 och II: 65).

Enligt utskottet var ett motivuttalande av den art motionärerna föreslagit inte förenligt med konventionens allmänna syfte att minska antalet flerfaldiga medborgarskap. Utskottet ansåg sig därför inte böra tillstyrka bifall till motionerna I: 978 och II: 1240. Frågan förföll eftersom sammanjämkning av kamrarnas beslut inte befanns möjlig.

1969 års riksdagsbehandling. Även i motioner till 1969 års riksdag (I: 743 och II: 856) togs upp frågan om en översyn av bestämmelserna om medborgarskap för barn. Motionerna överensstämde i sak med motsvarande motioner vid 1968 års riksdag. Utskottet anförde i sitt utlåtande över motionerna (ILU 1969: 3) att det inte hade frångått sin tidigare bedömning och avstyrkte bifall till motionerna. Vidare erinrade utskottet om att medborgarskapslagstiftningen tillkommit genom nordiskt samarbete samt att de nordiska medborgarskapslagarna i allt väsentligt överensstämde med varandra. Frågan om revidering av lagarna borde därför behandlas i nordisk samverkan. Frågan förföll sedan sammanjämkning av kamrarnas beslut inte blivit möjlig.

1970 års riksdagsbehandling. I motionerna I: 316 och II: 341 hemställdes om en översyn av gällande bestämmelser beträffande medborgarskap för här i riket bosatta barn, av vars föräldrar endast den ena är svensk medborgare. Utskottet framhåll (ILU 1970: 50) att det i praxis finns möjligheter att göra avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren på ett smidigt sätt som tillmötesgår ifrågavarande barns intressen. Att så är fallet framgick av den utförliga redogörelse som hade lämnats av SIV i remissyttrande över de aktuella motionerna. Utskottet uttalade vidare att ett genomförande av förslaget skulle leda till dubbla medborgarskap i stor omfattning. Utskottet avstyrkte bifall till motionen. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vidare yrkades i motion II: 578 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om

1. utredning syftande till att ge alla i Sverige bosatta barn en lika ställning inom sociallagstiftningen,
2. att Kungl. Maj:t måtte verka för tillkomsten av en internationellt samordnad medborgarskapslagstiftning.

Utskottet uttalade (ILU 1970: 50), med hänvisning till familjepolitiska kommittén, att något initiativ från riksdagen inte var erforderligt i

fråga om det först nämnda yrkandet. Beträffande det andra yrkandet pekade utskottet på att Nordiska rådet hade antagit en rekommendation till regeringarna i de nordiska länderna att undersöka om man vid fastställande av medborgarskap kunde ta större hänsyn till principen om barnets intress. Rådets juridiska utskott hade i det sammanhanget uttalat att det på ett senare stadium kan övervägas ett nordiskt initiativ på europeiskt plan för att söka vinna gehör för en ny syn på barnets ställning i medborgarskapsrättsligt hänseende. Utskottet ansåg det mot denna bakgrund inte påkallat att riksdagen tog något initiativ i det hänseendet som motionären yrkat. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

1975 års riksdagsbehandling. I motion 1975: 1739 hemställas bl. a. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av MbL i syfte att i lagen likställa man och kvinna. Möjlighet borde övervägas för barn med dubbelt medborgarskap att vid 18 års ålder själv välja medborgarskap. I motionen anförts att 1950 års lag grundar sig på härstamningsprincipen, varvid barnet anses i medborgarskaphänseende i första hand härstamma från fadern och i andra hand från modern. Detta avsteg från jämställdhetsprincipen mellan man och kvinna grundar sig på önskemålet att undvika dubbla medborgarskap. Enligt motionärerna har dessa syften inte uppnåtts, då skilda länder tillämpar olika principer för barns arv av medborgarskap. En lämplig ordning borde därför vara att acceptera dubbla medborgarskap fram till 18 års ålder.

7.2 Invandrarutredningens betänkande *Invandrarna och minoriteterna* (SOU 1974: 69)

Invandrarutredningen, som tillsattes år 1968, har haft till uppgift att kartlägga invandrarernas och minoriteternas situation i Sverige och att föreslå samhällsåtgärder på skilda områden för dessa grupper. Utredningen har varit parlamentariskt tillsatt.

Invandrarutredningen avgav hösten 1974 sitt slutbetänkande *Invandrarna och minoriteterna* (SOU 1974: 69). Betänkandet, som har remissbehandlats, har lett till en proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m. m., vilken har antagits av riksdagen i maj i år (prop. 1975: 26, InU 1975: 6, rskr 1975: 160). Invandrarutredningen har inte sett som sin uppgift att göra en allmän översyn av MbL. Utredningen har emellertid efter en genomgång av reglerna för förvärv av svenskt medborgarskap funnit anledning att ta upp vissa frågor till diskussion. Frågorna rör i huvudsak kravet på hemvist i Sverige, försörjningsmöjligheter för den som önskar få svenskt medborgarskap samt vissa problem i samband med barns medborgarskap.

Utredningen, som ifrågasätter om inte tiden nu är mogen för att anse att en icke-nordbo redan efter fem års vistelse i landet hunnit växa in i samhällslivet i sådan grad att han kan upptas till svensk medborgare,

föreslår att kvalifikationstiden för icke-nordbor sänks från sju till fem år. För nordbor föreslås en sänkning av tiden från tre till två år. Utredningen har däremot inte föreslagit någon sänkning av hemvisttiden vid förvärv av svenskt medborgarskap efter anmälan enligt 10 § b) MbL. Invandrarutredningen anser det motiverat att liksom hittills ställa mindre krav i fråga om hemvisttidens längd när det gäller medborgare i nordiskt land.

I fråga om försörjningsvillkoret, dvs. kravet att sökanden skall ha möjlighet att försörja sig och sin familj, framhåller invandrarutredningen bl. a. följande. Kravet på försörjningsförmåga har blivit alltmer nyanserat till följd av den allmänna samhällsutvecklingen. Personer som i praxis inte anses uppfylla försörjningsvillkoret och inte heller dispenserar från det är, förutom personer som för sin försörjning är helt beroende av socialhjälp, även personer som inte gör vad som skäligen kan begäras för att betala skatter, böter eller underhållsskulder samt slutligen hemmafruar i vissa fall. Till detta kommer enligt utredningen följande synpunkter. Att vid upprepade tillfällen utan laga skäl försumma att betala skatter, böter eller underhåll bör snarare ses som en vandelsfråga än en försörjningsfråga. Invandrarutredningen har bl. a. anfört detta som ett skäl att ta bort försörjningsvillkoret.

Utredningen förordar att en s. k. spärregel mot statslöshet för barn införs, något som innebär att barn fött av svensk mor inte i något fall skall bli statslös. Slutligen vill utredningen få till stånd en praxisändring vid naturalisation av barn efter ansökan av föräldrarna. För närvarande bifalls sådan ansökan dels när barnet automatiskt förlorar sitt utländska medborgarskap vid naturalisation, dels ock när barnet inte kan förlora sitt tidigare medborgarskap vare sig självständigt eller som biperson till sin utländska fader. Däremot upptas inte alla barn i en tredje grupp, bestående av sådana barn som inte kan förlora sitt medborgarskap självständigt men väl som biperson till fadern. Utredningen anser att eftersom redan nu till svenska medborgare upptas barn som inte kan förlora sitt tidigare medborgarskap, praxis bör liberaliseras även för denna resterande grupp av barn, så att de kan upptas till svenska medborgare, även om de efter naturalisation kommer att ha två medborgarskap.

Vid remissbehandlingen av invandrarutredningens betänkande tillstyrkte de flesta remissinstanserna de förslag till ändringar i MbL som framförts. Beträffande förslaget om sänkning av kravet på hemvist i riket framfördes från vissa håll krav på ytterligare utredning. Bl. a. framhölls att man borde avvakta utredningen om kommunal rösträtt. Länsstyrelsen i Älvsborgs län anförde att tiden för anmälan enligt 10 § b) MbL också borde sänkas till fem eller eventuellt fyra år.

8 Överväganden och förslag

8.1 Inledning

Medborgarskapslagen (MbL) har nu tillämpats i tjugofem år. Vid två tillfällen har under denna tid ändringar i sak genomförts i lagen. I olika sammanhang har förslag väckts om en översyn av medborgarskapslagstiftningen eller begränsade ändringar i denna.

I riksdagen har sålunda under de senaste åren vid flera tillfällen väckts motioner om ändringar i MbL. Sålunda har åren 1971, 1972 och 1973 lagts fram förslag om att utlänning, som vistats i landet sedan fyra år eller, i fråga om nordbo, sedan två år, skall kunna få svenskt medborgarskap. I en motion år 1973 har även föreslagits att svenskt medborgarskap skall kunna förvärfvas av utomnordisk medborgare efter tre års hemvist här. Den medborgarskapsrättsliga ställningen för barn med svensk moder och utländsk fader har varit föremål för upprepade motioner under åren 1967—1970 och år 1975.

Invandrarutredningen, som har haft i uppdrag att kartlägga invandrarernas och minoriteternas situation i Sverige och att föreslå samhällsåtgärder på olika områden för dessa grupper, har inte sett som sin uppgift att göra en allmän översyn av medborgarskapslagstiftningen. Som tidigare angetts har utredningen emellertid vid sin kartläggning funnit skäl att ta upp vissa frågor som rör medborgarskapslagstiftningen. Utredningen har sålunda föreslagit ändrade bestämmelser i fråga om kraven på viss tids hemvist i Sverige och försörjningsförmåga för att utlänning skall kunna naturaliseras. Vidare har behandlats frågan om barns medborgarskap i vissa fall. Invandrarutredningen har däremot inte föreslagit några ändringar beträffande anmälningsförfarandet.

Mot bakgrund av de förslag som sålunda väckts har det bedömts lämpligt att närmare behandla vissa frågor om ändring i MbL inom ramen för en departementspromemoria. Under arbetet har samråd ägt rum med representanter för Danmark, Finland och Norge.

8.2 Hemvistvillkoret

8.2.1 Hemvistkravet vid naturalisation

Det krav på hemvist i Sverige som fastställdes i 1950 års lag hade tillämpats i praxis sedan lång tid. I 1924 års medborgarskapslag föreskrevs visserligen fem års hemvist, men i praktiken hade så kort tid kommit att tillämpas endast för nordiska medborgare. För utomnordiska medborgare krävdes sju år, vilket också blev den tid som de nordiska delegaterna kunde enas om i 1949 års betänkande.

Enligt 6 § andra stycket MbL kan i vissa fall undantag ske från de villkor som uppställts i paragrafens första stycke, nämligen om det medför gagn för riket att sökanden blir svensk medborgare eller om sökan-

den förut ägt svenskt medborgarskap eller är gift med svensk medborgare. Detsamma gäller om det eljest med hänsyn till sökandens förhållanden föreligger särskilda skäl för att han får svenskt medborgarskap. I fråga om dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare kan, även om annat särskilt skäl inte föreligger, undantag ske från kravet på sju års hemvist i Sverige. De i 6 § angivna dispensmöjligheterna har i stor utsträckning tillämpats i fråga om kravet på hemvisttidens längd. Sammanfattningsvis har följande dispensexpraxis tillämpats i fråga om hemvisttidens längd.

Den som är gift eller sammanboende med svensk medborgare naturaliseras efter fyra års vistelse här och tre års äktenskap eller sammanboende. För nordiska medborgare krävs numera endast tre års vistelse i riket. Är sådan medborgare gift eller sammanboende med svensk medborgare fordras två års vistelse här och ett års äktenskap. Kravet på hemvist varierar, när dispens meddelas på grund av "särskilda skäl". Denna dispensexgrund tillämpas bl. a. i fråga om utlänningsomställning som för att erhålla svenskt medborgarskap måste ansöka om befrielse från tidigare medborgarskap liksom i fråga om äldre personer, statslösa och i vissa fall politiska flyktingar.

Den som måste ansöka om befrielse från sitt hemlands medborgarskap upptas regelmässigt efter sex års vistelse med hänsyn till att det som regel tar lång tid att bli befriad från detta. Personer över 70 år får i allmänhet svenskt medborgarskap efter fem års vistelse här. Detsamma gäller statslösa och politiska flyktingar, när starka humanitära skäl föreligger. Föreligger inte sådana skäl krävs i fråga om statslösa hemvist i Sverige under sex år.

Lagens hemvistkrav på sju år blir mot bakgrund av vad som sagts nu i praktiken inte tillämpligt på andra sökande än sådana som i samband med naturalisation förlorar sitt tidigare medborgarskap, exempelvis sökande från flertalet västeuropeiska länder, samt politiska flyktingar, vilka naturaliseras utan krav på befrielse från sitt hemlands medborgarskap.

Som framgått av avsnitt 3.1 har vid tillämpningen av MbL:s bestämmelser om krav på hemvist i riket viss tid vid naturalisation utvecklats sig en fast och i vissa hänseenden långtgående dispensexpraxis. Under senare tid har MbL:s dispensmöjligheter kommit att tillämpas på alltfler kategorier sökanden. Utvecklingen har lett till att lagtexten i allt mindre grad ger en rättvisande bild av gällande rätt. Rent allmänt kan det sägas vara av vikt att lagstiftningen, när detta är möjligt, ger uttryck för det verkliga rättsläget. Särskilt viktigt är detta i fråga om lagstiftning som är av direkt intresse för en stor krets av enskilda människor, som fallet är med MbL. Vad som sagts nu talar redan i och för sig för att sådana ändringar görs i MbL, att bestämmelserna närmare anknyter till rättstillämpningen på området. Även om så sker måste dock även i framtiden

finnas kvar möjlighet att i olika hänseenden meddela dispens från lagens bestämmelser.

I Norge och Danmark krävs liksom i Sverige sju års hemvist för naturalisation av utomnordiska medborgare. I Finland är kravet däremot fem år. Även i ett flertal västeuropeiska länder är kvalifikationstiden fem år. Den senare tidsgränsen får förutsättas vara grundad på bl. a. en bedömning av hur lång tid det normalt tar för en invandrare att anpassa sig till förhållandena i det nya landet.

Mot den bakgrunden ter sig kravet på sju års hemvist i Sverige som onödigt långtgående. De huvudsakliga skälen för en eventuell ändring hänger emellertid samman med de ändrade förutsättningarna för en utlännings möjligheter att växa in i svenska förhållanden.

Sverige har sedan 1945 tagit emot ett stort antal invandrare. Invandringen var särskilt stor under åren 1969 och 1970. I vårt land har under senare år genomförts en rad åtgärder för att anpassa invandrarna till svenska förhållanden. Här skall nämnas några. Genom lagstiftning 1972 och 1973 tillförsäkrades invandrare på den svenska arbetsmarknaden rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning. För de invandrare som inte omfattas av denna lag finns ett omfattande utbud av avgiftsfria språkkurser, som anordnas av studieförbunden. Inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen ges undervisning i svenska som förberedelse till yrkesutbildning. Studieförbunden anordnar vidare studiecirkelar i särskild samhällsundervisning. Kontaktkurser för hemarbetande invandrarkvinnor har under senare år anordnats försöksvis. I samband därmed har förekommit uppsökande verksamhet och hjälp med barntillsyn. Försöksverksamhet med förskoleaktiviteter för invandrabarn pågår på vissa orter. I ett 50-tal kommuner har särskilda invandrarbyråer inrättats för att underlätta den enskilde invandrarens kontakt med samhällsorganen.

Under senare hälften av 1960-talet började samhällsorganen och de större organisationerna i ökad utsträckning att vidta särskilda åtgärder i syfte att informera invandrarna om rättigheter och skyldigheter på skilda områden och om service av olika slag. Dessa informationsinsatser har tagit sikte dels på väntade invandrare till Sverige dels på personer som redan invandrat hit. Senast har förslag till ytterligare åtgärder lagts fram genom prop. 1975: 26.

Genom bl. a. dessa åtgärder har invandraren fått möjlighet att snabbare än förr inlemmas i det svenska samhället. Det kan därför sättas i fråga om den i lagen föreskrivna kvalifikationstiden, som tillkom under en tid då åtgärderna för invandrarna hade en blygsam omfattning, fortfarande är motiverad. I princip bör kravet på hemvisttidens längd inte sättas högre än vad som behövs för att utlänningar i allmänhet skall hinna inlemmas i det svenska samhället.

De synpunkter som nu anförts får anses tala för att kvalifikationsti-

den vid naturalisation bör sänkas. I riksdagen har väckts motioner om att sänka tiden till fyra år för utomnordiska medborgare och till två år för nordiska medborgare. Vid ett tillfälle har förslag framförts om att sänka tiden till tre år för utomnordiska medborgare. Invandrarutredningen har för sin del föreslagit en kvalifikationstid på fem år för utomnordiska medborgare och två år för nordiska.

Frågan är då hur lång tids hemvist som bör krävas. En utgångspunkt utgör det förhållandet att dispenser i fråga om hemvistvillkoret som regel inte sträcker sig längre än till att fem års hemvist krävs. Härvid bortses från den dispens som lämnas den som är gift med svensk medborgare. Dispenspraxis i vårt land torde bl. a. bygga på den bedömningen, att det i allmänhet krävs åtminstone fem år för att utomnordisk invandrare skall hinna växa in i det svenska samhället. Det bör även nämnas att en femårstid är vanligt förekommande vid naturalisation i länder med omfattande invandring.

I riksdagen har, som tidigare framgått, väckts förslag om fyra års kvalifikationstid, främst med hänsyn till önskemålet att ge invandrarna möjlighet att redan efter denna tid utöva politiska rättigheter. Tiden torde dock inte nu vara mogen för en sådan sänkning av den föreskrivna hemvisttiden. Det nämnda önskemålet tillgodoses f. ö. i viss mån genom att kommunal rösträtt för invandrare genomförs (prop. 1975/76: 23). Invandrarutredningens förslag om en sänkning till fem år synes mot bakgrund av det ovan anförda vara välgrundat.

Det föreslås därför sådan ändring i 6 § första stycket MbL, att utläning i allmänhet kan naturaliseras sedan han under fem år haft hemvist här i riket.

För de nordiska medborgarna finns i 6 § andra stycket MbL möjlighet att medge dispens från villkoret om sju års hemvist, även om det inte föreligger några särskilda skäl. Som tidigare nämnts krävdes i praxis fem års vistelse för nordbor vid den nuvarande lagens tillkomst. Denna praxis bestod fram till år 1969, då kravet på hemvist för nordbo sänktes till tre år (prop. 1968: 128). Departementschefen hade visserligen redan vid MbL:s tillkomst för sin del ansett att det för nordbor räckte med tre års vistelse, men han ansåg sig då inte kunna ta ställning till om en så kort tid som tre år var lämplig som allmän regel. Senare har de nordiska länderna genom det s. k. Helsingforsavtalet överenskommit att underlätta för medborgare i ett nordiskt land att förvärva medborgarskap i annat nordiskt land.

Invandrarutredningen föreslår att kravet på hemvisttid för nordbor sänks till två år. Förslaget motiveras med de nordiska ländernas gemenskap i fråga om kultur samt dess likartade samhällsförhållanden. Förslag om sänkning till två år har även framförts av Nordiska rådet i maj år 1975. Rådet anför samma motivering.

Vid en sänkning av det allmänna hemvistidskravet till fem år talar

övervägande skäl för att också kravet på hemvisttid för nordiska medborgare sänks. Tiden bör sänkas från nuvarande tre till två år. I samband därmed föreslås, att i 6 § första stycket förs in en uttrycklig bestämmelse om det särskilda hemvistkravet för dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare.

8.2.2 Hemvistkravet vid förvärv av svenskt medborgarskap efter anmälan enligt 10 § b) MbL

Enligt 10 § MbL kan regeringen efter avtal med Danmark, Finland, Island eller Norge förordna om tillämpning av bestämmelserna i 10 § a)—c) MbL. Sådana avtal har ingåtts mellan Sverige och de övriga nordiska länderna utom Island.

Enligt 10 § b) MbL kan medborgare i fördragslutande stat efter hänvändelse till länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd skriftligen anmäla sin önskan att bli svensk medborgare, under förutsättning att han förvärvat det danska, finländska eller norska medborgarskapet på annat sätt än genom naturalisation, att han fyllt 18 år, att han bott sju år i riket samt att han inte under denna tid har dömts till fängelse.

Den nuvarande kvalifikationstiden tillkom år 1969, då tiden sänktes från tio till sju år. Medborgare i annat nordiskt land förvärvar i flertalet fall svenskt medborgarskap efter anmälan, trots att i detta fall jämfört med förvärv genom naturalisation fordras mer än dubbelt så långt tids hemvist här. (Se fig. 10.1 sid. 347 i SOU 1974: 69). Förvärv av svenskt medborgarskap genom anmälan är fördelaktigt från bl. a. den synpunkten att den formella behandlingen är enkel. Det finns anledning att även i fortsättningen underlätta för nordiska medborgare att erhålla svenskt medborgarskap på detta sätt.

Vad som sagts nu talar för att hemvisttiden också i detta fall sänks till fem år. Ett ytterligare skäl är att hemvisttiden i anmälningsfallen numera är densamma som den i 6 § MbL föreskrivna hemvisttiden i naturalisationsfallen och att det är rimligt att de båda tidsfristerna också i fortsättningen överensstämmer med varandra.

En sådan ändring förutsätter att nytt avtal träffas med Danmark, Finland och Norge om tillämpning av 10 § b) MbL i dess nya lydelse.

8.2.3 Dispenspraxis efter en lagändring

En sänkning av kravet på hemvisttidens längd medför att man måste ta ställning till om vissa nu förekommande fall av dispens efter sänkningen alltså skall komma i fråga. I sådant fall får vidare övervägas efter vilken tid naturalisation tidigast skall ske. I det följande görs en genomgång från denna utgångspunkt av de dispenser som medges med stöd av 6 § andra stycket MbL.

Dispensgrunden *gagn för riket* har som tidigare nämnts tillämpats mycket restriktivt och praktiskt taget endast i förhållande till hemvist-

villkoret. Det är inte möjligt att generellt ange hur lång tids hemvist som i dessa fall hittills har fordrats. Under senare år har dispensgrunden knappast alls använts, varken av SIV eller av regeringen. En sänkning av hemvisttiden torde under alla omständigheter inte påverka denna dispensgrund.

Dispensgrunden *förut ägt svenskt medborgarskap* tillämpas bl. a. på hemvändande emigranter, huvudsakligen svenskamerikaner. Dessa naturaliseras en kort tid efter det att de åter tagit hemvist i Sverige. Inte heller i dessa fall påverkas dispenspraxis av en sänkning av den i MbL föreskrivna hemvisttiden.

Dispensgrunden *gift med svensk medborgare* tillämpas ofta. Vid utlännings giftermål med infödd svensk medborgare reduceras kravet på hemvisttid förhållandevis mycket. Härvid krävs dock att äktenskapet har viss varaktighet. Som angetts innebär gällande praxis att hemvist i riket krävs sedan minst fyra år och att äktenskapet skall ha varat i minst tre år. Har sökanden vistats mer än fyra år i riket, kan kravet på äktenskaps längd reduceras. För den som blir upptagen till svensk medborgare under villkor att han erhåller befrielse från sitt hemlands medborgarskap minskas kravet på hemvist ytterligare något. Utländsk kvinna som är gift med utomlands bosatt svensk medborgare kan naturaliseras utan krav på hemvist i Sverige. I sådant fall skall dock äktenskapet ha varat under tid som motsvarar lagens krav på hemvisttid. Makarna skall dessutom vara bosatta utanför hustruns hemland. Samma praxis tillämpas i fråga om sammanboende.

Även om MbL:s krav på hemvisttid sänks till fem år, innebär nuvarande dispenspraxis en extra förmånlig behandling för den som är gift eller sammanboende med svensk medborgare. Förmånen blir emellertid avsevärt mer begränsad än förut. Bakgrunden till att den som är gift med svensk medborgare kan naturaliseras efter avsevärt kortare tid än annan är den, att utläningen i detta fall ges särskilt gynnsamma förutsättningar för att växa in i svenska förhållanden. Anses det nu motiverat att sänka det allmänna kravet i fråga om hemvisttid från sju till fem år, synes vad nu nämnts böra leda till att kravet på hemvisttid sänks ytterligare i äktenskapsfallen. Vid en sänkning av det generella kravet på hemvisttid bör därför kvalifikationstiden för den som är gift eller sammanboende med svensk medborgare dispensvägen sänkas ytterligare. I fråga om medborgare i annat nordiskt land torde i allmänhet saknas skäl att godta kortare tids hemvist än två år, även om sökanden är gift med svensk medborgare.

Dispensgrunden *särskilda skäl* innefattar som ovan påpekats flera olika sökandekategorier. Tidskravet varierar. För de kategorier för vilka dispens f. n. lämnas efter en hemvisttid som är lika lång som eller längre än den tid som nu föreslås gälla enligt lag torde dispens i många fall inte längre vara påkallad. En allmän sänkning av hemvistkravet till fem år

torde emellertid böra medföra en ytterligare sänkning för de sökande som naturaliseras med villkor enligt 6 § tredje stycket MbL, eftersom det erfarenhetsmässigt tar lång tid att bli befriad från det tidigare medborgarskapet. Viss dispens bör gälla när makar söker svenskt medborgarskap samtidigt, men bara en av dem uppfyller hemvistvillkoret vid beslutstillfället. Enligt nuvarande praxis reduceras kravet på hemvist med två år för den av makarna som inte uppfyller villkoret. Vid den föreslagna generella sänkningen av hemvisttiden är det dock inte motiverat att behålla en så långtgående dispenspraxis.

Dispensgrunden särskilda skäl inrymmer även möjlighet att ta hänsyn till personliga, humanitära och sociala förhållanden. Ett exempel härpå utgör politiska flyktingar och statslösa. För dessa grupper reduceras i praxis kravet på hemvisttid i Sverige med två år, om sökanden anför starka humanitära skäl. Som sådana skäl godtas beträffande de statslösa besök i det förutvarande hemlandet hos närstående sjuk anförvant. I fråga om politiska flyktingar har tagits hänsyn till möjligheten för sökandens i hemlandet kvarboende närstående att få utresetillstånd, om sökande erhåller svenskt medborgarskap. Vidare har tagits hänsyn till möjligheten för flyktingar att efter erhållet svenskt medborgarskap besöka närstående i annat land än sitt hemland. För statslösa har vid sidan härav i praxis införts en generell dispens som innebär att en statslös kan upptas till svensk medborgare efter sex års vistelse i Sverige.

Genom internationella överenskommelser har Sverige åtagit sig att behandla flyktingar och statslösa särskilt förmånligt i medborgarskaps-hänseende. Det kan i detta hänseende hänvisas till bl. a. artikel 34 i 1951 års FN-konvention om flyktingars rättsliga ställning och 1961 års FN-konvention om begränsning av statslöshet. Vidare kan nämnas en rekommendation (564/1969) från Europarådet, som behandlar flyktingars förvärv av vistelselandets medborgarskap. Med hänsyn härtill bör det nu övervägas ytterligare lättnader dispensvägen för dessa grupper vid sidan av den generella sänkningen av hemvistvillkoret. I framtiden bör inte heller göras någon skillnad i behandlingen av statslösa och politiska flyktingar i fråga om kravet på hemvist i riket.

Mot bakgrund av vad som anförts föreslås följande *riktlinjer för dispenspraxis*, om en förkortning sker av den tid som utlänningen enligt MbL skall ha vistats här för att bli svensk medborgare.

Beträffande dispensgrunderna *gagn för riket* och *tidigare ägt svenskt medborgarskap* föreslås inte någon ändring i gällande praxis.

I fråga om utomnordisk medborgare som är *gift med svensk medborgare* föreslås en sänkning av hemvisttiden till tre år och en sänkning av tiden för äktenskapets bestånd till två år. Sammanboende under äktenskapsliknande former bör även framdeles jämföras med äktenskap.

Dispens på grund av sökandes *särskilda skäl* bör även fortsättningsvis

kunna ges för den som erhåller s. k. villkorat naturalisationsbeslut. Villkorsbeslutet bör kunna meddelas efter fyra års vistelse.

För statslösa och politiska flyktingar föreslås en generell dispens. Dessa båda grupper bör kunna upptas till svenska medborgare efter fyra års vistelse i Sverige.

Utöver de här nämnda dispensgrunderna torde det i enstaka fall finnas skäl att med hänsyn till humanitära, sociala eller personliga förhållanden medge vissa lättnader beträffande hemvistkravet.

Med hänsyn till att den särskilda hemvisttiden om två år för dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare har angetts i lagtexten, torde den särskilda dispensregeln för nordiska medborgare inte behövas. Bestämmelsen i 6 § andra stycket andra punkten föreslås därför utgå.

8.3 Försörjningsvillkoret m. m.

8.3.1 Frågan om avskaffande av försörjningsvillkoret

Enligt 6 § MbL gäller som villkor för naturalisation bl. a. att sökanden har fört en hederlig vandel och att han har möjlighet att försörja sig och sin familj.

Beträffande kravet på försörjningsförmåga har som nämnts utvecklingen lett till att försörjningsvillkoret efter hand har fått en avsevärt minskad betydelse som självständig bedömningsgrund (jämför 3.3). I naturalisationsärenden skall visserligen göras en utredning av sökandens försörjningsförmåga och på grundval av denna bedömas om försörjningsvillkoret är uppfyllt. Som framgått av redogörelsen under 3.3, leder dock i allmänhet denna prövning till att sökanden antingen anses uppfylla villkoret eller också erhåller dispens från det. I själva verket begränsas de kategorier av sökande som enligt nuvarande praxis inte anses uppfylla försörjningsvillkoret och som i regel inte heller erhåller dispens till dels personer som för sin försörjning är i huvudsak beroende av socialhjälp, dels personer som inte gör vad som skäligen kan begäras för att betala skatter, böter och underhållsskulder och dels vissa hemmafruar som ensamma ansöker om svenskt medborgarskap.

Med hänsyn till försörjningsvillkorets numera starkt begränsade betydelse finns anledning att överväga om villkoret bör kvarstå eller om det, som invandrarutredningen förelår, nu bör avskaffas. Ett ställningstagande förutsätter en närmare granskning av var och en av de tre kategorier som f. n. inte får dispens.

Personer som uppstår socialhjälp. Den som för sin försörjning är i huvudsak beroende av socialhjälp får som nämnts inte dispens från försörjningsvillkoret. Från denna praxis har gjorts enstaka undantag. Sålunda har i några fall dispens från försörjningsvillkoret lämnats beträffande arbetsföra personer som varit beroende av socialhjälp för sin för-

sörjning. Detta har t. ex. skett i fråga om ensamstående sökande med minderåriga barn.

Invandrarutredningen påpekar att de personer som under lång tid uppstår mer omfattande socialhjälp utgör en jämförelsevis liten grupp och att det dessutom som regel finns en förklarlig orsak till att detta sker. Det kan t. ex. vara fråga om bristande skolunderbyggnad eller yrkesutbildning. Invandrarutredningen föreslår därför att försörjningsvillkoret tas bort i MbL.

Rätten till socialhjälp tillkommer utlänning i lika mån som svensk medborgare. Den omständigheten att utlänning uppstår socialhjälp på grund av förhållanden som inte kan läggas honom till last bör inte få påverka hans möjlighet att få svenskt medborgarskap. I andra fall däremot, får bedömas i vad mån omständigheterna är sådana att han inte kan anses uppfylla vandelsvillkoret i 6 § MbL.

Personer som inte betalar skatter, böter eller underhållsskulder. I praxis har i naturalisationsärenden gjorts skillnad mellan sökande som gjort vad som skäligen kan begäras för att betala skatteskulder, böter och underhållsskulder och sådana sökanden som har underlåtit detta. Personer tillhörande den förra gruppen erhåller regelmässigt dispens från försörjningsvillkoret. I vissa fall lämnas dock inte sådan dispens. Detta gäller exempelvis när skulderna uppkommit så sent att en bedömning av sökandes vilja och förmåga att betala inte kan göras i ärendet. Dispens har också vägrats i vissa fall då skulderna varit mycket stora.

Att vid upprepade tillfällen utan godtagbart skäl underlåta att betala skatter, böter eller underhållsskulder bör som också invandrarutredningen anser närmast betraktas som en vandelsfråga. I praxis har i flera fall gjorts samma bedömning. Övervägande skäl talar för att medveten försummelse att betala skatter, böter eller underhållsskulder hänförs till bedömningen av frågan huruvida vandelsvillkoret har uppfyllts. Sökande med skatteskulder, böter eller underhållsskulder, som nu i vissa fall vägras dispens beroende på att skulderna uppkommit så sent att han inte hunnit påbörja avbetalning eller med hänsyn till att skulderna är mycket stora, bör i framtiden liksom andra sökande få svenskt medborgarskap, om vandelskäl inte föranleder annat. Dessa sökande torde för övrigt utgöra en mycket liten grupp.

Hemmafruar som ensamma söker svenskt medborgarskap. Enligt en sedan länge stadgad praxis meddelas dispens från försörjningsvillkoret för hemmafru som söker naturalisation tillsammans med sin man eller som söker ensam men vars man är svensk medborgare. Till grund för denna praxis har bl. a. legat tanken att familjen i medborgarskapshänseende skall vara enhetlig.

SIV har i till regeringen fullföljda eller överlämnade naturalisationsärenden hävdad, att det arbete som en hemmafru lägger ned på sitt hem och sin familj från försörjningssynpunkt är likvärdigt med förvärvsar-

bete utom hemmet, i vart fall när minderåriga barn finns i hemmet. Regeringen har i sina hittillsvarande avgöranden inte delat den uppfattningen. I vissa fall har dock hemmafru, som ensam sökt svenskt medborgarskap, ansetts uppfylla försörjningsvillkoret. Detta har varit fallet när sökanden tidigare har yrkesarbetat eller har yrkesutbildning och vid ansökningstillfället har minderåriga barn.

Den grupp av hemmafruar som enligt gällande praxis inte anses uppfylla försörjningsvillkoret och inte heller erhåller dispens torde vara mycket begränsad. Det kan även från principiella synpunkter diskuteras om inte dessa sökande i framtiden bör behandlas på samma sätt som hemmafru som söker svenskt medborgarskap tillsammans med sin man eller vars man har svenskt medborgarskap.

Den nu gjorda genomgången ger alltså vid handen, att sådan socialhjälpstagare som kan lämna en godtagbar förklaring till varför han uppbär socialhjälp i princip bör erhålla svenskt medborgarskap utan hinder av försörjningsvillkoret, medan bristande försörjningsförmåga i annat fall får beaktas vid bedömningen av frågan huruvida villkoret om hederlig vandel är uppfyllt. I fråga om sökande som inte betalat skatteskulder, böter eller underhållsskulder bör på motsvarande sätt göras skillnad mellan dem som försöker att uppfylla sina åligganden och andra. Beträffande den grupp av hemmafruar som nu inte anses uppfylla försörjningsvillkoret och inte heller erhåller dispens kan framhållas följande. Accepteras i fråga om socialhjälpstagare och dem som underlåtit att betala vissa skulder den uppfattning som förts fram i det föregående, kan det inte anses rimligt att behålla försörjningsvillkoret i MbL endast beträffande dessa hemmafruar. Den berörda kategorin av sökande är som nämnts mycket liten.

Mot bakgrund av vad nu anförts bör försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL nu **avskaffas**.

8.3.2 Konsekvenser av försörjningsvillkorets avskaffande

Borttagandet av försörjningsvillkoret får till följd att naturalisationsansökningar som nu i vissa fall avslås med hänvisning till sökandens bristande försörjningsförmåga i stället får bedömas och eventuellt avslås på grund av sökandens bristande vandel. Det är här fråga om sökande som inte gör vad som skäligen kan begäras för att betala skatter, böter eller underhållsskulder samt om dem som utan godtagbar anledning uppbär socialhjälp. Sökande tillhörande den första gruppen bör anses inte uppfylla vandelsvillkoret, om han visar uppenbar ovilja att göra rätt för sig, t. ex. genom att hålla sig undan från berörda myndigheter, eller också visar bristande vilja att iaktta uppgjord avbetalningsplan eller dylikt. Hit bör inte sällan kunna hänföras även sådana fall där sökanden åberopar bristande förmåga att betala men där en sammanställning av sökandens ekonomiska förhållanden klart ger vid handen, att han har

möjlighet att helt eller delvis klara betalningen. För att ansökan skall avslås på grund av bristande vandel bör således förutsättas att sökanden på ett tydligt sätt har dokumenterat sin ovilja mot eller brist på vilja att betala. Denna bör dessutom ha manifesterats under en inte alltför kort tid.

Som tidigare nämnts bör den omständigheten att en utlänning uppbär socialhjälp på grund av förhållanden som inte kan läggas honom till last inte få påverka hans möjlighet att få svenskt medborgarskap. I andra fall däremot får bedömas i vad mån omständigheterna är sådana att han inte kan anses uppfylla vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Enligt 3 § medborgarskapskungörelsen skall i naturalisationsärende göras en utredning av bl. a. sökandens försörjningsförmåga. Om försörjningsvillkoret avskaffas i MbL, får utredningen i detta hänseende göras mera begränsad. Den utredning bör göras beträffande sökandens ekonomiska omständigheter som behövs för en bedömning huruvida sökanden uppfyller vandelsvillkoret. Paragrafen bör därför i detta hänseende föreskriva att utredningen skall avse frågan i vilken omfattning sökanden fullgjort honom ålagd underhållsskyldighet och uppfyllt sina förpliktelser mot det allmänna.

Även i fråga om vandelsvillkoret kan enligt 6 § andra stycket MbL meddelas dispens. Departementschefen framhöll i 1950 års proposition att dispens från vandelsvillkoret borde meddelas mera restriktivt än dispenser från andra naturalisationsvillkor. Riksdagen delade den uppfattningen (ILU 1950: 27). I praxis har dispens getts åt den som vistats mycket lång tid i Sverige, den som är gift med svensk medborgare eller den som förut har haft svenskt medborgarskap. De förslag som nu har lagts fram bör inte i och för sig föranleda ändring av nuvarande praxis.

Mot bakgrund av vad som har anförts under 3.2 om uppskov med beviljande av svenskt medborgarskap för sökande som begått brott finns det i detta sammanhang anledning att understryka, att uppskovstiden i princip bör beräknas med utgångspunkt från tidpunkten för brottet.

8.4 Bestämmelser som hindrar att barn blir statslöst vid födelsen

I 1 § MbL anges i vilka fall svenskt medborgarskap förvärvas vid födelsen. Enligt bestämmelsen gäller olika regler för barn i äktenskap och barn utom äktenskap. Barn i äktenskap förvärvar svenskt medborgarskap vid födseln, om fadern är svensk medborgare, medan barn utom äktenskap blir svensk medborgare vid födseln, om modern har svenskt medborgarskap. I båda fallen saknar det betydelse var barnet är fött. Från huvudregeln att faderns nationalitet är bestämmande för vilket medborgarskap barn i äktenskap förvärvar vid födseln finns ett undantag. Om fadern inte har medborgarskap i någon stat eller om barnet inte förvärvar hans medborgarskap vid födseln, får nämligen barn i äkten-

skap svenskt medborgarskap om modern är svensk medborgare. En förutsättning för tillämpning av denna bestämmelse är dock att barnet har fötts här i riket. På grund av samhörigheten mellan de nordiska länderna har i 10 § a) MbL öppnats möjlighet att i vissa avseenden jämställa födelse eller hemvist i Danmark, Finland, Island eller Norge med födelse eller hemvist här i riket. För tillämpningen av bestämmelsen, liksom av 10 § i övrigt, krävs dock att avtal har träffats därom med de andra länderna. Sedan sådant avtal har träffats år 1950 mellan Danmark, Norge och Sverige och år 1969 mellan Finland och Sverige, har Kungl. Maj:t förordnat om tillämpningen i förhållande till Danmark, Finland och Norge av 10 § MbL. I detta avseende gäller därför att födelse i Danmark, Finland och Norge likställs med födelse här i riket.

1 § MbL fick sin nuvarande utformning år 1951. Tidigare saknade barn i äktenskap möjlighet att vid födseln erhålla moderns medborgarskap i de fall det inte erhöll faderns.

De delegerade framhöll i sitt betänkande att det kunde ligga nära till hands att barn i äktenskap skulle bli svensk medborgare om en av föräldrarna var det, särskilt med hänsyn till principen om könens jämställdhet. De ansåg sig dock inte kunna förorda en dylik regel främst av det skälet att den skulle medföra dubbla medborgarskap i utomordentligt stor omfattning.

I samband med förslaget om att barn i äktenskap i vissa fall borde kunna förvärva moderns medborgarskap anförde de delegerade att 1924 års lag i vissa fall ledde till att svensk kvinnas barn blev statslöst, nämligen när fadern var statslös eller barnet enligt lagen i faderns hemland inte genom födseln förvärvade dennes medborgarskap. Enligt de delegerades mening måste den då gällande lagstiftningen i detta hänseende anses otillfredsställande. Med hänsyn till den starka ökning av antalet statslösa som hade ägt rum de senaste decennierna torde det inte sällan förekomma, att en svensk kvinna gifte sig med en statslös man. De delegerade ansåg emellertid att stora tillämpningssvårigheter skulle kunna uppkomma, om man införde en bestämmelse som gav barn i äktenskap rätt att vid födseln erhålla moderns medborgarskap när antingen fadern var statslös eller barnet vid födseln inte förvärvade faderns medborgarskap. Tillämpningssvårigheterna skulle emellertid i hög grad minskas, om man begränsade bestämmelsen till att omfatta enbart barn fött i Sverige. I dessa fall skulle ur svenska myndigheters handlingar kunna inhämtas upplysningar om faderns medborgarskapsrättsliga ställning. Modern skulle även kunna ge information som kunde ligga till grund för ett säkert avgörande av denna fråga. Enligt de delegerade skulle en regel, omfattande även utomlands fött barn, medföra tillämpningssvårigheter även av det skälet, att medborgarskapsfrågan troligen inte skulle bli aktuell förrän långt efter barnets födelse. Beträffande inom landet fött barn kunde däremot en prövning av medborgarskapsfrågan ske re-

dan i samband med registreringen av födseln. Till stöd för den ifrågasvarande begränsningen åberopades slutligen att utomlands fött barn i äktenskap mellan statslös man och svensk kvinna i många fall kunde antagas sakna närmare anknytning till Sverige.

Departementschefen tillstyrkte de delegerades förslag om att barn i äktenskap som är fött här i riket i vissa fall skulle få moderns medborgarskap. Däremot biträdde han inte den under remissbehandlingen framförda meningen att bestämmelsen borde utsträckas att omfatta även sådana fall då faderns medborgarskap är ovissat eller okänt. Inte heller kunde han förorda att bestämmelsen utvidgades att avse även barn som är fött utom riket. Med hänsyn till vad som i betänkandet anfördes mot en sådan utvidgning, ansåg departementschefen det lämpligast att frågan huruvida barnet i detta fall skall få svenskt medborgarskap underkastades prövning i det enskilda fallet.

I invandrarutredningens betänkande (SOU 1974: 69) framförs som tidigare nämnts ett förslag om en spärregel mot barns statslöshet. Detta sker mot bakgrund av att MbL i motsats till bl. a. den finländska lagen och lagarna i ett flertal andra länder saknar en sådan spärregel. Ett barn som föds i äktenskap utanför Norden av svensk moder och utländsk eller statslös fader och som inte automatiskt förvärvar faderns eller födelselandets medborgarskap blir statslöst. I internationella överenskommelser nämns emellertid ofta att statslöshet i möjligaste mån bör undvikas. Även om det endast rör sig om ett fåtal fall per år, ansåg invandrarutredningen att det är otillfredsställande att ett barn som är fött av svensk moder överhuvudtaget skall kunna bli statslöst. Invandrarutredningens förslag har mottagits positivt vid remissbehandlingen.

I riksdagen har under senare år vid ett flertal tillfällen väckts motioner angående en översyn av gällande bestämmelser om medborgarskap för här i riket bosatt barn, av vars föräldrar endast den ene är svensk medborgare. Motionerna har inte lett till någon riksdagens åtgärd. Första lagutskottet har i sina utlåtanden avvisat förslagen om en sådan ändring av MbL att barn i äktenskap med svensk moder och utländsk fader skulle bli svensk medborgare vid födseln. Utskottet har därvid anført, förutom att det därigenom skulle uppkomma många fall av dubbla medborgarskap, att det redan nu finns goda möjligheter att uppta dessa barn till svenska medborgare naturalisationsvägen. I samband med utskottets uttalande år 1967 (ILU 1967: 27) berörde utskottet även frågan om barn i äktenskap vars moder är svensk medborgare och vars fader är statslös. Utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på frågan huruvida de erfarenheter som vunnits under tillämpningen av MbL föranledde ett ställningstagande rörande nämnda barns förvärv av svenskt medborgarskap.

Som nämnts tidigare, finns redan i den finska lagen en spärregel mot statslöshet för barn. Enligt 1 § 2) i den finska medborgarskapslagen för-

värvas finskt medborgarskap av barn i äktenskap, vars moder är finsk medborgare, om ej barnet vid födseln förvärvar medborgarskap i främmande stat. I motsats till vad som gäller i de övriga nordiska länderna kräver alltså den finska lagen inte att barnet är fött i landet.

Ovan har nämnts att Nordiska rådet år 1970 antog en rekommendation (6/1970) som behandlade möjligheten att vid fastställande av barns medborgarskap ta större hänsyn till principen om barnets intresse. Den samnordiska arbetsgrupp som tillsattes att undersöka detta har nu slutfört sitt arbete. I sitt betänkande föreslår arbetsgruppen bl. a. att 1 § andra punkten i de dansk-norsk-svenska lagarna ändras så att texten "här i riket fött" utgår.

Arbetsgruppen påpekar att man genom att välja denna formulering har önskat uppnå att den omständigheten att ett barn har fötts i ett land som tillämpar territorialprincipen inte skall utgöra ett hinder mot att barnet följer modern i medborgarskapsrättsligt hänseende — på samma sätt som detta förhållande enligt 1 § första punkten inte är ett hinder för att barnet följer fadern i medborgarskaphänseende.

Som tidigare nämnts pågår för närvarande arbete rörande medborgarskapsfrågor inom en expertkommitté i Europarådet. Enligt Europarådets rekommendation 696 år 1973 om särskilda aspekter på förvärv av medborgarskap bör det utredas om det är möjligt att få fram en konvention som behandlar barns medborgarskap i de fall barnets föräldrar har olika medborgarskap. I rekommendationen berörs även frågan om statslösa barn. Ministerrådet rekommenderas att inbjuda medlemsstaterna att införa en regel enligt vilken barn erhåller vederbörande stats medborgarskap oavsett var barnet är fött, om barnets moder är medborgare i den staten och barnet i annat fall skulle bli statslöst.

Denna fråga behandlas även i den rapport som föregick rekommendationen. Det framhålls där att frågan om undvikande av statslöshet har diskuterats mycket av medlemsstaterna samt att de flesta medlemsstater i allmänhet ger sitt medborgarskap till personer som föds på deras område, om de annars skulle bli statslösa. Ett ytterligare steg vore därför att ge landets medborgarskap till barn som är födda utanför medlemsstatens område av en statslös fader och en moder, som har medborgarskap i medlemsstaten. I rapporten framhålls att, om en sådan regel infördes i medlemsstaterna, fullständig överensstämmelse skulle uppnås med de två första meningarna i art. 4 i 1961 års FN-konvention om begränsning av statslöshet.

Av det ovan anförda framgår att barn i äktenskap, fött av svensk moder i vissa fall kan bli statslöst, nämligen om barnet föds utanför Norden och fadern är statslös eller om barnet inte förvärvar faderns medborgarskap. En ytterligare förutsättning är att barnet inte föds i ett land som tillämpar territorialprincipen, i vilket fall barnet erhåller medborgarskap i det landet. För att belysa i vilka fall barn i äktenskap mel-

lan svensk moder och utländsk fader inte vid födseln erhåller faderns medborgarskap kan nämnas, att vissa stater kräver att barnet skall registreras i hemlandet för att erhålla faderns medborgarskap. Sker inte sådan registrering kan barnet således i vissa fall bli statslöst.

Vid MbL:s tillkomst fäste föredragande departementschefen, som förut nämnts, avgörande vikt vid svårigheten att tillämpa en lagregel som även gav barn födda utanför riket svenskt medborgarskap, om modern var svensk medborgare och fadern var statslös eller barnet inte erhöll hans medborgarskap. Härtill kom att dessa barn enligt hans mening har ringa anknytning till Sverige.

Sedan lagens tillkomst har antalet statslösa personer ökat betydligt världen över. Man har därför, i synnerhet på det internationella planet, intensifierat ansträngningarna att minska antalet statslösa personer samt att förbättra deras rättsliga ställning. Som exempel tjänar 1954 och 1961 års FN-konventioner om statslösas rättsställning resp. begränsning av statslöshet. Det bör vidare erinras om den nyss nämnda rekommendationen av Europarådet.

Från principiell synpunkt framstår det som ett både rimligt och angeläget krav att barn som föds av svensk moder inte skall kunna bli statslöst vid födseln. Det kan i och för sig hävdas att barnets rätt till svenskt medborgarskap i nu angivet fall inte bör påverkas av de större eller mindre svårigheter som rent praktiskt föreligger, när det gäller att konstatera huruvida barnet förvärvat faderns medborgarskap. Å andra sidan är det svårt att helt bortse från sådana praktiska överväganden.

De synpunkter som anfördes vid den nuvarande bestämmelsens tillkomst kan därför sägas fortfarande ha viss betydelse. Det bör emellertid framhållas att kommunikationsförhållandena har förbättrats och upplysningar numera lättare kan erhållas om främmande medborgarskapslagstiftning. Svårigheten att avgöra huruvida en person är statslös kan därför nu i vart fall inte tillmätas samma betydelse som år 1950. Finland tillämpar redan en spärregel mot att barn till finsk moder föds statslöst, vilken regel inte förutsätter att barnet fötts i Finland. Enligt vad som uppgivits från finsk sida, har bestämmelsen inte vållat några mer betydande praktiska svårigheter.

Mot bakgrund av vad som nu har anförts får övervägande skäl anses tala för att bestämmelsen i 1 § punkt 2 MbL ändras så, att det inte längre krävs att ett barn skall vara fött i Sverige för att det skall förvärva svenskt medborgarskap genom modern. En sådan ordning har, som tidigare framhållits, föreslagits också av invandrarutredningen och den samnordiska arbetsgruppen.

Den ändring som föreslås innebär att orden "här i riket fött" utgår i 1 § punkt 2 MbL. Den omständigheten att barnet föds i land som tillämpar territorialprincipen och därigenom får det landets medborgarskap kommer genom den föreslagna ändringen inte att hindra att barnet också får moderns svenska medborgarskap.

8.5 Ändring av praxis vid självständig naturalisation av barn

Barn i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader naturaliseras i vårt land i allmänhet som biperson till fadern. Har barnet fyllt femton år, får även barnet uttala sig innan ansökan avgörs.

Ett av villkoren enligt MbL för självständig naturalisation är att sökanden fyllt aderton år. Villkoret är dock liksom de andra villkoren dispensivt.

Svensk praxis i fråga om självständig naturalisation av barn är numera mycket liberal. I äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man naturaliseras sålunda regelmässigt alla barn, som vid förvärv av svenskt medborgarskap förlorar sitt tidigare medborgarskap. Detsamma gäller barn som inte förlorar sitt tidigare medborgarskap ens om det upptas till svensk medborgare tillsammans med fadern, t. ex. brittiska och grekiska barn. I de senare fallen uppstår sålunda dubbelt medborgarskap. Även sådana barn, som inte förlorar sitt tidigare medborgarskap om det förvärvar svenskt medborgarskap genom självständig naturalisation men väl om det naturaliseras som biperson till fadern, t. ex. italienska och spanska barn, kan numera självständigt naturaliseras i vissa fall. Faderns ansökan om svenskt medborgarskap avvaktas dock i allmänhet för att dubbelt medborgarskap för barnet skall kunna undvikas. Om det visar sig att fadern inte för egen del ansöker om svenskt medborgarskap trots att han uppfyller villkoren för att erhålla sådant, upptas barnet självständigt, fastän dubbelt medborgarskap därigenom uppstår. Den omständigheten att även fadern hade kunnat upptas till svensk medborgare har, som tidigare nämnts, varit avgörande för bifall till barnets ansökan. Någon ansökan om självständig naturalisation i fall där fadern uppfyllt hemvistvillkoret men ej övriga villkor för egen del har inte varit föremål för bedömning av regeringen.

För självständig naturalisation av barn gäller generellt att barnet skall vistas i Sverige och att båda föräldrarna samtycker till att barnet upptas till svensk medborgare.

Invandrarutredningen anser att eftersom redan nu till svenska medborgare upptas barn, som vid förvärv av svenskt medborgarskap inte kan förlora sitt tidigare medborgarskap, praxis bör liberaliseras även för sådana barn som kan förlora sitt tidigare medborgarskap endast som biperson till fadern. Dessa borde kunna upptas till svenska medborgare även om de efter naturalisationen kommer att ha två medborgarskap. SIV tillstyrker i sitt remissvar över invandrarutredningens betänkande en sådan ändrad praxis. Verket uppställer dock som krav att familjen är bosatt i Sverige.

Den tidigare nämnda av Nordiska rådet tillsatta samnordiska arbetsgruppen har i sitt betänkande utförligt behandlat frågan huruvida man vid beviljande av medborgarskap kan ta större hänsyn till principen om

barnets intresse. Arbetsgruppen anser att rekommendationen för närvarande bäst kan tillmötesgåas genom en väsentlig liberalisering av naturalisationspraxis. Arbetsgruppen hemställer om att man i de enskilda nordiska länderna som huvudregel bifaller medborgarskapsansökningar för barn i äktenskap under aderton år, som har utländsk fader och vars moder har landets medborgarskap, förutsatt att familjen är fast bosatt i landet. Ansökan förutsätts vara gjord av båda föräldrarna. Vidare anser arbetsgruppen att vederbörande myndigheter i de nordiska länderna i betydligt större utsträckning än för närvarande bör kunna tillmötesgå naturalisationsansökningar för sådana barn, även när föräldrarna har skilts och modern har anförtrotts vårdnaden om barnet, under förutsättning att modern och barnet är bosatta i moderns hemland. Sedan äktenskapet blivit slutgiltigt upplöst genom dödsfall eller skilsmässa bör naturalisation liksom hittills vara självfallen. En sådan praxis tillämpas redan i Sverige.

Slutligen anför arbetsgruppen att barn som fyllt tolv år i alla ovan nämnda fall bör beredas tillfälle att uttala sig innan ansökan om naturalisation blir avgjord.

Genom att ett ansökningsförfarande tillämpas kommer enligt arbetsgruppen barnet vid förvärv av ett nytt medborgarskap i en del fall att automatiskt förlora sitt tidigare medborgarskap. I viss utsträckning kan vidare befrielse från det tidigare medborgarskapet erhållas efter ansökan. Arbetsgruppen utgår från att de myndigheter som handlägger naturalisationsansökningarna kommer att göra vad som är möjligt för att dubbelt medborgarskap i de enskilda fallen skall kunna undvikas. Trots att arbetsgruppen således förordat en mycket liberal naturalisationspraxis, är man emellertid av den uppfattningen, att naturalisation i nu berörda fall bör föregås av en reell prövning med möjlighet till avslag då sakliga skäl talar för detta.

Med hänsyn till att uppkomsten av dubbla medborgarskap allmänt sett ansetts utgöra ett skäl mot att utvidga naturalisationspraxis har statens invandrarverk under hösten 1972 gjort en kartläggning av medborgarskapslagstiftningen i ett antal länder.¹ Syftet har varit bl. a. att utröna möjligheterna för i Sverige bosatt barn att få befrielse från sitt utländska medborgarskap vid förvärv av svenskt medborgarskap.

Kartläggningen visar bl. a. följande: I fråga om förvärv av medborgarskap genom födseln tillämpar Storbritannien, Indien, Pakistan och USA territorialprincipen. Barn som föds i något av dessa länder förvärvat detta lands medborgarskap, oavsett vilket medborgarskap föräldrarna har. Övriga länder i undersökningen tillämpar i huvudsak härstammingsprincipen, som innebär att barn vid födseln förvärvat faderns

¹ Belgien, Egypten, Frankrike, Grekland, Israel, Italien, Nederländerna, Schweiz, Spanien, Turkiet, Förbundsrepubliken Tyskland, Österrike, Storbritannien, Indien, Pakistan, USA, Jugoslavien, Polen, Rumänien, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien samt Ungern.

eller moderns medborgarskap, oavsett var födseln ägt rum. I de flesta av de länder som tillämpar härstamningsprincipen är, ifråga om barn i äktenskap, faderns medborgarskap avgörande för barnet. Moderns medborgarskap är däremot endast sekundärt bestämmande. I några länder förvärfvar emellertid barnet landets medborgarskap om antingen fadern eller modern är medborgare i landet. Detta gäller beträffande Frankrike, Israel, Polen, Rumänien, Tjeckoslovakien och Ungern¹ och i princip även Jugoslavien och Sovjetunionen.

Den gjorda utredningen visar beträffande uppkomsten av dubbelt medborgarskap vid födelsen, att man i många fall inte kan förhindra dubbelt medborgarskap, eftersom olika länder tillämpar olika principer i fråga om medborgarskapsförvärf vid födelsen. Genom att Sverige tillämpar härstamningsprincipen får t. ex. ett i äktenskap fött barn till svensk far dubbelt medborgarskap om det föds i något av de länder som tillämpar territorialprincipen. Detsamma gäller barn i äktenskap som har svensk far och t. ex. fransk, polsk, västtysk eller ungersk mor.

Av utredningen framgår vidare att det när dubbelt medborgarskap förvärfvas vid födelsen är mycket svårt och i vissa fall omöjligt för barnet att självständigt erhålla befrielse från medborgarskap i de länder som här avses.

Av intresse i detta sammanhang är vidare 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap etc. Konventionen reglerar bl. a. frågan om hur dubbelt medborgarskap skall undvikas i samband med frivilligt förvärf av nytt medborgarskap. Konventionens grundläggande princip återfinns i artikel 1. Den stadgar att medborgare i fördragsslutande stat, som till följd av uttrycklig viljeförklaring förvärfvar medborgarskap i annan stat genom naturalisation, option eller återvinning, skall förlora sitt tidigare medborgarskap. Regeln gäller både myndiga och omyndiga. För omyndiga är den emellertid inte ovillkorlig utan förutsätter dels att den omyndige enligt lagen i medborgarlandet kan förlora medborgarskapet under ifrågavarande betingelser, dels att han har rättslig handlingsförmåga eller är lagligen företrädd. Vidare föreskrivs i artikeln att omyndiga barn skall förlora sitt tidigare medborgarskap, om de på grund av bestämmelser i lag blir medborgare i annan fördragsslutande stat till följd av att deras föräldrar förvärfvar medborgarskap där genom naturalisation, option eller återvinning. Om i detta fall endast den ena av föräldrarna förlorar sitt tidigare medborgarskap, bestämmer lagen i den stat där den omyndige är medborgare om han skall följa den föräldern i medborgarrättsligt hänseende eller inte.

Vid utskottsbehandlingen av Europarådskonventionen behandlade första lagutskottet (1LU 1968: 54) utförligt frågan om dubbla medborgarskap. Utskottet underströk, med anledning av vissa motionsyrkan-

¹ Fr. o. m. den 1 januari 1975 även Förbundsrepubliken Tyskland.

den, att uppmärksamheten även i fortsättningen borde vara riktad på möjligheterna att inom ramen för våra internationella förpliktelser vid behov i det enskilda fallet bortse från främmande medborgarskap vid prövning av ansökan om naturalisation av barn.

Som nämnts inledningsvis brukar i praxis här i landet bosatt barn i äktenskap till svensk moder och utländsk fader naturaliseras självständigt, inte bara när barnet samtidigt förlorar sitt tidigare medborgarskap utan även när det över huvud inte kan befrias från detta. I de fall däremot, när barnet endast som biperson till fadern kan förlora sitt tidigare medborgarskap, bifalls naturalisationsansökan för barnet först när fadern uppfyller kraven för naturalisation för egen del. Skälet till detta är att man vill bevara möjligheten för barnet att naturaliseras som biperson till fadern för att därigenom undvika dubbelt medborgarskap. Skulle fadern avstå från att för egen del söka svenskt medborgarskap, naturaliseras dock barnet självständigt utan hinder av att dubbelt medborgarskap uppkommer.

I praxis har sålunda i stor utsträckning redan accepterats, att barn i samband med naturalisation får medborgarskap i mer än ett land. Det har därvid bedömts vara viktigare att ge barnet svenskt medborgarskap än att undvika dubbelt medborgarskap. En sådan utveckling får anses välmotiverad, särskilt med hänsyn till att nackdelarna för ett barn av att ha dubbelt medborgarskap ändå är begränsade.

Mot bakgrund av den utveckling som sålunda har ägt rum kan det sättas i fråga om den särbehandling som sker beträffande barn, vilka endast som biperson förlorar sitt tidigare medborgarskap, längre är befordrad. Det rör sig här om en liten grupp. Även i fråga om dessa barn beviljas som nämnts självständig naturalisation, när fadern inte för egen del söker svenskt medborgarskap oaktat att han uppfyller villkoren. I detta fall accepteras således att dubbelt medborgarskap uppkommer. Från barnets synpunkt måste det i allmänhet vara en nackdel att förvärvat av svenskt medborgarskap uppskjuts under kanske åtskilliga år, utan att man ens därigenom får någon garanti för att barnet i samband med naturalisationen befrias från sitt tidigare medborgarskap.

Det föreslås därför att praxis i detta hänseende liberaliseras. Dessa barn bör i allmänhet kunna självständigt naturaliseras i samma utsträckning, som de barn, vilka alls inte kan befrias från sitt tidigare medborgarskap. I de fall då fadern inom en mycket nära framtid kommer att uppfylla förutsättningarna för naturalisation och förklarar sig ämna söka svenskt medborgarskap kan det emellertid finnas skäl att också i fortsättningen avvakta faderns ansökan.

Sammanfattningsvis bör som huvudregel gälla att medborgarskapsansökningar för barn under aderton år i äktenskap mellan utländsk fader och svensk moder bör bifallas, under förutsättning att familjen är bosatt

i landet. Ansökan skall ha gjorts av båda föräldrarna. Barn som fyllt 12 år bör beredas tillfälle att uttala sig innan ansökningen om naturalisation avgöres.

Innehåll

	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1976-02-26	6
1 Inledning	6
2 Gällande ordning	7
3 Departementspromemorian (Ds A 1975: 14) Förvärv av svenskt medborgarskap	7
3.1 Promemorian	7
3.2 Remissyttrandena	7
4 Departementspromemorian (Ds Ju 1975: 17) Faderskap och vårdnad. Lagrådsremiss med förslag om ändring i föräldrabalken	9
4.1 Promemorian m. m.	9
4.1.1 Förslagen till ändrade faderskaps- och vårdnadsbestämmelser	10
4.1.2 Förslagen till ändring i lagen om svenskt medborgarskap	12
4.2 Remissyttrandena över förslagen till ändring i lagen om svenskt medborgarskap	14
5 Föredraganden	15
5.1 Inledning	15
5.2 Barns förvärv av svenskt medborgarskap	16
5.2.1 Allmänna synpunkter	16
5.2.2 Konsekvenser för medborgarskapsförvärv vid födelsen av ändrade bordsregler	17
5.2.3 Förhindrande av att barn blir statslöst vid födelsen ..	20
5.2.4 Självständig naturalisation av barn	22
5.2.5 Barns förvärv av svenskt medborgarskap som biperson i visst fall	24
5.3 Underlättande av naturalisation och medborgarskapsförvärv av nordbo genom anmälan	26
5.3.1 Inledning	26
5.3.2 Hemvisttidens längd	27
5.3.3 Avskaffande av försörjningsvillkoret	31
5.3.4 Naturalisationsvillkoret hederlig vandel	32
6 Upprättat lagförslag	36
7 Specialmotivering	36
8 Hemställan	39
9 Beslut	39
 <i>Bilaga</i> Departementspromemoria (Ds A 1975: 14) Förvärv av svenskt medborgarskap	41

